seria de autor

ALEXANDRU LASCAROV-MOLDOVANU

4

Mamina

colecția
Romanul
creștin

Colecția „Romanul creştin" este coordonată de PC Pr. Sever Negrescu

Seria de autor Alexandru Lascarov-Moldovanu este îngrijită de prof. Livia Ciupercă

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
LASCAROV-MOLDOVANU, ALEXANDRU
Mamina / Alexandru Lascarov-Moldovanu. - Ia?i : Doxologia, 2014
ISBN 978-606-666-335-9

821.135.1-31

ISBN 978-606-666-335-9

seria de autor

ALEXANDRU
LASCAROV-MOLDOVANU
4

Mamina

Tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului
TEOFAN
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

DOXOLOGIA
Iaşi, 2015

Mulțumiri pentru sprijinul acordat în publicarea operei scriitorului Alexandru Lascarov-Moldovanu:

Doamnei Alexandrina Athanasiu şi domnului profesor Liviu Franga.

Părintelui Arhimandrit Policarp Chițulescu, director al Bibliotecii Sfântului Sinod şi întregului colectiv al Bibliotecii Sfântului Sinod, pentru sprijinul acordat în consultarea bogatei arhive „Al. Lascarov-Moldovanu".

Muzeului Național al Literaturii Române, respectiv, domnului director Lucian Chişu, precum şi distinsei Doamne conservator Eugenia Oprescu, pentru înlesnirea consultării arhivei „Al. Lascarov-Moldovanu".

Tuturor acelora care au păstrat, cu evlavie, manuscrisele scriitorului şi le-au dăruit B.S.S., M.N.L.R., B.A.R., B.C.U. Iaşi sau Bibliotecii Metropolitane Bucureşti.

Prinos de recunoştință maicii starețe Daniela, de la Mănăstirea Vladimireşti, tuturor măicuțelor care-şi amintesc de Tătunu, de fiul întru Hristos, Alexandru, pe care ele îl consideră un „înger".

Recunoştința noastră, tuturor acelora care se vor alătura demersului pentru a completa cu manuscrise, scrisori, fotografii sau alte informații, biografia omului evlavios, a scriitorului creştin Alexandru Lascarov-Moldovanu.

Cuprins

Prefață

În fructuoasa-i viață, Alexandru Lascarov-Moldovanu (1885-1971), s-a remarcat printr-o activitate bogată ca jurist (îndeplinind diverse funcții administrative), o amplă activitate didactică (profesor, mentor, autor de manuale şcolare), o diversitate de preocupări în plan cultural. Dacă în perioada interbelică era cunoscut şi apreciat scriitor, publicist şi traducător, în postbelic, o tăcere vinovată s-a aşezat asupra-i. După 1945, toate scrierile sale rămân în manuscris, conservate în mai multe arhive din țară. Din vasta sa creație literară, impresionant rămâne elogiul familiei creştine, temă predilectă, oglindită atât în proza scurtă, cât mai ales în literatura de amplă respirație, din care se cuvine a aminti, în primul rând, romanele: *Biserica năruită* (1932), *Mamina* (1934), *Întoarcerea lui Andrei Pătraşcu* (1936), *Tătunu* (1937) şi manuscrisul *Fiul risipitor*.

Pentru cititorul mileniului al treilea (bombardat cu emisiuni, filme, reportaje, scrieri, plus subtile alte manifestări), aflat într-o totală libertate de gândire şi de acțiune, apropierea de naratologia lui Lascarov-Moldovanu nu poate avea decât un rol benefic, chiar terapeutic. Indiferent de vârstă sau pregătire profesională, prezumtivul cititor va avea bucuria reconstituirii unui timp – care nu este, totuşi, de poveste. Prin lectură, vom pătrunde într-un univers în care virtuțile teologice şi cele morale înnobilează ființa. Scrierile lui Al. Lascarov-Moldovanu au darul să limpezească

şi să liniştească, vizibil, minţile secularizate ale prezentului. Sunt romane de o profundă vibraţie sufletească. Ele înfăţişează frumuseţea morală a căminului creştin românesc tradiţional, implantarea unor principii de morală creştină, de respect care s-ar dori nu doar conservate în paginile unor istorii literare, ci ar trebui preluate, ca model, în viaţa noastră de astăzi – şi de totdeauna. Toate organismele de cultură, şcoala şi biserica ar merita să-şi înfrăţească forţele în promovarea adevăratelor valori morale, în cultul pentru familia creştină, cea tradiţional românească.

Deşi au o temă majoră comună, fiecare dintre romanele edite ale lui Al. Lascarov-Moldovanu se evidenţiază prin subtile trăsături specifice. În *Biserica năruită* (1932) recunoaştem acel *„patriarhalism fermecător"*, în care introspecţia înfloreşte într-o romantică poveste de dragoste, încorsetată de un prolog afectat de *„candelele amintirilor"* şi un epilog care se adânceşte-n regrete, în năruirea tuturor viselor şi idealurilor clădite cu migală... Suferinţa care sfinţeşte este specifică romanului *Întoarcerea lui Andrei Pătraşcu* (1936), iar zbuciumul lăuntric care încolăceşte fiinţa caracterizează romanul *Tătunu* (1937).

În *Mamina* (1934), însă, descoperim pledoaria-omagiu femeii-mamă, devotată soţie, *„străjer de veghe al casei ei"*, protector, sfătuitor, confident; fiinţă blajină, calmă şi înţeleaptă. Mediul ţărănesc, patriarhal, se dovedeşte singurul capabil să păstreze, neîntinat, unitatea şi verticalitatea familiei, credinţa şi cultul pământului. Fără cosmetizări. Fără efuziuni sămănătoriste. Soţii Ian şi Irinuca vor cunoaşte iubirea, naşterea pruncilor, febra emoţiilor familiale, dar şi vitregiile vieţii, suferinţa, războiul, lipsurile, primejdiile, moartea.

E adevărat, uneori, *„timpul îşi pierde înțelesul..."* şi niciodată nu vom putea evita *„apusurile de soare triste..."* Important este a conştientiza că după nori şi furtună va răsări şi soarele.

Ceea ce nu s-ar cuveni să apună vreodată în ființa noastră este soarele credinței. Acesta este mesajul scriitorului Alexandru Lascarov-Moldovanu.

Livia Ciupercă

Mamina

NEVESTEI ŞI COPIILOR MEI

Partea întâi

I
Irinuca

Dimineață de vară. Nu e încă prea cald. Pe cărări aeriene, răcoarea vagabondează, ajutată de briza uşoară care vine din depărtări. Aleea nemăsurat de largă a grădinii publice, bine pietruită şi având pe margini copaci înalți şi stufoşi, porneşte de la intrare şi se pierde spre deschiderea văzduhului albastru, ca şi cum s-ar vărsa într-un abis. La capătul ei se află râpa prăpăstioasă, de unde privirea se pierde pe oglinda lucie a lacului cu înfățişări de mare. Un abur străveziu, ca o maramă diafană, pluteşte peste tremurata față a apei. Bărci mici, ca nişte bondari, punctează întinderea lichidă, iar lumina solară, căzând în puzderii aurii şi argintii pe ele, le dă, la răstimpuri, răsfrângeri luminoase, aici ascunzându-le vederii, aici arătându-le în scânteieri repezi. Departe, abia conturată, o faleză fuge fără oprire în jocuri estompate de linii frânte. Ochiul nu prinde locul unde se sfârşeşte linia malului lacului, care se pierde în ceața alburie. Deasupra, cerul e de un albastru văratic, mângâietor. În săgetări leneşe, păsări mici striază fața liniştită a văzduhului, undeva şuieră o locomotivă, pe-o bancă din margine dormitează un bătrân...

„E atâta tinerețe în aer…” – gândul acesta creşte ca o floare de lumină în mintea fetiței, care stă de-un sfert de ceas pe banca singuratică din grădină, privind, ca într-o aiurare, jocurile luminii pe fața de aur lichid a lacului.

Atâta bucurie năvăleşte în inima cuprinsă de uimire, încât pleoapele se zbat speriate, iar pieptul se umflă, asfixiat de năvală.

Îmbrăcată cu o rochie uşoară, de stofă albă, căzându-i până la călcâie (pentru întâia dată i se îngăduie o rochie atât de lungă), puțin desfăcută la gât, cu pelerinuțe mici la umeri, pe cap o imensă pălărie de pai, care-i umbreşte fața surâzătoare, iar pantofii de lac negru abia arătându-şi vârfurile, de sub marginea plisată a rochiei, înaltă şi uşor împlinită, fata are ochii de un verde intens bătând în ape negre şi priveşte lumea cu o curiozitate naivă, ca şi cum atunci i s-ar descoperi frumusețile ei. Ține în mână o pereche de mănuşi albe, pe care, fără voie, le loveşte încet de mâna cealaltă, în joc distrat.

Irinuca.

Venise cu o zi mai înainte de la țară, cu mătuşa Keti, sora tatălui ei. Plecaseră la oraş sub cuvânt că *trebuie* să cumpere unele lucruri. Pricina era însă alta, ascunsă, şi uimitor de neaşteptată.

Cu o săptămână mai înainte, în liniştea traiului de la țară, în paşnica monotonie a zilei, a venit, dintr-odată, pe neaşteptate, un vârtej de tulburare. Irinuca nu avea mamă demult. Trăia numai în tovărăşia tatălui bun, dar tăcut şi trist, şi a mătuşii Keti. Şi mai ales cu gândurile ei. Acolo, în vastele ținuturi albe, Irinuca îşi petrecea avântatele cavalcade ale închipuirii. Stătea pe cerdacul larg care privea valea prelungită până în parapetul aproape negru al dealului din față şi, lucrând sau citind, lăsa slobod gândul. Se clădeau din nimic mirifice înfățişări ale unei vieți ce va fi. Se ştergeau şi veneau altele, în trăsături largi şi luminoase, ca într-o panoramă de vis. Trăită fără mamă şi aproape fără familie, Irinuca năzuia spre o viață în care

să aibă pentru cine trăi, pentru ce se jertfi. Să fie mişcare, lumină, râs, veselie, şi mai cu deosebire, să aibă pe cine iubi... Să dea iubire din plin, să se devoteze, să-şi dăruiască sufletul întreg tuturor. Cu tremur adânc şi cu o undă fierbinte de ruşinare de sine se gândea la copii, la copiii ei, la copiii ce-ar putea să vină... Cum vor fi ei? O duioşie caldă îi învăluia sufletul, şi cugetul i se înspăimânta uşor de neînțeleasa minune... Lucrul sau cartea îi cădea atunci din mână, şi privirea i se ducea spre zările pierdute în pulberea depărtărilor. I se părea de necrezut... Pe urmă se încredința că toate sunt cu putință. Se va arăta, neîndoielnic, într-o zi, un tânăr înalt, cu privire adâncă în ochii negri, cu părul uşor buclat, dat peste cap, cu mână puternică, dar blândă, cu mers sigur şi negrăbit, cu suflet ales. Şi se vor iubi. Fără îndoială. Ce s-ar putea pune împotrivă? De ce n-ar putea fi aşa? Şi pe urmă...

Şi visul necontenit aduce alte şi alte întruchipări, acolo, pe cerdacul înfăşurat în iederă şi podidit de lumina care cade îmbelşugat din înaltul cerului.

Şi iată vârtejul de tulburare... în viața Irinucăi s-a ivit Ian.

Venea din ținutul vecin, unde murise de curând tatăl său, ca să se sfătuiască cu tatăl Irinucăi asupra unor treburi de pământ. Frații nu se înțelegeau între dânşii, împărțeala nu se putea face prin bună învoială, prin urmare avea să se aşeze proces.

Când, coborându-se din trăsurica de țară, Ian a pus piciorul pe treapta dintâi a scărilor şi a ridicat ochii spre cei din cerdac, Irinuca a simțit, privindu-l, că acesta este cel aşteptat. L-a privit într-o fulgerare, s-a speriat de vuietul adânc ce i s-a stârnit în suflet şi abia a putut să se țină pe

picioare când tânărul i-a întins mâna, recomandându-se. Era cel din vis... I-a surâs în neştire şi a simţit pe dată nevoia să fugă, să se ascundă de ruşinea că i s-a citit totul de pe faţă.

Pe urmă, Ian a stat două zile la ei. Tatăl Irinucăi i-a dat toate sfaturile, arătându-i că, dacă va primi banii împărţelii, ar putea foarte bine să cumpere cu ei sfoara de moşie alăturată, care tocmai se afla de vânzare tot pentru o pricină asemănătoare.

Şi Ian n-a părut potrivnic acestui gând, ba a spus de câteva ori: aşa am să fac. Au vorbit apoi de treburi plugăreşti şi despre vreme.

Dar mai cu deosebire au stat de vorbă singuri – ea, Irinuca, şi Ian – pe banca de sub nuc, ca doi prieteni care se cunosc de mult. Aveau valea în faţă, umbră de nuc, linişte, zvonuri depărtate, dinspre satul ascuns sub umbrarul salcâmilor şi o caldă prietenie în priviri.

Ian i-a spus gândurile lui. Pleacă pentru o bucată de vreme judecător peste Dunăre. A şi fost numit. Dar numai până se descurcă moştenirea. Pe urmă... pe urmă va face ce l-a sfătuit tatăl Irinucăi: va cumpăra moşia din apropiere şi se va statornici acolo.

- Şi când pleci? l-a întrebat, fără să vrea, Irinuca.

Ian i-a răspuns liniştit:

- Peste o săptămână.

Surâzând, Ian a întrebat-o:

- De ce vrei să ştii?

Irinuca a surâs şi a tăcut.

În nopţile celor două zile, Irinuca şi-a ţesut toate răstimpurile viitorului, ca o vrăjitoare. A treia zi, când Ian se pregătea de plecare, sufletul ei s-a potolit dintr-odată. O siguranţă odihnitoare o făcea să zâmbească necontenit.

Cu o mlădiere de care singură nu se ştia în stare, cu un ceas înainte de a pleca, i-a spus, privindu-l cuminte, drept în ochi:

- Nu vrei ca, atunci când vei pleca, să treci pe la noi şi să mergem împreună la oraş? Vreau să te petrec.

Ian a privit ciudat, ca şi cum Irinuca i-ar fi ghicit gândul. Îi spuse cinstit:

- Mă gândeam şi eu să mai vin.

Şi s-au înțeles, de data aceasta, în taină.

Peste câteva zile se ivi o neapărată nevoie pentru un drum la oraş. Irinuca o descoperise. Nu mai erau decât două ceasuri până la plecare, când trăsura lui Ian trase la scară. Venea să-şi ia rămas bun pentru o lipsă mai îndelungată. Ce întâmplare! Tocmai se pregăteau să plece şi mătuşa Keti cu Irinuca. Vor merge împreună. Ce plăcere... Ian şi Irinuca se priveau pe furiş. Da, ce întâmplare! Trăsura lui Ian va merge goală, numai cu bagajele, iar ei vor merge în trăsura Irinucăi.

Drum spre seară prin holde. Irinuca în mijloc, între mătuşa Keti şi Ian. Valea, rai. Cerul, străveziu şi prieten.

O uşoară trâmbă de praf rămâne în urmă, ca o vagă aducere-aminte. De pe-o clină de deal se lasă, moale şi catifelată, o frântură de cântec femeiesc ca o chemare, ca un ecou. Seara îşi pogoară finul borangic cenuşiu şi îşi cântă în melodii abia auzite melopeea de totdeauna. Un suspin nesfârşit, cât toată cuprinderea, se coboară dinspre înalt, picurând o nevăzută ploaie de melancolii peste țarină.

Când au ajuns? Ceva se destinde în suflet. O amărăciune pretimpurie îşi poartă umbrele, ca în apropierea dureroaselor despărțiri. Irinuca surâde şi risipeşte parfumul amar.

Şi acum stă pe banca din grădina publică a oraşului, privind nemărginirea bumbăcoasă a marelui lac şi revăzând în minte toate amănuntele zilelor din urmă. Chemate de nenumărate ori, ele vin ca nişte fiinţe mici, pline de prietenie, încărcate de lumină, şi se aşază la rând în faţa Irinucăi, care le ia, le pipăie, le mângâie şi le aşază iarăşi la loc, surâzându-le în neştire: „E atâta tinereţe!". Gândul acesta se ridică mereu, ca un glas de bucium peste o pajişte verde, mătăsoasă.

Irinuca se scoală de pe bancă şi face câţiva paşi pe aleea largă. O oboseală plăcută şi o linişte serafică o fac să-şi simtă sufletul şi trupul uşoare şi purificate.

Îşi şopteşte: „Aşa va fi". Şi iar are sentimentul că viaţa ei şi-a luat drumul hărăzit de totdeauna. Ian i-a spus totul prin privirea lui cinstită şi prin... „Prin ce?" se întreabă Irinuca. Da, este un simţ nespus al sufletului, care nu minte. Nu ar putea desluşi nimic, dar e tot atât de adevărat ca lumina zilei.

Cu chipul umbrit de marginea largă a pălăriei de paie, Irinuca păşeşte încet pe alee, cu sufletul stăpânit de fericire.

La debarcader, Dunărea îşi scânteiază în soare carapacea-i mişcătoare. Vine namilă sură, din depărtarea ceţoasă, trece impetuoasă şi nepăsătoare prin dreptul debarcaderelor care saltă uşor pe spinarea ei îngăduitoare şi se duce spre cealaltă zare, cântându-şi în foşnete şi plescăituri de ape epopeea milenară. Pe ţărmul celălalt, sălcii pitice străjuiesc, singuratice, ţinutul care pare pustiu. Un vapor încărcat alunecă agale pe apă, lăsând un penaj de fum care se destramă lesne în urmă.

Plecări pe ape. Melancolii şi vise...

Ian stă sus, pe coverta vaporului.

Abia acum Irinuca îşi dă seama că Ian pleacă. O tristeţe venită pe neaşteptate o face să se încrunte. O goneşte. Ea vine din nou. Ceva tremură sub pleoape. Plâns? Nu, cu niciun chip. Mătuşa Keti surâde lui Ian, care are şi el o cută de tristeţe pe obraz. O clipă ca un ocol de lumină pură se deschide în suflet: fericirea timpului ce va veni. Vaporul sparge urechile cu sirena lui nebună. Şuieratul gros şi strident aleargă peste ape şi culege ecouri de pe celălalt ţărm. Puntea sus!

Plecarea...

Irinuca îl priveşte ţintă pe Ian, ca şi cum ar vrea să-i prindă cea mai mică mişcare a feţei care ar putea să-i spună ce-i în sufletul lui. Ian o priveşte şi el, fix, cu o umbră de deznădejde. Să-şi spună totul printr-un gest. Ian face un semn din cap, mic, văzut numai de Irinuca, un fel de „da” întrebător: „Da?”.

Irinuca înţelege. Cald, adânc, şi, tot aşa, mic şi văzut numai de Ian, fac din cap un „da” afirmativ: „Da!”.

Ian a înţeles. Irinuca zâmbeşte şi ridică mâna în sus, în semnul ştiut al rămasului bun.

O batistă mică, albă, ca un steguleţ, se mişcă domol. Vaporul se depărtează.

Un surâs vag rămâne pe faţa Irinucăi, ca o răsfrângere a fericirii din adânc.

Din clipa aceea, Irinuca se simte ca şi logodnica lui Ian...

II
Gara mică din câmpie

O linie ferată lăturalnică, pe care rar trec unele trenuri de persoane. O gară mică, ascunsă sub un umbrar de salcâmi, în care doi impiegați se rânduiesc la serviciu. O fântână cu scripet, un gărduț dărăpănat, plecând alăturea de drumul ce duce spre câmpie, câțiva pomi răzleți de-a lungul gărduțului, o cotitură neaşteptată, şi, deodată, din toate părțile, vaste cât lumea toată, se întind şi te cuprind în ele câmpiile. Trenul aleargă zarea în goană cumplită, să se ajungă pe sine, şi se duce, se duce în chiote şi în hohote de voie bună. Se împrăştie vederea în jur şi nu-i în stare să cuprindă îmbobocirea imensă a duhului câmpiei, care, ca într-o vrajă, respiră pace şi taină. În văzduhuri se țes melodiile singurătăților şi pe undele lor nevăzute plutesc păsările orchestrelor aeriene. Triluri de argint se topesc în lungi note fine, ca nişte fire cântătoare de păianjen, sfârşite în glasuri joase şi catifelate de orgă. Iar dinspre țarină, fără să se lase mai jos, se înalță împânzirea simfonică a cohortelor de cântăreți din lumea delicată a gâzelor... Şi tot nu s-a isprăvit. O a treia alcătuire orchestrală este întemeiată pe rezonanța multiformă pe care vântul o trezeşte în populația vegetală a câmpiei. Iarna: copacii desfrunziți, trestiile uscate rămase pe bălti. Primăvara: frunzarul firav şi ierburile gingaşe. Vara: pădurile aurii de grâu, copacii încărcați de frunze. Toamna: codrii de

păpuşoaie. Nesfârşite combinații armonice, nepătrunsă alchimie muzicală, după tăria şi iuțeala arcuşului vântului, şi încă: simfoniile luminii şi ale nopții, în învăluiri nebănuite. Într-o înlănțuire mătăsoasă nevăzută, lumina îşi cântă baladele ei suave, de când deschide ochii asupra lumii şi până ce pleoapele ei ostenite se închid sărutate de gura lacomă a nopții, dornică să-şi cânte şi ea nocturnele languroase. Şi toate aceste mărețe simfonii se acordează laolaltă, ca să dea grandioasa cântare a câmpiei. Armonia este desăvârşită, pentru că la pupitru stă chiar bunul Dumnezeu.

Când şi când, în gara mică din câmpie se aud zgomote clare de fontă, semn că un tren a plecat din gara apropiată. Nu trece mult şi un huruit înfundat se aude, ca un tunet depărtat. Vine trenul...

Sub puțina umbră a salcâmilor a poposit de curând o trăsurică de țară. E un paneraş cu două locuri, cu roate pitice, cal şarg cu ochi vioi, fără vizitiu. Se dă jos o femeie tânără, purtând pe cap o beretă uşoară de lână, rochie simplă, de țară, ochi verzi, bătând în ape negre, mănuşi castanii încheiate înalt, pas sigur, dar delicat, câteva flori de câmp la corsajul strâns încheiat.

Irinuca.

Trenul s-a oprit în gară, gâfâind leneş. Un tânăr înalt, cu ochi negri, cercetători, cu braț puternic, de care atârnă un mic geamantan de piele, coboară, priveşte, surâde: a întâlnit ochii pe care-i doreşte de săptămâni de zile.

Ian.

Îşi dau mâna în tăcere, cu surâsurile încremenite pe obrajii luminați de bucurie. Irinuca îl prinde de braț şi

merg spre trăsurică de sub umbrar. Calul şarg se uită la ei cu capul întors, prieteneşte. Pun geamantanaşul la picioare, se urcă, Irinuca prinde hăţul:

- Hai, şarg!

Paneraşul porneşte uşor; câmpia îl înghite.

Abia când sunt singuri, numai în tovărăşia singurătăţii câmpiei, Irinuca opreşte trăsurica, se întoarce cu ochi râzători şi, cuprinzând pe după gât pe logodnicul ei, îl sărută copilăreşte pe amândoi obrajii:

- Ian, Ian al meu!

Bărbatul o cuprinde cu o mână de după mijloc şi, alintându-i ochii şi fruntea cu mâna cealaltă, îi şopteşte:

- Irinuca, fată...

Lasă apoi calul la pas şi vorbesc:

- Ce-ai mai făcut, Ian?

Şi Ian îi spune tot ceea ce-a adunat în minte şi în suflet în tot timpul despărţirii.

A trecut anul de când sunt logodiţi şi aşteaptă să se limpezească moştenirea lui Ian, ca să se căsătorească. Asta e voia amândurora.

Până atunci, în fiecare lună, Ian vine şi stă câteva zile la ţară cu Irinuca. Vine singură (aşa a hotărât ea) la gara mică din câmpie, cu trăsurica, trage sub umbra slabă a salcâmilor de lângă gărduţul înclinat şi, acolo, aşteaptă să se audă clopotul de fontă şi huruitul înfundat, ca de tunet depărtat. În ceasurile acelea de stăpânită aşteptare, Irinuca trăieşte o fericire negrăită. E ca un fel de lumină de aur a întregii luni de aşteptare a mirelui ei. Retrăieşte cu putere de adâncă creaţie interioară, ca într-un mănunchi de foc, toate zilele şi nopţile celei din urmă despărţiri. Gândurile

şi faptele din trecut cresc, în minte şi în suflet, ca într-o grădină fermecată florile. Ea le vede, le simte, le pipăie cu gândul, şi ar putea jura că toate sunt aievea ca lumina soarelui. Au locul lor ştiut la adunarea intimă a sfatului sufletesc. La chemarea dorului vin surate albe şi smerite şi se aşază la vatră, cu nasul în cenuşa povestirilor măiestre. Şi privegherea cea neisprăvită începe de îndată. Ziua, pe cerdacul deschis largilor privelişti, seara, sub mantia cenuşie a prăfuirilor apusului, noaptea, cald şi dulce, sub lumina paradisiacă a vrăjii întunericului, cu capul plecat pe perna îmbrăţişată, sfatul este fără sfârşit, ca un ison al vieţii, ca o pedală fără oprire a unei melodii îngereşti.

Se duce să vadă păsările, vorbeşte cu paznicii, se îngrijeşte de masa tatălui şi a mătuşii Keti, lucrează sau vorbeşte şi, în surdină, catifelată şi mângâietoare, povestea îşi susură în sufletul fetei cântarea-i dumnezeiască.

Şi zi de zi se deschid poieni şi mai largi şi mai luminoase decât cele cutreierate cu câtva timp înainte. Cum? Mai sunt? Câte, Doamne? Cu pietate şi cu teamă, sufletul păşeşte pe iarba mângâietoare a pajiştilor imateriale, şi ochii surâd blajin, iar zarea viitorului se desface în înfloriri nebănuite.

Dar scrisorile... Punţi de aur peste malurile celor două despărţiri. Mai bine decât pe ale ei, le ştie pe dinafară pe cele de la Ian. Ceasul sosirii lor la ţară e ceas sfânt. Irinuca ştie mai dinainte când vor veni. Ziua întreagă e trăită numai pentru clipa când plicul alb, mare, cu caligrafia regulată şi dragă, cade în mâna lacomă şi tremurătoare. Mai întâi o ascunde la sân, afectând o linişte desăvârşită. Pe urmă, ca un avar, se ascunde sau în fundul viei sau în taina iatacului şi, cu lacrimă de emoţie în colţul ochiului,

o desface încet, cu grijă, cu extremă delicateţe, părându-i rău că scrisoarea nu se deschide singură... Prima lectură e una complet absentă, ca şi cum o lumină prea mare i-ar orbi sufletul. A doua, a treia oară abia, se desfac înţelesurile. Şirurile şi cuvintele scrisorii, ca într-o magie, se prefac în fiinţe de duh, în lumini, în aburi diafani, şi-i cuprind sufletul în îmbrăţişări atât de pasionate şi totuşi atât de naive, că Irinuca oboseşte ca după o lungă goană spre vârful unui munte.

Pe urmă, recitirea e făcută în alt sens, cu gândul la clipele când a fost alcătuită scrisoarea. Îl vede pe Ian cu capul plecat pe hârtia albă, surâzându-i. Îi urmăreşte îmbinarea celor trei degete care ţin condeiul şi parcă vede cum din lâna de aur a sufletului se torc şirurile curate şi cinstite ale scrisorii. Acum e uşor încruntat, acum i se înseninează fruntea. Vede uşoara umbră a colţului buzelor care se mişcă inconştiente după valul scrisului şi clipitul copilăresc al genelor bătute slab de lumina dragă a gândului. E cu el, acolo, în odaia lui de singuratic îndrăgostit. Buzele lui au lipit scrisoarea, degetele au împăturit, aşezat hârtia şi plicul, mângâindu-le, ca şi cum ar fi mângâiat-o pe ea. Clipele se topesc una câte una şi se fac întemeiere pentru viitor. Cele ce vor veni se clădesc singure, ca de la sine, din nepipăitele cugete şi simţiri ale clipei care trece.

Era o zi de „verde crud” primăvăratec. Toate se deşteptară la lumină din somnolenţa iernatică. Aerul curat al dimineţii avea o limpezime proaspătă şi cerul se boltea sus, sus de tot, în albăstrimi clare.

Toată iarna trecuse în gânduri, în nădejdi dulci.

Şi iată că moş Arghir, poştaşul, cel cu zâmbet şiret în colţul gurii, poartă în vechea sa geantă roasă de vreme

un document unic pentru duduia Irinuca. O scrisoare pecetluită, cu timbre multe pe ea.

Cu linişte, dar în suflet cu o arşiţă care-i taie respiraţia, Irinuca o ia şi şopteşte ca un suspin: „Te aşteptam". Cea dintâi scrisoare de la Ian, după despărţirea de la debarcader.

E scurtă. O ţine minte de la început până la sfârşit: „Duduie Irino, nu ştiu să scriu scrisori către femei. De aceea, iartă-mi stângăcia. Nu trăiesc de jumătate de an decât cu gândul la acel mic semn pe care mi l-ai făcut din cap, când ne-am despărţit. Nu putea să mintă. Prea era adorabil. Şi, cinstit, îmi eşti dragă, Irinuco, aşa cum n-aş fi bănuit să pot iubi vreodată pe alt om. Simt acum cât sunt de singur şi de stingher. Numai amestecându-se pentru totdeauna vieţile noastre voi putea fi întreg. Fără tine, viaţa mea se risipeşte zadarnic; cu tine, şi numai cu tine, ea îşi capătă rostul pe pământ... Aşadar îţi încredinţez viaţa mea. Eşti stăpână pe ea. Tu hotărăşti, eu am hotărât. Ce adorabil era semnul acela din cap, la debarcader! Îndrăznesc să-ţi cer un singur cuvânt: da sau nu.

Ian".

S-a trezit sub nucul depărtat din vie cu scrisoarea strânsă la piept şi strigând, cald şi precipitat: „Da" ca şi cum ar fi vrut să încredinţeze vorbele vântului, să le ducă departe, peste pământ şi ape, până în odăiţa lui Ian, până în pragul inimii lui, repede, ca nu cumva să se pună la mijloc vreo piază rea, să stingă farmecul.

Nici ea nu ştia să scrie scrisori bărbaţilor. De aceea şi răspunsul ei era scurt: „Ian, şi eu te iubesc tot cum mă iubeşti tu pe mine. Şi eu simt că aş trăi zadarnic fără tine. Îţi încredinţez viaţa mea. Eşti stăpân de aici încolo pe ea.

Până când mă va ţine Dumnezeu pe pământ, a ta şi numai a ta voi fi. Dintotdeauna, pentru totdeauna. Ce slabă este fiinţa mea! Îţi scriu şi plâng. E prea mare fericirea. Vino, Ian... Semnul din cap aşa a fost. De atunci chiar, eu m-am simţit logodnica ta. Vino!

Irinuca".

Pe urmă, scrisorile au umplut viaţa zilelor.

Şi, într-o după amiază de sfârşit de primăvară, trăsurică mică a poposit lângă gărduţul uşor înclinat din coasta gării din câmpie, şi Irinuca, într-o dulce îndrăzneală, şi-a întâmpinat logodnicul.

Trăsurica merge neauzit printre holde. E linişte în văzduh. Şargul înţelege că trebuie să meargă necondus, de vreme ce tinerii vorbesc fără întrerupere:

- Irinuco dragă, cred că în curând se limpezesc lucrurile. Împărţeala se va face repede. Avocatul meu mi-a scris că nădăjduieşte, într-o lună-două, să-mi lichideze partea complet.

- Da.

- Da, Irinuco. Tot pe el l-am însărcinat să trateze cumpărarea sforii de moşie vecină cu a voastră.

- Ce bine, Ian!

- Aşa cred că va fi...

- Aşa, da...

Tac câteva clipe. Vorbirea se aşază pe alt val al sufletului.

- Spune-mi, Ian, ce-ai mai făcut?

Ian, surâzând, îi răspunde:

- Nu, spune-mi tu, mai întâi.

Irinuca, făcând puţin botişor, ca şi cum şi-ar fi cercetat adânc amintirea, începe:

- Aşadar... întâi şi întâi te-am iubit.

Hohot de râs în plină câmpie...

Ian, cu fața plină de lumină:

- De ajuns!

Irinuca, la rându-i, cu naivitate:

- Dar tu?

Ian, sentențios, ca să ascundă jarul de la fund:

- Şi eu: te-am iubit necontenit...

- De ajuns!

Capetele se alipesc încet, trăsurica abia merge printre holde, ochii se apropie, buzele se ating şi logodnicii se îmbrățişează acolo, în singurătatea câmpiei.

Imensa orchestră a simfoniilor câmpeneşti îşi înalță până la cer eterna cântare a iubirii oamenilor.

III
O cântare de demult

Copilul a supt până ce laptele a început să i se prelingă prin colțul gurii, ca o floare căreia-i toarnă apă prea multă şi n-o mai primeşte. E aproape gol în brațele mamei. Cărnuri albe şi pufoase, ca aluatul crescut, mânuțe şi picioruşe de jucărie, ochi ca două picături violete de păcură lucitoare, păr castaniu închis şi puțin ondulat. Sătul, se joacă cu picioruşele. Le prinde stângaci, le scapă iar, le aduce şi iar le scapă. Gângureşte ca de supărare şi se uită cu ochi mirați, la bulbucătura mare pe care încă o are la vârful nasului şi la chipul cu ochi râzători care-i aplecat asupra lui. Râde... Şi deodată, ca o zvârlugă, zvâcneşte chiuind, de era gata să-l scape maica din brațe.

- Copil nebun ce eşti! şi o cingătoare moale şi lată de carne îl prinde de mijloc şi-l ridică în poponeț. Mirați, ochii mici nu pricep schimbarea priveliştii.

E vară. Căldura după-amiezii se lasă grea pe întinderi, destrămând zvonurile şi picurând peste toate boabe nevăzute de somnolență. Prin largul câmpiei se strecoară însă panglici de răcoare, fluturând în văzduh, în unde capricioase. Vin şăgalnice, mângâie fetele, surâd şi trec mai departe, ca într-o aeriană chermeză cu personaje invizibile.

Pe cerdac, Irinuca stă în brațe cu copilul dolofan şi nu se mai satură privindu-l şi jucându-se cu el.

Are aproape anul şi ei i se pare tot o poveste vrăjită ființa aceasta mică, albă şi plină. Nu înțelege deloc taina

aceasta minunată. Stă în uimire şi într-un fel de beţie ceasuri întregi. Se lasă cufundată în peştera de visări şi se trezeşte cu ochii umeziţi şi cu sufletul cutremurat de o dragoste atât de necuprinsă, cum niciodată n-a simţit. Îi vine să cânte. Nu ştie dacă a învăţat-o cineva cântarea aceasta nouă, dar simte că ea se toarce din străfunduri cuprinse în ceţuri nepătrunse. E caldă, e potolită, e tremurată.

Aşază cu grijă copilaşul adormit în leagănul de alături, îl acoperă cu diafan văl de borangic, priveşte în jur ca şi cum ar vrea să vadă de nu ameninţă vreo primejdie şi, punând vârful piciorului pe colţul rotund al tălpii leagănului, începe să-l mişte încet, în acelaşi ritm liniştit al sufletului. Cântarea nesfârşită începe:

Nani, nani, copilaş...

Mâinile împletesc la lucrul cuibărit în braţe în locul copilului, piciorul leagănă în neştire, cântarea e fără stavilă, gândul se duce îndărăt.

„ ...Şi când vremea va trece, aş vrea să văd în jurul meu copii bucălaţi şi frumoşi ridicând spre mine ochi miraţi. Şi eu să-i iau de subţiori şi să-i ridic în sus. Pe urmă, să-i cuprind cu braţele şi să-i strâng la piept. Să mă mângâie nevinovăţia şi naivitatea. Şi să-i adorm în braţele mele ciolănoase, dar moi de iubire. Şi în ei să te iubesc pe tine, Irinuco, din ce în ce mai tare, din ce în ce mai nou şi mai desăvârşit”.

Frântura aceasta dintr-o scrisoare a lui Ian, din vremea logodnei lor, flutură în zarea sufletului ca o veste fără de moarte. Stă clară ca o fărâmă curată de cer albastru.

Lucrul se opreşte de la sine în mână, privirea femeii caută spre copilul din leagăn şi, apoi, cu un surâs mic, înflorit pe faţă, se duce spre zare.

Şi iar mâinile încep să lucreze şi cântecul se ţese.

Nunta... Trăsurile vin de la gara mică din câmpie. În goană, cuprinsă de praful în care se răsfrânge aurul apusului, trăsura în care vin ei, ea cu Ian, e plină de flori. Atâtea ar vrea să-şi spună, încât tac, copleşiţi de mulţumire, îşi strâng mâna, se privesc, râd şi nu le vine să creadă că toate sunt aievea, ci numai răsfrângerea, în joc luminos, a splendorilor visate. Toate dimprejur s-au schimbat, îmbrăcându-se într-o haină neobişnuită. Nu este nicăieri vreo nefericire.

Cerdacul larg primeşte alaiul în râs de iederă înverzită. Glasuri, chipuri, cântări toate se învălmăşesc ca într-o înflorire obştească.

Sus, în micul foişor, din care valea se vede mai adâncită, s-au refugiat o clipă.

- Irinuco, te voi iubi totdeauna.

- Şi eu, Ian!

Stau înlănţuiţi în hainele lor împărăteşti de nuntă şi iau de martori ai supremului jurământ cerul înalt şi zările înfundate în pâcle străvezii.

La bisericuţa din vale... Ospăţul cu izbirile ca de vânt ale urărilor şi ale cântecelor. Irinuca, plecată cu un genunchi în pământ, pregăteşte cufărul mic pentru drumul de nuntă, îmbrăţişări, fâlfâiri de batiste, huruit înfundat de trăsură, drumul cotropit de întuneric stropit cu stele, gara mică din câmpie, trenul lenevos, zori de ziuă prin locuri necunoscute, vale răcoroasă cu râu de munte, bolborosind fără întrerupere în luptă cu bolovanii, creste înalte de munţi pleşuvi, drum plin de taină pe sub copaci stufoşi şi, deodată, ca deşteptaţi dintr-un vis, se trezesc singuri, cuprinşi într-o îmbrăţişare de totdeauna, într-o odaie de ţară, albă şi simplă, ca pe urmă să se piardă pe câmpia imensă, albă, a iubirii...

Lucrul iar cade din mâini. Piciorul a stat puțin din legănare. Firul se rupe.

S-au întors acasă încă dinainte de nuntă. Ian cumpărase bucata de moşie din apropiere şi o adăugase la aceea a Irinucăi.

- Să fie şi ele unite pe totdeauna – aşa-i spusese Ian când venise de la tribunal cu actul de cumpărare.

De la moşia părintească, Ian mai adusese unele edecuri şi puține lucruri de gospodărie.

- Zestrea lui Ian, zicea Irinuca, aşezându-le în locul ce le hărăzise în gospodărie. Zicând aşa, Irinuca le iubea şi pe ele, mângâindu-le cu o glumă.

Dar mai presus de toate, Ian adusese din locul de unde plecase un edec omenesc: pe Moş Vasile.

Înalt, nesfârşit de înalt, uscat la trup şi la față, începând a nu mai fi tânăr, cu părul rar, lăsat în şuvițe linse pe lături, cu mustățile cânepii, lungi şi arcuite în jos, cu cizme largi în care fâlfâiau ițarii cât nişte fuste, cu un chimir lat de trei palme şi lustruit ca oglinda de vreme, moş Vasile era, din vremi uitate, om de casă la gospodăria bătrânească a părintelui lui Ian. Plutaş din miazănoapte, rătăcit nu se ştie din ce pricină prin ținuturile din vale (poate o femeie, zic gurile), tăcut ca un peşte, surâzând rar, dar fiind bun totdeauna, moş Vasile a primit să vină cu Ian la noua lui gospodărie, aducându-şi cu sine puținul avut, precum, mai ales, felul lui de a fi. Irinuca l-a iubit de cum l-a văzut, iar lui moş Vasile, spunea el mai târziu, i-a fost cu drag de ea de-atunci. Rar, când avea puțin chef de vorbă, zicea mai mult sieşi:

- E, o ştiut el ci *fumee* şi-o luat!

Mai ales avea moş Vasile un fel potolit de a primi veştile lumii. Dacă-i spuneai:

- Ce zici, moş Vasile, punem la arăt?

El, oprindu-se puţin, grăia rar:

- Apăi ci să zâc?... Om vide noi ci este di făcut...

Sau primea vreo veste iuţită, sau vreun glas repezit se izbea de urechea lui, moş Vasile, fără nicio grăbire, zicea potolit:

- Stăi, stăi oleacă, vom vide noi ci este di făcut...

Şi de îndată răscolea râsul celor de faţă.

Slujba lui, de la început, era foarte amestecată. Era şi nu era slugă. Un fel de meşter priceput la toate. Dregea tot felul de maşini stricate, având îndemânare din fire. Păpurea butoaiele, putea chiar să pună tălpi la încălţări şi croia cămeşoaie de in ca un croitor. Când se apuca, făcea nişte mâncări ţărăneşti cum rar se poate gusta, iar seara, după ce toţi se culcau, el mai întârzia cu nu se ştie ce lecturi dintr-o carte groasă, cu scoarţe vechi, ascunsă bine într-o lădiţă făcută în perete de el şi încuiată cu un soi de meşteşug, ieşit tot din capul lui, de nu l-ar fi putut descuia nici Han-tătar.

Mâinile se opresc iar din lucru şi chipul e plin de zâmbet: „Om vide noi ci este di făcut!”.

Irinuca se trezeşte râzând de-a binelea. Copilul s-a mişcat prin somn. Nici adormit nu se astâmpără. Mânuţele şi picioruşele îi tresar în jocurile din vis. Se apleacă peste el şi-l alintă cu privirea.

Lucrul îşi ia drum din nou, şi gândurile.

Era început de toamnă. Cădeau din văzduh funigei pufoşi şi leneşi. O lucire albicioasă alerga, domoală, peste păpuşoaiele foşnitoare. Se pregătea o poveste cu glasuri iernatice. Zările păreau mai apropiate, mai prietenoase, ca şi cum ar fi vrut să se strângă la vatra unui sfat, în vale.

Irinuca, după ce dereticase prin gospodărie, se aşezase în jilțul din cerdac, gândindu-se la drumul cel vrăjit de după nuntă. Aducerile-aminte veneau proaspete. Privirile îi erau agățate de culmea clară a zării dealului. Ciudat! Pe culme se face un chip rotund de lumină şi, învârtindu-se repede în cerc de sticlă străvezie, porneşte vijelios drept spre ea. Se lasă până aproape de obraz şi, fulgerător, se trage îndărăt spre culmea dealului. Irinucăi îi vine să țipe, dar ceva, ca un cleşte la inimă, o opreşte. Cercul luminos şi învârtitor se prăbuşeşte iar spre ea, de data aceasta în rotocoale mai mari şi mai amețitoare... Vrea să strige: „Ian, Ian", dar acelaşi cleşte o amuțeşte. Simte că leşină. Se sprijină pe brațele jilțului. A treia oară o învăluie de tot cercul mărit al luminii orbitoare. Se încleştează de jilț şi când îşi revine, totul e limpezit, numai în trupul ei simte un vuiet moale.

Şi, deodată, o invadează o bucurie fără asemănare. Un sunet, ca de tipsie de aramă lovită de un vârf fin de argint cântă vesel şi limpede în toată ființa ei. Înțelege... Priveşte împrejur, căutând pe Ian. Îl vede undeva prin ograda largă, şi-i face semn grăbit. Ian vine repede, îngrijorat.

- Ce este, Irinuco dragă?

Femeia nu poate vorbi, ci îşi lasă fruntea plină de lumina zâmbetului pe umărul bărbatului ei.

- Nu-i nimic, Ian... şi încet, cu un gest moale, dar neînduplecat, îl atrage jos pe scări, pe aleea care duce spre tainițele lor vechi, sub nucul stufos, şi acolo îl sileşte să stea lângă ea.

- Ce este, Irinuco?

Irinuca, drept răspuns, îi ia mâinile, punându-şi-le pe obraji şi râzând. Apoi îşi înfunda nasul în urechea lui Ian, şi, cald, mângâietor, îi şopteşte:

- A venit, Ian...

- Cine, Irinuco?

- Musafirul cel drag...

Ochii lui Ian se deschid nemăsurat, în flăcări de bucurie, chipul i se desface într-o înflorire nemaivăzută, mâinile îi tremură, ridicându-se ca într-o adorare, picioarele se îndoaie şi Ian îngenunche, plecându-şi capul, în tăcere, în braţele Irinucăi, care i-l cuprinde în palmele calde. Amândoi plâng.

Lucrul cade din mâini iarăşi, pătat de lacrimile care au picat fără ştirea femeii. Una a căzut şi pe mâna ei şi-a deşteptat-o din visare.

Copilaşul doarme, aburit, cu obrăjorii înroşiţi, de catifea. Un piciorus e afară. Mâini de vată se apleacă şi, pe nesimţite, îl aşază sub borangicul străveziu. E cald şi e tăcere adormitoare. Piciorul leagănă mai departe. Gândul îşi urmează făgaşul.

- Încet, Irinuco, te rog! E Ian, căruia, din clipa veştii celei mari, i se pare că mereu Irinuca va aluneca, se va lovi, va cădea. N-o mai lasă să facă nimic. Irinuca surâde şi-l ţine de rău în mustrări pline de asprime, sărutându-l. Se duc la plimbare. Să se hrănească musafirul cel din închisoare cu lumina câmpiei, cu mirosurile dulci şi amare ale ei, cu priveliştile catifelate şi mângâietoare, cu toate zvonurile clare şi zumzăitoare, cu nesfârşitele poveşti câmpeneşti, ca, atunci când o fi mare, să se simtă frate cu ele, crescut în mijlocul lor: să le iubească, să fie al lor pentru totdeauna.

Adesea, în miez de noapte, Ian se scoală şi, pe nesimţite, se apleacă spre sânul sub care creşte fiinţa mică şi căreia-i grăieşte cu nespusă iubire:

- Cine eşti tu? Şi cum vei fi? Dragul tatii...

Irinuca se trezeşte şi ea şi surâde în noapte:

- Copil nebun ce eşti, Ian!

Se trezesc de-a binelea amândoi şi, sub slaba lucire a nopții, stau de vorbă:

- Cum vrei să-i spunem?

- Cum vrei tu...

Vântură tot felul de nume şi nu vor să se oprească la niciunul, să nu rupă farmecul. A doua zi li se pare că totul a fost vis.

- Nu te speria, Ian! Trece...

Ian şi-a pierdut firea. Strigă lui moş Vasile:

- Repede, moş Vasile!

- Lasă încet, videm noi ci-i di făcut... Dar de data aceasta se grăbeşte şi el.

Irinuca îl goneşte, cu dulceață, pe Ian:

- Du-te, nu trebuie să stai aici.

Cu sufletul plin de îngrozire, Ian se duce sub nucul stufos. La cerdac a poposit trăsurică. O femeie sprintenă şi vorbăreață se dă jos. Ian se sperie. Câteva alergări pe cerdac în jos şi în sus... Ian simte că-şi pierde cumpătul. Vremea îşi destramă înțelesul... Cât va fi ținut?

Femeia vorbăreață se apropie de el. Râde, dar lui Ian i se pare că plânge...

- Ce este?

- Ce să fie? Un dolofan de băiat, de să te miri... Aleargă pe scări, deschide uşile izbindu-le de perete şi Irinuca, palidă, îi surâde alături. Ascuns în scutece, mişcă micuțul drumeț.

Irinuco! nu mai poate spune nimic...

Irinuca îl mângâie pe frunte:

Nu-i nimic, Ian, a trecut...

Irinuca tresare în jilțul de pe cerdac.

Picioruşele din leagăn se mişcă moale, aburite, mânuțele la fel, ochii se deschid mari, mirați şi surâzători. Gurița caută ceva. E mult de când n-a mai văzut bulbucătura albă şi plină sub nas. O cere cu țipăt ascuțit.

Mama îşi desface pieptul, prinde între degete plosca cu viață şi o dă micului tiran drag...

Aşa îi găseşte Ian, care vine din câmpie. Şi, cuprinzându-i cu brațe de dragoste şi de grijă, îi sărută pe amândoi.

IV
Zorile celui de-al patrulea

Vântul toamnei zguduie în noapte văzduhul plin de apă. Ploaia cade în pânze neoprite, unduite după mersul vântoasei. Când se abate în geamuri, plescăie aspru, ca mii de alice de nisip, iar vântul se strecoară pe sub cercevele, înfiorând uşor perdelele. De afară răzbat până în odăile cuprinse de întunerec, vuiete înalte ca-n nişte lupte ale unor fiinţe de duh, necunoscute şi imense.

Sunt două odăi alăturate. Una mai mică şi alta mai largă. Iatacul părinţilor şi odaia copiilor, în care, sub o icoană de argint lustruit, pâlpâie luminiţa unei candele.

Sunt acolo trei paturi albe, curate, care lucesc în noapte ca nişte păreri de vis. O lumină palidă se plimbă, nesigur, prin cuprinsul odăii. Abia poţi desluşi chipurile copiilor, cu trupurile înfăşurate în pleduri groase de lână. Sunt doi băieţi şi-o fată. Alexi, cel mai mare, apoi Irinel şi micuţul Gri, abia înţărcat.

Uşa de la mijloc este deschisă toată vremea, pentru ca mama să poată auzi cel mai mic scâncet sau vaga unduire a unui geamăt, prin somn, a copiilor. Mamina doarme de ani de zile un fel de somn ciudat, pe jumătate. În cel mai plin somn *aude*, printr-un simţ, altul decât cel al urechii, orice zgomot sau orice mişcare neobişnuită care vine din odaia copiilor şi, pe dată, se trezeşte şi dă un ocol micilor paturi. Un copil nu e bine învelit, altul doarme cu

capul strâmb, celălalt parcă n-are respirația bună. Ca o fantomă albă, cu mâini de vată şi cu şoptire de dragoste, Mamina merge de la unul la altul şi, după ce le trece uşor cu mâna pe frunte, se duce să-şi continue somnul întrerupt.

Irinel a fost foarte bolnavă. A răcit şi a făcut o pneumonie grea. Dar a scăpat, slavă Domnului... Toate supărările au trecut. Nici nu şi le mai aduce aminte Mamina.

Ea, Irinel, într-o după amiază de-acum doi ani, i-a dăruit numele de Mamina. Se juca pe peluza din fața casei cu Alexi. Şi a venit la ei moş Vasile. Le făcuse, din mosoare şi din şindrilă, un cărucior mic pentru transportul nisipului trebuitor la clădirea caselor pentru furnici, ridicate de copii. Şi, nu se ştie cum, a venit vorba de mama, şi moş Vasile a zis: Mama Irina. Fetița a râs, ridicând năsucul cârn spre moş Vasile, şi a strigat:

- Mamina!...

Alexi a râs şi el s-a ridicat repede de la joc şi a mers la cerdac unde mama stătea în brațe cu Gri şi i-a zis:

- Măcuță, [Iinei] a pus că tu eşti Mamina...

Mama a râs şi ea şi, de atunci, printr-o taină nedezlegată, toată lumea i-a zis Mamina.

Zgomotele vântoasei de afară au trezit-o pe Mamina, care s-a ridicat repede şi a făcut o vizită nocturnă la cele trei pătuceane. S-a oprit mai mult Ia Irinel şi şi-a apropiat urechea ca să prindă de-ar fi fost şi cea mai mică asprime sau oprire a respirației. Nimic.

Dar în noaptea aceasta, cu adânci buhăieli de vânt tomnatic, ea nu poate adormi degrabă. Priveşte vaga lucire a ferestrei, se uită la fața adormită a lui Ian şi, deodată, trecutul i se desface în cuget, ca într-o înflorire magică.

Se ridică uşor în cot şi deschizând tare ochii, pare că încearcă să înţeleagă o taină nepătrunsă.

- Când au trecut aceşti ani? îi vine gândul, ca o vietate caldă. Se înfricoşează o clipă şi-şi trage plapuma până sub bărbie.

Anii chemaţi vin şi trec în alai de lumină. Se abat umbre pe întinderi, dar, undeva, lumina rămâne necontenit neschimbată: clară, puternică, dulce: Ian şi copiii ei. Răsar ca nişte flori din vis. Ce fermecată aşteptare! Cum va fi? De data aceasta ce formă omenească va veni pe lume? Cum îi vor fi ochii? Dar părul, dar... Gândurile acestea făceau vieţii de toate zilele o umbră de duioşie, neîntreruptă şi mângâietoare. Averea mea, aşa îşi zicea Mamina ori de câte ori se gândea la această ocupaţie inutilă şi de nimeni cunoscută, afară de Ian al ei, copărtaş la toate. Şi, pe urmă, minunile aşteptate se arătau. Zbucium dulce, griji mărite, temeri la tot pasul. Nopţi lungi de veghere, cu cântece de leagăn nesfârşite. Şi nici o cârtire. Irinel, de câteva zile, nu se simte bine. O îngrijorare aspră îi face pe amândoi să se privească în adâncul ochilor, cu o întrebare grea.

- Nu-i nimic, Ian, trece...

Şi Ian, în mijlocul nopţii, se scoală, ia în braţe fetiţa şi începe lunga plimbare prin odaia largă, legănând-o şi cântându-i, aşa după cum făcuse un an întreg după ce ea se născuse. Îi cântă o cântare venită aşa, pe unda necugetată a clipei. Parcă e o horă, parcă e o doină. Iar cuvintele sunt cele pe care i le pune pe buze dragostea fără margini pentru firavul copilaş din braţe. E o îngăimare, ca vorbirile din vis. Mamina se trezeşte din somnul ei iepuresc şi-i zice dulce:

- Culcă-te, Ian dragă! Dă-mi-o mie, că eu am dormit.

Nu vrea. E pentru el ceva atât de plăcut! Până nu adoarme bine de tot copilul, nu-l descarcă din cuibul cald al brațelor. O aşază încet în pătucul ei şi, când se uită pe fereastră, geana răsăritului s-a arătat sidefie în zare.

Mamina revedea tabloul trecutului ca şi cum l-ar retrăi aievea.

Zile întunecate... Două convoiuri de mort. Bătrânul tată şi mătuşa Keti. Cimitirul satului, cu cruci de lemn strâmbe. Soare potolit în apus şi o arzătoare părere de rău după trecut.

Deodată, peste vedeniile de tristețe, se desface lungul şirag al zilelor de muncă, de lumină, de nădejde. Copiii cresc ca din apă. Jocurile, vorbirile, nebuniile lor umplu viața, cum umplu albinele cu miere cămăruțele goale ale stupului. Lupta pe care ei o dau ca să prindă înțelesurile vieții, ale vorbirii, ale judecății, are pentru Mamina un farmec nezis. Cuvintele stâlcite, ciudățeniile de cugetare, progresul mersului şi-al mişcărilor sunt pentru ea încântări nebănuite. Are un caiețel mic, ascuns într-un sertar cu scrisori, în care a trecut acest vocabular copilăresc. Zahăr se găseşte acolo tradus prin *teatea*, „bună seara" prin *basarara*, plimbare prin *tai-tai*, lapte prin *btea*... Şi tot acolo are însemnat Mamina că: luna este, pentru Alexi, un felinar de la trăsura lui Doamne, Doamne, cu adaosul că băiatul a întrebat necontenit unde este celălalt felinar; pentru Irinel, *Hulibeaja* este o femeie mare cât un nuc, cu ochii cât o frunză de brustur, şi vine noaptea pe la geamuri să vadă ce fac copiii.

Mamina surâde în noapte şi, îmboldită de acest gând, se mai scoală odată să vadă ce face Irinel, ca şi cum cu adevărat s-ar fi arătat *Hulibeaja* la geam şi s-ar fi speriat fetița... Fetița doarme liniştit, cu ochişorii puțin întredeschişi.

„E slăbuță, cugetă Mamina. Neapărat am să-i dau o băutură întăritoare”.

Gri... Mezin obraznic şi drag. Abia a împlinit anul şi are, cine ar crede, îndrăzneala să alerge ca un ieduț nebun. E finul lui nenea Ghi, nume ieşit tot din fantezia stâlcitoare a limbii copilăreşti.

- Iată, mamă, dumnealui este nenea Grigore.

Şi Alexi, căpățânos şi savant, a răspuns:

- Da, nenea *Ghi*, şi aşa a rămas numele celui mai bun prieten al casei. Nimeni nu-i va spune altfel decât aşa. Doar moş Vasile n-a putut încă să-şi corecteze limbajul. El îi zice tot cum a apucat de pe vremuri: conu Gligori.

Erau abia întorşi din drumul lor de nuntă, când un vecin de moşie, conul Grigore, a venit să le facă o vizită de bună vecinătate. Era un om ceva mai vârstnic decât Ian, trăind singur la moşioara lui răzăşească. Puțin cam gras, şchiopătând uşor de stângul, având o privire liniştită în ochii lui verzi sub o frunte largă, conul Grigore avea o bunătate şi un farmec în felul lui, că, dintr-un început, s-au trezit prieteni. Când a plecat, după cele dintâi ceasuri de cunoaştere mai apropiată, conul Grigore le-a zis, urcându-se în trăsurică lui de țară:

Apoi, uite ce, eu am să mai vin să vă văd...

Ian şi Mamina i-au răspuns cu grabă că-l aşteaptă oricând şi ori de câte ori vrea.

Şi de-atunci, conul Grigore a venit necontenit. Într-o zi a rămas la masă, într-o noapte ploioasă a tras la casa primitoare a prietenilor săi noi, când Mamina a născut pe Alexi, conul Grigore a stat de strajă cu trăsura gata pentru orice chemare grabnică, mai la fiecare două-trei zile după aceea a venit să vadă cum stau lucrurile, oprindu-se

în ceardac să facă cu Ian o partidă de *pichet.* Şi aşa s-au trezit, fără să se întrebe, buni prieteni.

După ce copiii au crescut, conul Grigore a devenit nenea Ghi, care ades îi ia pe rând în braţe şi-i duce în vie sau la hambare ca să le arate cum îşi fac păsările cuib sau cum sapă cârtiţele muşuroaiele. Dacă trece o zi şi nenea Ghi nu vine, copiii fac strigare:

- Mamina, de ce nu vine nenea Ghi?

Şi nu trece mult şi trăsurica lui nenea Ghi intră pe poarta mare. În buzunare are totdeauna ceva pentru copii: cutiuţe cu tot felul de lucruri uimitoare, cuţitaşe care nu taie, păpuşele de porţelan, cruciuliţe cu un mic ochean în mijloc, prin care poţi vedea Naşterea Domnului sau Răstignirea, şi câte alte bunătăţi pentru ei... Era acum un nedespărţit prieten. Câteodată, stând tustrei pe ceardacul larg, după ce copiii se culcau, nenea Ghi le spunea simplu şi puţin:

- Voi mi-aţi umplut viaţa...

Şi tăceau, ca să se bucure mai bine de dragostea prietenească.

- Iar când Mamina pentru a treia oară a primit să fie mamă, nenea Ghi, aflând, le-a zis cu glas reţinut şi cu ochii uşor înlăcrimaţi:

- Acesta va fi finul meu...

Şi s-au bucurat tustrei.

Iar într-o dimineaţă de mai, un musafir nou s-a arătat în ceardac: Gri, finul lui nenea Ghi. A privit cu ochişorii încă tulburi spre cerul albastru şi a mişcat uşor din mânuţă, ca pentru a spune că se bucură şi el că a poposit în pragul lumii.

Vântul încă bate afară, bubuiturile din văzduh se mai aud înfundat, noaptea nu se destramă sub lumina zorilor.

Mamina stă tot rezemată în cot şi priveşte în ocolul de lumină al amintirilor. Se miră iarăşi: „Când au trecut anii?”. Şi o umbră palidă de melancolie îi pătează câmpia sufletului…

Sunt seri de iarnă când luminile se aprind degrabă. Stau în odaia largă din mijloc. Copiii se joacă, Ian cântă la pianul din colțul din fund. Mamina cântă din gură o romanță a vremii sau un cântec de copii. Uşa se deschide şi nenea Ghi se arată şi el, venind din odaia lui, unde îşi are acum făcut un fel de loc de popas.

Copiii se duc la culcare. Rămân ei să stea de vorbă despre multe. S-au întețit nevoile. A fost secetă mare. Ogoarele n-au dat înapoi nici măcar sămânța băgată în ele. Ian are o dungă de îngrijorare pe frunte.

Mamina îi ia mâna şi-i spune:

- Are să fie bine, nu te îngriji.

Ba au început a pieri şi din vite. Nenea Ghi nu e omul să se dea bătut aşa de lesne şi, cu toate acestea, zice:

- De-o ține aşa, nu-i bine...

Moş Vasile, întrebat fiind într-o zi, a privit puțin încruntat spre un loc din pământ şi a zis:

Bini nu-i, da, vasăzâcă, om vide noi ce-i di făcut...

Mamina găseşte că trebuie să-i facă să surâdă cu aceste vorbe ale bătrânului moş Vasile, dar bărbații nu se lasă luați uşor de acest val.

Mamina se înfricoşează puțin în sine, dar nu lasă să se vadă nimic în afară. Zice:

- Se vor îndrepta toate...

Ian, oftând:

- Nu zic, aşa cred şi eu...

Nenea Ghi, ca asigurându-se pe sine:

- Desigur, desigur...

Dar nevoile au venit. Vite au murit. Necazuri s-au arătat. Umbre pe pajiştea luminoasă, îngrijorări. Irinel a căzut bolnavă. Nopți lungi de veghere. Cheltuieli. Căderi în îndoială şi ridicări în lumină, din nou întrebări îngrijorate asupra vremii ce va veni... Ce vom face cu şcolile copiilor? Irinel s-a făcut bine... Îmbrățişări cu lacrimi de mulțumire... Gri a căzut şi şi-a julit nasul. Cum plânge! Nenea Ghi cercetează cazul, găsind vinovată o scândură a cerdacului, care a ieşit de la locul ei. Râsete... Moş Vasile îl poartă în brațe pe sub copaci, luând frunze de nuc şi purtându-i-le pe deasupra capului. Copilul, cu ochii mari, căscați, priveşte umbreluța aceasta verde şi râde, uitând de julitura nasului.

Şi vine alt an... Ian luptă cu nevoile şi rar de spune Maminei toate gândurile-i grele, dar Mamina le ştie. I le spune tainic sufletul... Şi Ian se miră cum de ştie Mamina să aducă mângâierea cea mai bună…

La ceas adânc de noapte, înainte de a adormi, au ei, amândoi, sfatul cel aducător de potolire al tuturor încercărilor răului, care voieşte să cuprindă şi să ucidă binele.

- Ian, dragul meu Ian – atât îi spune.

Şi, luându-i capul în brațe, i-l aşază încet pe pieptul plin şi alb, spunându-i:

- Culcă-te, Ian.

Într-o zi i-a venit aşa pe unda vântului, că nu ştiu ce doamnă de la oraş ar fi zis de ea:

- Ce? E nebună? Cu atâția copii!?

O broască râioasă şi plină de negi nu i-ar fi făcut atâta dezgust ca aceste vorbe. Dar ce are lumea cu ea şi cu copiii ei? Şi dacă-i greu? Şi dacă sunt nevoi? Şi dacă a fost secetă şi au murit vite? Şi dacă sunt îngrijorări? Şi dacă?...

Răscolită de această aducere-aminte, Mamina se ridică în pat şi priveşte prin uşă la copii. Se coboară în grabă,

păşeşte neauzit şi-i înveleşte bine. I se face milă de ei când se gândeşte la vorbele doamnei aceleia. Şi ar vrea să-i ia la sân pe tustrei, ca pentru a-i apăra de-o miasmă răufăcătoare. Şopteşte acolo:

- Copilaşii mamei, copilaşi!

Uşor înfrigurată, se furişează sub plapumă.

Vântul a stat. Cerul s-a spălat de nori, dar noaptea încă nu s-a ridicat.

În trupul şi în sufletul ei se aşază o linişte albă. Îndoielile au fost alungate. O bucurie copilărească îi invadează sufletul, gândindu-se la bărbatul şi la copiii ei. Vatră de jar, inima ei tresaltă în încântări fără de nume. Dar de-ar fi încă alte grele încercări şi alte necazuri, ea le-ar primi, ca să le înfrunte cu dragostea ei. O mândrie cuminte se sălăşluieşte în duhul ei, când gândeşte că le-a fost dat, ei şi lui Ian, să fie izvor de viaţă, minune negrăită, frumuseţe imaculată.

Încet, pe nesimţite, îşi furişează mâna sub capul lui Ian şi, cu grijă, îi aduce obrazul lângă al ei. Cu mâna cealaltă îl mângâie nesimţit pe frunte şi pe păr, şoptind: „Ian al meu!”.

Ian, deschizând ochii, nu se poate dezmetici:

- Aşa am dormit toată noaptea, Mamina?

- Aşa, Ian...

Şi atunci, în zorile acelea calme şi opaline, din zâmbete şi din iubire, s-a tors răsadul din care avea să se ivească cea de-a patra floare în grădina căminului lor.

V
„Inseparabilii”

Trăsurica merge încet printre zidurile de păpuşoaie înalte. Se întorc din oraş. Moş Vasile mână caii, tăcând necurmat. Răscoliți de vânt, când şi când, hlujanii foşnesc moale, într-o înfiorare tomnatică, plină de nespusă melancolie. Lumina soarelui cade blajină peste întinderi, iar praful drumului, răscolit de copitele cailor şi de roțile trăsuricii, se înalță câteva clipe de pe patul lui cald şi, după ce stă puțin în uimire la ce s-a întâmplat cu el, se lămureşte şi se aşază din nou pe locul de unde a fost stârnit. Unele fire însă, dornice de plimbare, se aşază pe genele şi pe părul celor din trăsurică şi se duc cu ei… Pe cer, molcomeşte o pace care parcă aşteaptă ceva. „Se fac oare oamenii mai buni dacă soarele îi mângâie atât de blajin?” Cine a spus vorbele acestea în liniştea din câmpie? Mamina tresare din tăcerea prelungă. Rar se duc la oraş. Pentru ea, nu e mai grea povară ca aceasta. Când trebuie să se ducă, cu o săptămână înainte simte un fel de vagă întristare în suflet, care, ca o umbră, nu o părăseşte deloc. Cugetul caută tot felul de motive pentru amânarea plecării. I se pare că-i o mare cruzime din partea ei să lase copiii singuri, iar vremea cât are să stea departe de ei i se arată o veşnicie, deşi dimineața pleacă şi seara se întoarce. Atâtea are de făcut acasă... şi aşa de bine se simte în lumea ei, cu copiii în jur, cu necontenitele înfloriri de viață copilărească, cu

năzdrăvăniile legendare ale începuturilor acestea de viață... La tot pasul, Mamina culege flori rare de pe pajiştea aceasta a sufletului căminului ei. O vorbă, o privire, un gest, o şiretenie, o îndemânare, un râs – toate alcătuiesc o comoară fără preț, din care Mamina ia puteri nevăzute pentru preîntâmpinarea tuturor greutăților şi a gândurilor de îngrijorare care vin. Dar nu numai de copii nu-i vine să se despartă, ci şi de casă, de cerdac, de locuri, de zări, de acel cuib al vieții ei. E, pentru ea, ca o ființă dragă toată această aşezare, în care şi-a petrecut viața şi care i-a văzut toate bucuriile, grijile, avânturile şi temerile... Nicăieri nu s-ar simți mai bine ca acolo, iar de-ar fi silită să plece, desigur, ar muri de urât.

- Mamina stă tăcută lângă Ian, în trăsurică veche, şi gândurile acestea, au în ceasul acesta, o umbră de amărăciune neobişnuită. Îi pare rău că tace necontenit. Ian şi-ar putea închipui că are ceva cu el. A întrebat-o în vreo două dăți:

- De ce taci aşa, Mamino?

Şi ea i-a răspuns:

- Mă gândesc acasă, Ian!

E drept, se gândea acasă, dar inima ei era răvăşită de-o otravă pe care niciodată n-o mai gustase. Nici nu-i avusese măcar de ştire. Pentru ea, multe din obişnuitele întâmplări din viața unor femei erau simple cuvinte, pe care însă cugetul şi inima nu le puteau înțelege. Auzea sau citea că o femeie măritată, cu copii, şi-a luat un amant şi că, după o vreme, şi-a părăsit căminul, bărbat, copii, casă şi s-a dus cu el... Mamina nu putea înțelege cum e cu putință o asemenea nelegiuire. Inima ei respingea cu uimire şi cu oroare o posibilitate ca aceasta. Se mira, dădea din

umeri şi se ducea repede la copii, să uite de mizeria aceasta, care-i lăsa în suflet un fel de amărăciune tristă, ca o micşorare neaşteptată a luminii soarelui în plină zi.

Ea nu înțelege cum o femeie măritată ar putea fi femeia altuia. Gândind acest lucru, are impresia că i se urcă pe inimă o omidă păroasă, cu mii de picioare lipicioase. O femeie nu poate fi decât a unui singur bărbat, bărbatul ei. Acesta este gândul clar al Maminei. Altui bărbat, nimic, decât lucrurile indiferente ale vieții sau o cinstită prietenie. Atât. Nici o vorbă îndoielnică, nici un gest necuviincios, nici o aluzie cu înțeles echivoc – toate acestea sunt necuviințe şi, dacă o femeie le primeşte, trădează. Dar cum le poate primi? Mamina nu înțelege. Cum şi-ar putea îngădui un bărbat să silească pe o femeie cinstită ca măcar să-i audă cuvintele lui, zise galante? Nici aceasta nu poate primi sufletul ei. Ea ştie că o femeie care nu se gândeşte la aceasta se simte jignită când vede că, totuşi, un bărbat a putut-o crede în stare să asculte asemenea vorbe.

Aceste gânduri se învălmăşesc, valuri amestecate, în sufletul tulburat al Maminei şi ea nu poate găsi o scăpare din cleştele lor.

Şi nici pe bărbatul tău nu-l poți înjosi, cugetând că ar putea fi al alteia. Cum?

Pe omul tău, cel care ți-e drag mai presus de orice, să-l înjoseşti, bănuindu-l sau crezându-l în stare să trădeze? Nu are el, lângă sine, pentru toate ceasurile vieții lui, pe nevasta şi copiii lui, cu toată acea învăluire caldă a căminului? Iar dacă îl poți bănui, nu te înjoseşti tu însuți, putând cugeta aceste lucruri? Nu răsfrângi în afară ceea

ce se zbate în tine însuţi? Unde şedeau ascunse aceste şopârle ale vieţii sufletului? Şi de ce ies la iveală?

Aducerea-aminte a întâmplării vine din nou, limpede, în cugetul Maminei. Au fost la oraş, într-o societate a unor cunoscuţi, unde erau îndatoraţi a merge, ca un răspuns de politeţe, pentru o vizită ce li se făcuse. Acolo, lume multă, amestecată... Vorbeau toţi deodată, era fum de ţigară, bărbaţi cu priviri care alunecau vinovate spre pieptul gol al femeilor, tineret zgomotos, vuiet neîntrerupt. O doamnă cânta la pian o serenadă dulceagă, privind peste umăr la un domn care-i spunea cine ştie ce fleacuri; un fecior umbla cu o tavă, pe care, cupe cu picior înalt se clătinau, pline de un vin spumos; cuvinte aruncate peste alte cuvinte aruncate, în încrucişări bizare şi miros ciudat de parfumuri, de vin, de tutun, de praf. De cum a intrat acolo, Mamina n-a avut decât un singur gând: să plece cât mai degrabă. Gazda, înfăţişând o plăcută surprindere, a venit la ea şi, luând-o de braţ, a început s-o prezinte celor adunaţi, găsind nimerit a adăuga la fiecare recomandare câte un amănunt familiar: „Doamna cea care are copii frumoşi”, şi alte calificative, spuse cu o uşurare şi cu o neînţelegere desăvârşită. Scăpată de acest chin nemeritat, Mamina s-a aşezat pe-un scaun, privind instinctiv spre singurul ei reazim, Ian. Îl purta şi pe el domnul casei şi desigur că-l prezenta tot aşa, deoarece bărbaţii îl primeau râzând şi gesticulând. Da, pe Ian al ei.

Şi detaliile se pierd. Rămân două frânturi clare din priveliştea aceea înnourată. Lângă Mamina, un domn necunoscut. Mamina nu aude ce-i spune. Vag, într-un moment, aude nu ştiu ce de copii. Se încordează:

- O doamnă atât de frumoasă atâţia copii creşte la ţară! Păcat. Atâtea farmece pierdute…

„Cui vorbeşte omul acesta? E nebun? Nu. E un om în toată firea şi nu pare beat." Priveşte pe Mamina cu nişte ochi... Are pe tâmplă puţină sudoare şi la colţul ochiului o rămăşiţă de pudră. Mamina se sperie: Unde sunt? Ce caută ei aici? Priveşte spre Ian ca spre ţărmul de scăpare.

Într-un colţ, o femeie înaltă, trecută de vârstă, cu faţa buhăită, ascunsă pe după farduri groase, stă tăbărâtă asupra lui Ian, care, astfel blocat, nu mai ştie ce să facă. Cine ştie ce-i spune? Ian surâde la răstimpuri şi caută cu privirea pe Mamina, care are impresia că în ochii lui luceşte o lumină ciudată.

Mamina, lăsând pe domnul necunoscut cu vorbele lui acolo, se scoală, într-o hotărâre ivită pe dată, şi merge spre Ian. Nu vede pe nimeni din toată adunarea decât pe el. Când e aproape, aude glasul femeii înalte:

- Şi cum, alte femei nu?

Ian o întâmpină, privind îngrijorat:

- Ce este, Mamino? Să mergem. E târziu.

Când a ieşit din vuietul acela mirositor, i-a părut că iese dintr-o speluncă de nebuni.

Au plecat de îndată. Când au ieşit la câmp, Ian, liniştit şi cu acelaşi glas de totdeauna, i-a spus:

Ce nebuni, Mamino! şi a râs cu îngăduinţă.

Mamina a avut ca o lucire de lamă în cuget: „Nu se preface?". Şi, în scurt, o ruşinare de sine atât de mare o cuprinse, că fără voie îi ţâşni o lacrimă în colţul ochilor.

Avu o clipă pornirea să-i spună tot gândul şi toată indignarea. Dar aceeaşi ruşinare de sine o opri. Zise:

Da, Ian, nişte nebuni... Ce-avem noi cu ei?

Dar în suflet se porni vijelia. Era indignare? Era îndurerare? Era gelozie? Ce au cu copiii ei? Răscoleau în adâncuri nebănuite gânduri şi simţiri care dorm? Nu se

poate... Filtrează otravă în suflet, pentru a te asemui lor? Poate... De ce încearcă să coboare ceea ce tu ții sus? Era geloasă pe Ian al ei? Ce putea să-i spună femeia aceea neruşinată cu acele vorbe odioase? Dar Ian, de ce n-a protestat? Să-i fi aruncat drept în față că e o necuviință ceea ce-i spune! Ian avea un surâs care putea fi îndoielnic... Dar ea, Mamina, ea ce-a făcut când omul acela prost şi obraznic i-a spus acele vorbe nătânge şi murdare? De ce nu l-a pălmuit când i-a vorbit aşa de disprețuitor de copiii ei? Copiii ei! Atâția copii ca şi cum ar fi zis atâția căței! Desigur că trebuia să se scoale de îndată şi să-l facă de ruşine acolo, în fața tuturor. De ce-a tăcut? Înseamnă că primeşte să-i vorbească aşa... Ce-ar zice Ian când ar afla o asemenea obrăznicie? S-ar revolta? Dar dacă nu se revoltă? O îngăduie... Atunci şi el a primit cu plăcere vorbele femeii aceleia...

O clipă vijelia se opreşte, dar curând ia alt drum. Prin urmare, a putut ea, Mamina, să inspire unui necunoscut gândul că ar putea primi, măcar cu gândul, vorbele lui ticăloase? Ea, care credea că, aşa, cu viața ei şi cu copiii ei, n-ar putea avea decât numai dragostea lui Ian şi de la ceilalți respect sau indiferență? Prin urmare s-a gândit la acestea? Ceea ce înseamnă că s-ar fi şi pus în starea pe care, totuşi, o detestă. O înspăimântă această posibilitate... Ca şi Ian?... A putut femeia aceasta să creadă că vor prinde vorbele ei în cugetul şi în sufletul lui Ian? Aşadar, şi el a putut să inspire unei femei gândul vinovat... Ian al ei? Brațe străine se duc spre el, îl cuprind. Nu, e oribil... Nu se poate... Şi acasă, copiii care ne aşteaptă... Lume care petrece şi care râde de copii... Tu îi ai ca pe lumina ochilor şi ei: atâția copii! Ridicol... Ea şi cu Ian, ridicoli... Cine îi mai strecoară şi acest gând în mintea zbuciumată?

Trăsurica merge încet pe drumul dintre păpuşoaie. Moş Vasile tace. Ian, cu ochii uşor aplecaţi, tace şi el. Maminei îi vine să plângă din pricina gândurilor înveninate. Se agaţă cu mintea de copii. Dar, de data aceasta, şi imaginile lor vin strâmbate şi desfigurate de aceeaşi deformare a gândurilor ei. O undă caldă de întristare i se revarsă în suflet din înaltul tomnatic al văzduhului. Încearcă să-şi îndrume altfel gândurile, dar întocmai ca în visurile grele, vin aceleaşi îndoieli de gând, pe acelaşi făgaş. Tace şi îi e teamă să-l privească pe Ian. Niciodată n-au tăcut aşa de mult în drumurile lor. Şi Ian, de ce primeşte această tăcere şi de ce nu-l nelinişteşte? Urmăreşte oare şi el aceleaşi gânduri de venin? Desigur...

Şi învolburarea îşi duce mai departe călăuzirea...

Casa doarme tăcută. Ian, ostenit, doarme alături. Copiii, după ce s-au bucurat de lucrurile aduse de la oraş, au adormit buştean. Alături de paturile lor, pătuceanul Alinei, cel de-al patrulea, stă în penumbra nopţii, ca un cuib alb. Copiliţa doarme cu obraji fragezi şi cu năsucul ridicat puţin în sus.

Singură Mamina nu doarme. Gândurile după-amiezii tumultoase i-au lăsat în trup o lasitudine neplăcută şi în suflet o leşuială sălcie. Nu a putut, până în pragul culcatului, să-şi găsească cumpătul.

Simţind că toată casa a adormit, se scoală încet din pat, îşi pune o haină uşoară de casă, trece pe la paturile copiilor, priveşte de jur-împrejur şi se aşază în jilţul de la fereastră. Noaptea de toamnă e clară. Luna s-a ridicat, poleind cu lumină de argint tot cuprinsul. Prin geamul mare, o punte albă îşi aruncă podişca pornită cine ştie de unde pe scândurile lustruite ale odăii.

Mamina priveşte afară.

Respiră adânc şi închide slab ochii.

„Iubirea ei…” Şi, deodată, se deschid zăgazurile vechi... Priveliştile zilei trecute faţă de iubirea ei? Unde sunt? Ca o pulbere netrebnică s-au dus... Mintea încearcă să le construiască din nou, dar nu mai găseşte nimic... Era un domn care vorbea prostii? Şi o femeie care propunea necuviinţe? Unde sunt? Hm! Ce minciuni, ce goliciuni... Pot sta, oare, faţă în faţă cu iubirea? Ea, Mamina, obiect de râvniri, ea, geloasă pe Ian? Înjosire... Ce? Iubirea lor e una de obicei? Sărutări şi legături ale trupului numai? Da, şi ei se iubesc cu sărutări şi cu împletiri ale trupului, dar *numai atât*? O, aceasta este ceea ce-i *mai puţin*... Peste acestea, este ceea ce-i *mai mult*... Peste toate cele văzute ale trupului stau, infinite, şi duioase, şi înalte, şi curate, cele ale sufletului. Copiii lor, casa lor, viaţa lor, toate cele mici, toate cele obişnuite, toate cele mari. Iubirea lor este ceva *peste iubire*, dincolo de ea. Ei s-au îndrăgit unul pe altul într-o desăvârşire totală şi, din ea, a ieşit şuvoi de viaţă vie. Ce minune, ce divină alcătuire... Dincolo de iubire, tot şi totdeauna...

Lacrimi curg pe obrazul Maminei. Sunt şi ele argintii, ca şi lumina lunii. Le lasă să curgă în linişte, să spele prostiile ceasurilor din urmă... Să cureţe miasma, să gonească otrava.

Se plimba odată cu Ian într-un oraş depărtat. Erau singuri şi necunoscuţi. Şi s-au oprit la un magazin de păsări străine. Erau acolo cuşti multe, cu tot felul de înaripate, de toate culorile. S-au oprit la o cuşcă cu papagali mici, cu cioculeţ întors, cu pene pistruiate, cu cozi lungi. Vânzătorul le dă desluşiri. Nu pot trăi decât pereche şi, dacă unul piere, celălalt nu mai poate nici să-şi ia altă pereche şi nici să trăiască singur. Piere curând după ce i-a murit perechea. Cât trăiesc, sunt de-o duioşie unul faţă de altul fără întrecere.

Păzesc puii zi şi noapte, se îngrijesc unul pe altul, iar toată vremea cealaltă stau alături, privesc, se mângâie cu ciocurile, vorbesc în cârâituri subţiri şi nu primesc pe nici o altă pasăre să intre în căminul lor – o gonesc de îndată sau nici nu se uită la ea... Vânzătorul îşi încheie lămurirea:

- Este cea mai frumoasă pereche păsărească de la care oamenii ar avea multe de învăţat... Li se zice „inseparabilii”...

În noapte, ochii Maminei râd de-o bucurie potopită de sus, din locurile îmbălsămate ale sufletului. Şopteşte acolo, singură:

- Iubirea mea... iubirea mea... Dar sufletul prea plin se revarsă peste vorbele care se îneacă, nerostite, în şuvoiul cald. Se uită în jur şi rămâne în uimire. Lumina lunii arginteză visul nopţii de toamnă.

Singură Mamina nu doarme, ca un străjer de veghe al casei ei.

VI
Nenea Ghi şi Moş Vasile

După ce câteva zile la şir plouase răzbit, deodată cerul s-a făcut de sticlă şi vântul conteni, ca şi cum o mână nevăzută le poruncise. Era primăvară în toi şi oamenii mulţumiţi că se arăta an bun. Dar n-a fost să fie aşa. Curând se sălăşlui în văzduhuri un fel de mocneală încropită, care se plimba pe deasupra văilor, pârjolind fără vreme firavele vlăstare ale ogoarelor.

- Parc-ar fi ciumă, zicea Moş Vasile şi dădea din cap, că adică a mai apucat el aşa ceva, nu mai ţinea minte când.

Şi ploaia nu mai veni deloc până în pragul verii. Oamenii stăteau ca bolnavi, rezemându-se de garduri şi, cu lehamitea în suflet, nici nu mai voiau să vorbească. Curţile stăteau uscate şi pustii, vitele mugeau prelung prin staule sau prin poieţi, iar câmpul părea pustiu. Se ridica soarele dis-de-dimineaţă şi stătea pe cer toată ziua, uscând cu vrăjmăşie toate cele, iar noaptea revărsa peste târnă o căldură coclită, ieşită din hăurile prea încălzite, care topea ce mai găsea în cale. Şi vântul... Nu se mai oprea... Lua ţărna subţire de pe faţa pământului şi o împrăştia în zări, întunecând lumina soarelui. În plină amiază se făceau pete mari de umbră peste soare, ca nişte semne prevestitoare de rău, iar noaptea, huhurezii făceau clacă în singurătăţile umede şi neumblate. Trecuse vremea secerii şi nimeni nu ieşise la câmp. Ruşine: ici-colo câteva fire răzleţe de secară,

bătute de vânt, să-ți vină să râzi: parcă ar fi fost locuri de pârloagă. Iarbă nu se afla, vitele începură a pieri. Le aduceau oamenii şi le încredințau câtorva vătafi să le ducă, buluc, spre miazăzi, undeva, la imaşurile de lângă bălți. Femeile plângeau de ele, ca de copii. Se țineau de cap şi se jeleau ca după mort. Oamenii se priveau chiorâş şi nu scoteau o vorbă. „Pedeapsa lui Dumnezeu – mormăia câte unul mai tare de duh – că multe şi mari sunt păcatele noastre."

Şi până la Sfântul Ilie n-a căzut bob de ploaie. Când a tunat întâia oară în vara aceea, oamenii s-au speriat ca de cine ştie ce minune. S-au pornit ploile, fără folos. Şi-a plouat până s-au umflat pâraiele şi s-au pornit devale, în şuvoaie pustiitoare. Țipa lumea ca de potop, suindu-se pe coşare şi pe case. Valea era Dunăre. O apă gloduroasă şi rea venea de sus, în vuiet neîntrerupt şi pustiu. Iar când s-a tras, un stânjen de mâl a lăsat pe drumuri şi prin ogrăzi. Nu mai ştiau oamenii ce să facă de necazuri şi de belele. N-aveau nici cu ce să cumpere un drob de sare.

În sufletul Maminei, grija încerca necontenit să-şi facă cuib, dar ea nu voia s-o lase. Se încorda cu putere în gând, făcea tot felul de socoteli, că a mai fost aşa în câteva rânduri, dar însăşi ea simțea că de data aceasta nu e uşor. Cu Ian avea o vorbire foarte sigură, din nimic n-ar fi bănuit el ce luptă se dă în sufletul ei. Cu copiii se încorda să nu-şi piardă răbdarea. Ce ştiau ei? Şi ce vină aveau? Casa lor se mărise acum, în plină înflorire, ca o grădină. După Alina cea gureşă şi bondoacă, se ivise, într-o după-amiază de iarnă viforoasă, în preajma Crăciunului, Ştefan, copilaş de trei ani acum, cu ochi negri şi frunte largă, alintatul

tuturor. Fusese răstimp vitejesc cel care trecuse. Alexi şi Irinel erau mari, învăţau la oraş. Nenea Ghi găzduia pe Alexi, licean, iar Irinel era într-un pension. Gri terminase în vară clasele primare în sat, iar Alina se pregătea să intre la toamnă tot în şcoala sătească.

Cu cât dor aşteptase Mamina să vină vara, ca să se strângă toţi laolaltă şi să reînceapă minunatele jocuri şi năzdrăvănii... Ziua, îmbrăcaţi în haine uşoare, să alerge neopriţi, să se ducă la moară, să pună corăbii şi vapoare pe apă, la bostănărie să taie fel de fel de pepeni, la prisacă să vadă albinele, în vie să aştepte cum saltă casa cârtiţei sau cum zbucneşte iepurele de după butuc, la căsuţa lui moş Vasile care, ciudat, cu ei nu mai isprăvea vorba, de unde cu ceilalţi era mut, să le spună poveşti, să le coacă păpuşoi, la cei mici să le facă morişte sau să le dea dulce bostan copt, iar seara, când duhul zilei avea să cadă ca o vietate plină de somn, Mamina să ia pături multe şi cu toţi să meargă pe pajiştea lucernei cosite, şi acolo să-şi facă sălaş de visare şi de aromeală până spre miezul nopţii. Se ridica luna în văpaie pe marginea zării, roşcată, ca alungată de ele, despletită în păr arămiu şi privind (copiii totdeauna spuneau că da, luna se uită la noi) spre zările pline de întuneric al oamenilor. Fânul şi lucerna de curând cosite îmbălsămau cuprinsul cu mireasma lor pătrunzătoare.

Venea şi Ian şi, obosit de truda zilei, adormea de-a binelea în mijlocul poporului lui, cu capul în braţele Maminei, care, ca în vis, îşi purta mâna prin părul lui stufos şi moale. Adeseori cântau sau spuneau poveşti, iar în preajma lor stăteau câinii cu botul pe labe, păzindu-i. Pe urmă tăceau. O, atunci se ridica dinspre pământ, din ierburi,

ascuțita cântare a greierilor şi-a cosaşilor... Unii, sonor şi întrerupt, alții, prelung şi subțire, împânzeau văzduhul cu o armonie nezisă, fină, blajină şi adormitoare. Câteodată se trezeau acolo odată cu zorii, deşteptați de zgomotele văii şi de cântatul ciocârliei... Se priveau între ei şi-şi aduceau aminte vag de ce fusese seara, ca şi cum ar fi visat.

Şi acum, iată ce vară... Păcat, abia tocmai la vara viitoare vom mai putea dormi pe fân sau pe lucernă, se gândea Mamina, stând pe cerdac şi căutându-i din ochi pe toți. Ajunsese ca, dintr-o singură ochire, să aibă în cuget şi în văz pe toți copiii. Ridica privirea şi-i vedea, iar cei care lipseau i se arătau în gând.

Fusese în biroul lui Ian, ca împinsă de nevoia de a-şi controla temerile. Fără gând de ispitire, Mamina voia să prindă, din cine ştie ce lucru, care e starea sufletului lui Ian. În birou toate stăteau ca de obicei. Pe masă, o hârtie mâzgălită. Mamina o ia şi din mâzgălelile de pe ea, ghiceşte o întreagă lume de gânduri. Ca scrise de-o mână distrată, cuvintele se înşiră hipnotic: *„Copiii... copiii... Mamina..”*, apoi nişte cifre scrise cu deosebite grosimi, dar acelaşi număr: *„100 000... 100 000... ”*.

Aşadar, Ian are datorii, şi ei nu i-a spus nimic. Săracul Ian! Nu le-a spus niciodată... De aceea l-a văzut ea atunci pe Ițic samsarul... Şi-i păru rău că Ian n-a făcut-o şi pe ea părtaşă gândurilor şi grijilor lui... De ce? N-a fost ea tovarăşă cu el la toate? De ce nu i-a spus?

Un val de tristețe i se lasă pe suflet, parcă mai mult din pricina tăcerii lui Ian, cât din aceea a datoriilor...

O larmă la poarta mare, dinspre țarini… Câinii au tăbărât claie. Sar argații cu bețe să-i gonească și să facă loc brișculiței în care trei bărbați stau încărcați. Sunt străini.

Mamina privește într-acolo și, fără să-și dea seama, presimte o primejdie. Ce caută acești străini?

Trag la scări și întreabă de Ian. Mamina îi poftește pe scaunele din cerdac. Ei sunt stânjeniți, nu vor să primească. Gândul primejdiei se aprinde în mintea Maminei, ca o vâlvătaie. Ian vine. E încurcat. Dă mâna cu toți. Mamina vede cu coada ochiului la capătul cerdacului pe Moș Vasile privind dușmănește, ca un hultan, spre străini. Îi vede gândul, același ca al ei. Ian vine la Mamina și-i șoptește:

- Nu-i nimic, nu fi îngrijorată. Niște datorii… și surâde nesilit. Du-te la copii și fii fără grijă...

Vorbele acestea sună lugubru în sufletul Maminei. Se încordează să nu plângă. Moș Vasile se apropie și mormăie:

- Ce pustia cată aici dihorii iștia?

Mamina se ridică și intră în casă, izbucnind în plâns. Datoriile... datoriile... Bine că nu-i nimeni s-o vadă... Parcă ar fi un mort în casă... O spulberare de pustiu stinge pentru o clipă toate luminile sufletului... Dar, deodată, o flacără pâlpâie de sub jar:

- Nu se poate... Nu se poate...

Mamina trece repede în iatac, își șterge ochii și, cu pas sigur, se duce spre locul unde se joacă, în neștire, copiii. Singură Irinel, cu glas muiat, o întreabă:

- Ce caută, Mamina, străinii aceștia?

Mamina e sigură pe glas:

- Au venit să cumpere recolta de anul trecut...

Și toată curtea nu se liniștește până ce brișculița cu străinii nu iese pe poartă, pierzându-se în pulberea drumului, ca o arătare răufăcătoare.

- Ian, Ian, spune-mi!

Ian surâde:

- Nu-i nimic...

- De ce nu-mi spui? E greu? Ce-au făcut?

Ian tace şi îi arată o hârtie. Mamina nu se pricepe în aceasta, dar simte că în rândurile ei vrăjmaşe e o primejdie de moarte. O citeşte pe sărite.

- Cum? Să ne vândă moşia? Şi Mamina se uită cu ochii căscaţi la Ian.

Ian o asigură că e numai o formă... Va aranja cât de curând, să fie fără grijă.

Încă o dată, Mamina îl ia de mână şi îl priveşte în ochi, şi cu milă, şi cu dragoste, şi cu groază:

- Ian, te îndoieşti tu de mine?

În grabă, ca sub călcâiul primejdiei, Ian îi răspunde:

- Nu, Mamina mea, nu... Dar nu te îngriji... Voi face eu...

Ian a plecat la oraş ca să vorbească cu avocatul, şi Mamina a rămas singură cu copiii. I-a culcat pe toţi, a trecut pe la magazii şi pe la argaţi şi s-a oprit puţin la moş Vasile. Simţea nevoia să stea de vorbă cu cineva. Moş Vasile de multă vreme nu mai avea somn aşezat, ci, vara mai ales, stătea pe prispa căsuţei lui din margine şi cine ştie la ce se gândea.

- Bună seara, moş Vasile...

- Sărut mâna, coană Mamino...

Şi moşul i-a făcut loc pe prispă.

- Ai văzut, moş Vasile?

- C-apâi, am văzut, şi ci-i?

- Ce zici dumneata?

- Ci să zâc: nimic. De istea o mai fost şi-or mai hi...

- Aşa zic şi eu, moş Vasile...

- D-apăi!

Şi moş Vasile, mai înainte de a pleca Mamina, găseşte să-i alunece un sfat:

- Matale cată-ţi di treabă, c-om vide noi ci este di făcut...

În noaptea puhavă şi fără stele, Mamina stă în cerdac şi nici nu se mai gândeşte la somn. Un cui de foc îi stă înfipt în creier: „Moşia...”. Cum? Să le vândă moşia? Locul lor, pământul lor, căminul lor?

Neputând să mai stea jos, se ridică şi începe să se plimbe pe balcon... Gândurile vin ca nişte vietăţi, o iau, o smucesc, o aşază iar în jilţ, o ridică, îi aduc lacrimi în ochi, o încurajează, o copleşesc din nou. Nici o ieşire. Toate cărările sunt înfundate. Deznădejdea...

Ca o fantomă, Mamina trece pe la copii, îi acoperă, priveşte în iatac şi cade în genunchi, plecându-şi capul pe marginea patului.

În hăul negru al cugetului se face deodată o spărtură de lumină: un gând bun... Mamina se ridică şi păşeşte iar pe cerdac:

Cum de nu m-am gândit?

Uşoară, înveselită pe dată, cu gândurile limpezite, şopteşte:

- Mâine le iau, le duc lui nenea Ghi, mergem, plătim şi...

Nu mai are răbdare. Aprinde o lumânare şi se duce întins la casa de fier din biroul lui Ian. Stau acolo îngropate de ani de zile. Deschide capacul. Un miros veşted. Sunt trei cutii pline. Le deschide încet, desfăcând brocardul gros. Sunt toate bijuteriile familiei, lăsate ei moştenire din tată în fiu, uitate de ea acolo, inutile relicve. Le aşază apoi cu grijă la loc, închide şi iese din nou pe cerdac. Înfăţişările sufletului s-au schimbat ca într-o vrajă.

Pe urmă, ca şi cum ar fi tras la jug, cade plumb în pat şi adoarme de îndată, cu o nespusă mulțumire în suflet.

Peste o săptămână, nenea Ghi vine cu vestea. Stau pe cerdac. Ian e la grajduri. Nenea Ghi, potolit şi cu aceeaşi împânzire de lacrimi pe ochi:

- Am aranjat cum ai vrut...

- A fost de-ajuns?

- A întrecut...

Mamina îi dă mâna şi tace. Nenea Ghi e încurcat şi se teme să nu lăcrimeze. Mamina schimbă:

Ce-i spunem lui Ian?

- M-am gândit...

- N-aş vrea să afle chiar acum că am vândut bijuteriile...

- Dacă crezi. Deşi... şi nenea Ghi se opreşte.

- Ce vrei să zici?

- Te îndoieşti de el?

- Nu, nene Ghi, dar să nu-l jignesc.

- Crezi?

- Ce zici?

- Să mai vedem...

Şi nenea Ghi tace, de parcă ar vrea să ascundă o taină dragă în fundul sufletului. Pe urmă, cu chip înveselit, îi spune Maminei:

- Pregăteşte din vreme pe Gri, că ți-l fur la toamnă. Mamina:

- Da, mi-i furați pe toți...

Nenea Ghi:

- Ei, ce să faci? Aşa-s copiii...

Mamina surâde printre lacrimi.

Moş Vasile a pândit mult până s-o prindă singură pe Mamina. Acum stă cu pălăria în mână, o învârteşte, tace, dă din cap şi nu ştie cum s-o înceapă.

Zice:

- Eu, vasăzică, sunt un om prost... Da văd şi eu... îi greu, nu zâc... Şi n-ai să mi-o iei în numi di rău... Că eu îs sângur...

- Ce-i, moş Vasile? îl întreabă, nedumerită, Mamina.

- Apăi, ci să hie? Mai ninic... Da, am vinit sî-ți spun ceva.

- Spune, moş Vasile...

- Iaca: țâni aistea di la mini... Mi li-i da când îi pute au mi li-i țâni pentru îngropăciuni – şi moş Vasile îi întinse un sul boțit de gazetă.

- Ce-i aici, moş Vasile?

- Apăi vezi şi matale.

Mamina desface sulul şi ies la iveală câteva hârtii de-o mie de lei, păturite demult, afumate şi lipite...

- Moş Vasile, ca şi cum s-ar apăra de-o pâră:

- Văd cî-i greu. O vinit dihorii la găini şi, ia, aşa mă ia cu jăli pi la suflet. Ca doar pi brațili meli o crescut flăcăii şi fețişoarele istea...

Mamina plânge, strângând cu grijă sulul.

Se scoală în picioare, vine la moş Vasile, îi pune mâna pe umăr şi, dulce, îi spune:

- Bine, moş Vasile, îi ai la mine... Să mi-i ceri de-ți vor trebui şi... şi să fii sănătos, moş Vasile, să te bucuri de flăcăii şi de fetişoarele pe care i-ai ținut în brațe...

Moş Vasile îi sărută mâna şi pe urmă o duce la frunte. Tace, că a vorbit destul...

Mamina, parcă aducându-şi aminte de ceva, se întoarce:

- Moş Vasile, să-ți dau o adeverință...

Ca lovit, Moş Vasile se opreşte, zâmbeşte uscat şi dă din mână:

- Da' nu-i nevoie...

- Moş Vasile!

- Sănătoşi să fim şi să trăim, c-om vide noi ci-i di făcut...

Partea a doua

I
Irinel

Mamina se trezeşte din toropeala în care nu-şi aminteşte când căzuse, cu un gând clar, pe-o nesfârşită întindere cenuşie: „Desigur, Ian plânge undeva”. O clipă îl vede ca pe-un portret nemişcat, cu ochii ficşi spre ea şi cu două lacrimi bulbucate în colțul umbrit al ochilor. Pe urmă, gândul şi imaginea se şterg şi Mamina se vede în jilțul de veghe de la patul de boală al lui Irinel. Înşelată de-un scurt răstimp de somn, durerea năvăleşte din nou cu vrăjmăşie în sufletul Maminei. Priveşte spre chipul palid şi alungit al lui Irinel, şi în gât i se zbat plânsul şi mila. Dacă n-ar fi această milă chinuitoare... Pleoapele bolnavei sunt străvezii şi tremură ca o umbră viorie. Mâinile, scoase de sub pătură, tresar din când în când, agitate de cine ştie ce vedenie din somnul amar.

E toamnă şi bate un vânt care face să foşnească frunzarul pornit spre vestejire. Priveliştile sunt triste acum şi Mamina se întreabă cu amărăciune: Unde s-a dus frumusețea lor? Irinel e greu bolnavă.

Într-unul din ceasurile nopții din urmă, pe când Mamina stătea în jilț, a venit un omuleț de fum, cu ochii de catran lichid, cu bărbia de capră, cu mâinile păroase şi-a început a striga tare: „Irinel moare... Irinel moare...”. Apăsându-şi cu mâna năduful care-i lua respirarea, Mamina s-a ridicat din jilț, s-a uitat cu groază împrejur şi, privind pe Irinel, a şoptit apăsat şi şuierat: „Nu se poate, nu se poate”.

Şi-acum stă şi se gândeşte la omuleţul acela. Gândul, ca o vietate ostenită, primeşte pentru puţin timp osândirea.

Da, va muri... Va veni o clipă când respirarea va înceta, mâinile vor înţepeni, aşa mor oamenii în fiecare zi. Parcă nici durere nu mai este... Cum să fie? Irinel e sănătoasă, înaltă, frumoasă. Curând va ieşi la plimbare. E doar fată mare acum: mai are un an şi-i domnişoară de douăzeci de ani. Are ochi mari, verzi, părul castaniu închis îi cade în bucle bogate pe chipul alb şi gingaş, glasul e mângâietor şi bun... Toţi o iubesc, şi ea pe toţi îi alină şi le surâde suav. Ea l-a crescut pe Ştefan. De mic l-a luat sub paza ei, apărându-l împotriva tuturor, iar Ştefan îi spune Muca, adică mama mică. Şi va veni un ceas alb şi luminos, când, aşa, din zare, se va înfiripa un chip de băiat – desigur, frumos, bun şi iubitor – care va veni la Mamina şi-i va spune: „Mamina, eu iubesc pe Irinel, dă-mi-o mie!”. Şi Mamina va surâde cu blândeţe şi-i va spune: „Da, şi Irinel te iubeşte pe tine...”. Şi atunci...

- Mamina, Mamina dragă!

Bolnava, dintr-o dată, s-a zguduit din somn, şi-a strigat uscat şi dureros. Mamina, frântă de gânduri, se ridică şi se apleacă spre ea:

- Ce vrei tu, copilaş dulce?

Mâinile bolnavei se mişcă moale, pe sus, parcă ar căuta ceva. Ochii privesc într-acolo, dar sunt tulburi şi necăjiţi.

- Ce vrei, tu, Irinel?

Irinel, vag, ca în vis, căutând mereu cu degetele răsfirate în aer, bolboroseşte aproape neînţeles:

- Mamina... Unde este?

- Ce, copilaşule?

- Mamina... Atunci când... şi mâinile cad pe pledul de lână. Ochii se închid osteniţi.

„Ce va fi văzând în visul ei de boală?” se întreabă Mamina, cu duhul cotropit de milă. Unde îi aleargă mintea speriată? Ce-şi dă ea seama din toate acestea?

Când a fost gândul acela că Irinel e sănătoasă, înaltă şi frumoasă?”

Suspinând, Mamina se aşază din nou în jilţ şi caută să-şi stăpânească alergarea nebunească a gândurilor. Vede limpede: acum o lună, Irinel a venit de la plimbare cu faţa înroşită şi cu respirarea grea. A surâs şi a zis că nu-i nimic. Mamina s-a alarmat. Ian a venit şi el: „Ce este?” „Nu-i nimic. Irinel e puţin indispusă...” Dar Mamina se gândeşte la ce-a fost demult şi se îngrozeşte în adâncul sufletului... Pe urmă, în alunecare nesimţită, dar neoprită: cădere la pat, doctori, nenea Ghi, nimeni nu poate desluşi ce boală este, alţi doctori de la oraş, consult, injecţii, analize, toate se înşiră ca nişte vietăţi de duh, fixe, păpuşi de chinuire pentru sufletul Maminei. Timpul şi-a pierdut înţelesul... Vin apusurile de soare triste, după zile de neştire; pe urmă, noaptea se preface şi ea într-o fiinţă de întuneric, plină de şoapte şi de halucinaţii şi, din nou, zori palizi de toamnă, de deznădejde. Iar vin zorii, şi Irinel nu se mai ridică. E palidă şi slabă. Tace şi stă cu ochii închişi. Când şi când respiră mai tare: „Mamina, Mamina...”.

În jilţ, Mamina şopteşte: „Cum? Să rămână copiii fără Irinel? Cu neputinţă. Ei sunt toţi, cinci, laolaltă... Cum să plece unul?”. Faţa se înseninează slab: „Desigur, aşa va fi... N-o lasă ceilalţi”. Ian... Săracu’ Ian, de-o lună şi somnul lui este o părere. A slăbit, şi când se uită la Mamina, parcă îi plâng ochii. Se tem unul de altul să nu-şi ghicească grozăvia gândului de la fund. Nici să se mângâie nu vor. Li-i teamă... „Ce zici tu, Ian?” Şi Ian, ca trezit din gânduri: „Va fi bine, Mamina...”. O undă de bine. Mamina îşi duce mâna pe obrazul lui şi, neauzit, îi zice:

- Săracu' Ian!

Ieri a fost o clipă de spaimă. Irinel s-a ridicat în mâinile slăbite şi a privit, încruntat, spre un colţ al odăii, strigând spart:

- Mamina! Mamina!

A foşnit prin preajmă o înfiorare de moarte. Mamina şi Ian au venit şi, cu glas tremurat în gene pline de lacrimi, au luat-o încet de subţiori şi au aşezat-o pe perne, şoptindu-i: „Ce-i, Irinel? Ce vrei tu, fetiţo?" Irinel s-a potolit, lăsându-şi ostenită capul în piept. O şuviţă încleiată de sânge tulbure îi ieşea în colţul gurii. Încet, Ian i-o şterse, nevoind să privească pe Mamina, care se ferea să-l atingă cu mâna. Dar, ca într-o fulgerare, privirile lor tot s-au întâlnit: „Se duce Irinel...". Osteniţi, s-au lăsat jos, ca apăsaţi de-un munte de îndurerare.

Pe cerdac, nenea Ghi priveşte cu tristeţe zarea de toamnă şi bate uşor cu vârful degetelor pe faţa de masă, ca şi cum ar căuta un răspuns unor grele întrebări. Când vin din odaia lui Irinel, îl găsesc tăcut, acolo. Tac... nu le vine să-şi spună nimic. Nenea Ghi după un răstimp, zice:

- Să mai facem un consult şi, nemaiaşteptând niciun răspuns, îşi ia pălăria şi pleacă la primărie să dea un telefon în oraş. Dacă nenea Ghi e aşa de îngrijorat, desigur că e rău. Stau unul în faţa celuilalt şi tac, cu sufletele înspăimântate şi parcă duşmane. Ian îi pune mâna încet pe braţ şi, cu nări tremurate, îi zice:

- Mamina!

Ea îl priveşte drept în ochi:

- Ian!

Şi, deodată, Mamina îşi aduce aminte de ceva uitat de mult: „Unde sunt copiii? Cum am uitat de ei?". O milă caldă îi încropeşte sufletul şi Mamina îşi pleacă fruntea

pe mână şi plânge. Ian vine lângă ea. Mamina îşi ridică fruntea palidă şi şi-o pleacă pe pieptul lui Ian: „Săracul de tine, Ian!”. Se ridică repede: „Irinel e singură”. Şi cade în jilțul de veghe...

Zori sălcii şi osteniți împing spre lume o nouă zi trândavă. Palida lucire aşază pe chipul lui Irinel o culoare de ceară cenuşie: „Cât de slabă e!”. Şi Mamina parcă n-o mai recunoaşte. Cu ciolane dureroase, se scoală şi ridică puțin pătura la un capăt. Se teme să-i atingă fața lividă. O atinge slab. Ce rece! Draga mamei fată... Nu mai poate plânge.

Doctorii... Unul e mic şi scund cu bărbiță neagră. Priveşte cu milă şi cu precauție. Celălalt e spătos şi înalt. Ras şi nepăsător. Mamina îi vede ca printr-o ceață. Ce vor şi aceştia? S-o mai chinuiască? Se apropie de Ian, care stă tăcut şi-l ia de braț, şoptindu-i implorat: „Să nu-i facă nimic!” Doctorii intră la Irinel. Mamina se duce în odaia depărtată, să cadă cu capul în perne, să n-audă, să nu mai ştie nimic. Cât va fi trecut? Aspru, deznădăjduit, ca de pe-o margine de prăpastie, de peste trei odăi, îi vine țipătul fetei ei:

- Mamina, Mamina!

Se ridică țeapănă, respiră şuierat şi se prăbuşeşte spre odaia unde doctorii chinuiesc pe Irinel.

Nu face un pas şi înaintea ei stă, înalt, cu fața îngrijorată, Alexi, căpetenia copiilor ei: „Mamina, dragă Mamina”. Speriată, îl priveşte, ca pe-o arătare:

- Tu eşti, Alexi?

- Da, Mamino scumpă, acum am venit şi eu...

- Cum?

Alexi, încurcat:

- Aşa am vrut eu...

- Vasăzică... te-au chemat? Şi Mamina cade pe un scaun şi şopteşte speriată:

- Aşadar, e grav... dar n-are timp să-şi ia respirarea, şi un alt strigăt sălbatic, aspru, de om strâns de gât, vine dinspre pustiul de durere:

- Mamina-a-a!

- Ce-i fac, Alexi? De ce-o chinuiesc, Alexi? Şi vrea să plece într-acolo. Alexi o ia în braţe şi-o sărută pe frunte:

- Mamina noastră dragă...

Ca o umbră, mergând încet, Ian vine în odaie şi, în tăcere, îi cuprinde pe amândoi în braţe:

- Dragii mei...

Abia atunci Alexi îşi aduce aminte că n-a dat „bună ziua" tatălui său şi, luându-i mâna, i-o sărută, zicându-i:

- Iartă-mă, tată...

Irinel nu mai vede lumea aşa cum e. Ochii ei s-au încrucişat puţin şi privesc necontenit într-un punct de undeva. Mâinile, în alungiri moi, caută ceva prin văzduh. Imaginare lumi...

Mamina stă de veghe şi-i urmăreşte liniile ciudate ale mişcărilor halucinate şi privirea, care, dintr-odată, s-a făcut mai limpede şi mai dulce. Dar Mamina simte că ochii aceia n-o mai văd pe ea...

„Şi cum? Se va duce într-un loc de sub pământ şi n-am s-o mai văd niciodată!?" Pieptul i se zbuciumă într-o tresărire ascuţită şi durerea trece dincolo de lacrimi, închide ochii, dar, deodată, în întuneric, se arată o groapă adâncă, pentru Irinel. Îşi muşcă buzele ca să nu ţipe, iar trupul i se zguduie într-o încordare epileptică. Descordare în ape fierbinţi, de milă...

Prin ogradă trec tăceri prelungi. E toamnă fumurie şi palidă. Respirarea vieţii pare că s-a oprit şi acolo. Un cocoş se urcă pe-un gard şi cântă uscat şi singuratic. Nu-i răspund alţii. Un bou mugeşte slab, cine ştie unde. Moş Vasile trece tăcut spre bucătării şi nici nu ridică privirea spre locul cel de durere... Un câine trece spre poartă, cu capul în pământ.

Mamina le priveşte toate şi parcă nu le recunoaşte.

De zeci de ori a primit gândul morţii şi de zeci de ori l-a îndepărtat. Nestrămutata siguranţă că fiica ei va scăpa, topită, pe nesimţite, într-o cumplită deznădejde. Sufletul ei, câmp însângerat al bătăliei nevăzute, îşi pierde treptat puterea de simţire, căzând într-o toropeală de somnambul, în care realităţile vieţii de toată ziua îşi topesc sensurile şi-i devin indiferente. Nu-şi aduce aminte de când n-a mâncat, nu ştie dacă a dormit în tot răstimpul de boală, care aici i se pare nesfârşit, aici ca o clipă, iar uneori se întreabă, fără îngrozire: „Oare n-am înnebunit?”.

Irinel, ca o coardă de oţel mlădios, s-a ridicat dintr-odată din pat şi fără să se clatine, cu ochi ficşi şi încrucişaţi, a păşit în odaie. Mamina s-a speriat şi a strigat pe Ian, care, cu privire spăimântată, a venit:

- Ce este?

Şi amândoi au luat-o pe Irinel în braţe. E toată o coardă. Muşchii care i-au mai rămas nemăcinaţi de boală stau ca nişte odgoane de oţel, privirea e rătăcită, mâinile se întind în pustiu, glasul horcăit şi aspru încearcă să îngâne un „hă-hă” de om beat. Ce vrea? Către ce ţintă îşi ucide cea de pe urmă sforţare!? Mâini întinse, glas uscat, clătinare...

Le cade în braţe, moale, topită, fără respirare, lividă, cu părul despletit şi căzut într-o parte... O aşază încet

pe pat. Respirarea devine horcăit. Ochii s-au acoperit cu pleoape vinete.

La căpătâiul ei, Mamina şi Ian stau îmbrăţişaţi, şoptind inconştient: „Irinel, Irinel...”. Şi, fără puteri, plâng...

Stau toţi pe cerdac. Tăcere şi taină. Li-i teamă să se privească. S-a făcut o linişte mare... Bolnava a aţipit, se pare. Înnoptarea se lasă, nepăsătoare şi cenuşie... O femeie a trecut spre odaia bolnavei... Ce duce în mână? O spaimă trece prin văzduh... Parcă se sting toate luminile. Nenea Ghi şi Alexi se privesc ciudat. Mamina îi întreabă slab:

- Ce este?

- Nimic...

Îi ascund ceva. Moş Vasile trece, prin înnoptare, ca o umbră. O uşă se deschide ca izbită de-un vânt nesimţit... Alexi se ridică şi se duce să fie la îndemână. Prin uşi întredeschise se vede pâlpâind o lumânare la căpătâiul unui pat. Un profil de ceară, cu pecetea liniştii mari. Femeia vine la Alexi şi-i spune un singur cuvânt. Mamina nu-l aude, dar îl vede.

Se ridică dreaptă. Ştie... Îi iese înainte Alexi:

- Mamina. Nu, Mamina dragă...

Târîndu-l după ea, pătrunde spre locul morţii. Respiră întretăiat, ca şi cum ar strânge-o cineva de gât; cască privirea, simte în picioare săgeţi de foc, ceva se urcă la inimă şi-o strânge, în gât i se înfige o gheară de erete, nările şi bărbia îi tremură să se desprindă carnea de pe ele, un pustiu de durere o învăluie. Se uită: Irinel, nemişcată, stă întinsă pe pat. A murit...

Dintr-odată, Mamina se face numai durere şi lacrimi. Cade la picioarele copilei, le ia cu amară dragoste în braţe,

sărută cele din urmă pete de căldură care pier şi strigă, hohotind în plâns:

– Copilaşul mamei, copilaş!

Toţi ceilalţi o împresoară, căzând şi ei în genunchi.

Dar Mamina nu-i mai vede. Ea ţine în braţe picioarele uscate de boală ale copilei ei şi strigă în alintări de durere:

- Copilaşul mamei, copilaş!

Cu obrazul în lacrimi, stând în genunchi ca în faţa unei judecăţi din altă lume, cu mâinile ridicate într-o implorare plânsă, Mamina îşi înalţă privirea în sus şi, din pieptul sfârtecat de dureri, din adâncul suferinţelor, scoate un strigăt de jalnică chemare, ca şi cum şi-ar cere iertare pentru toate greşelile, faţă de propriul ei copil:

- Doamne, Dumnezeule!

... Şi cade din nou cu capul pe picioarele reci, pe care le sărută într-o mişcare duioasă de dragoste şi de jale. Ian stă îngenunchiat lângă ea, cu faţa în pumni...

Ce triste sunt toate fără Irinel...

II
Sub alt cer

Mamina se întoarce de la oraş, în vechea trăsurică de ţară. De data aceasta e singură şi a lipsit o săptămână de acasă. E ostenită, dar simte în toată fiinţa ei o iluminare de potolită mulţumire. Undeva, în adâncuri, s-a desfăcut, din nelinişti şi din tristeţi, o floare nouă, cu foi catifelate, pe care cade o lumină clară, venită din văzduhul vieţii. Lacrimile ceasurilor ascunse i-au dat apa lor. Gândul se întoarce îndărăt şi nu se mai înspăimântă. Primeşte priveliştile... Sub pleoape încearcă să izbucnească împunsătura fierbinte, iar în suflet să se ridice, de pe mlaştina părerilor de rău, iarăşi pasărea neagră. Dar toate sunt acum sub puterea unei lumini noi. Nu e renunţare şi nu-i nici resemnare. Cucuvele ale sufletului... Şi nu-i încă mângâiere desăvârşită. Aducerea-aminte e încă vie, ca de ieri. Mila îşi mai poartă adesea valul ei de neputincioasă melancolie peste sufletul cu rana deschisă. Şi totuşi...

A tresărit undeva viaţa în zbatere cu moartea şi cheamă spre ea.

Şedeau pe cerdac şi tăceau, privind spre aceleaşi zări, care, necontenit, păreau altele. Pânzele de nepăsare care se coborâseră peste ele, odată cu micul convoi alb care trecuse de pe pragul casei, în scurt popas, la cimitirul strâmt ca o grădină, se ridicaseră încetul cu încetul, pe nesimţite, chemând din nou spre ele privirile spălate de ceaţa întristărilor. Era cu ei şi nenea Ghi, care, cu chelia mărită,

păstra aceiaşi ochi liniştiţi, cu o înrourare de lacrimi pe marginea pleoapelor.

Un om de la primărie, cu o notă. Sufletul Maminei tresare. Ce este? De unde vine primejdia de data aceasta? *„Mamina să vie numaidecât, Monica în primejdie”.* Se ridică tustrei. Repede, Mamina îşi pune o haină de drum, dă lămuriri femeilor, roagă pe nenea Ghi să stea cu Ian, cheamă pe Alina şi pe Ştefan şi pregătindu-se de plecare, le dă sfaturi pe care ei le primesc şi cu o glumă de copii zburdalnici: „Bine, Mamino, bine, aşa vom face...” şi trăsurica pleacă la oraş. Mamina se gândeşte: „Desigur, naşte greu”. Îl vede pe Alexi nerăbdător, aşteptând-o. Nunta lui Alexi... Zâmbete printre lacrimi... Acum un an. Ce păcat că, din pricina doliului, n-a putut fi veselia pe care de multă vreme o aştepta pentru nunta cea dintâi din familie... Monica, mireasă. Dacă ar fi trăit şi Irinel! Dar a fost bine, ca o împăcare, la care, nevăzută, a fost şi Irinel... Lacrimi şi, printre ele, zâmbete şi, pe urmă, Alexi a plecat cu Monica. Cu câteva luni mai înainte se instalase ca avocat, în oraş. Nenea Ghi tot nu prea avea ce face cu casa lui încăpătoare de la oraş şi le-o dăduse cu mobilă cu tot:

- Să staţi cât veţi vrea, ani buni şi luminoşi...

Într-o aripă a casei îi păstrase o odaie retrasă, să aibă unde trage când vine de la ţară. Gri plecase la facultate. Şi acum, Monica trebuie să nască...

Mergând pe drumul mic de ţară, Mamina retrăieşte în gând răstimpurile. Trec în fâşii mari, ca umbre de nori, pe faţa ogorului sufletului... Surâde cu blajinătate. Copilul lui Alexi... Copilul ei... Vin mici şuvoaie din toate părţile lumii şi se topesc într-unul singur, dându-i fiecare câte ceva de la sine. Ea, Alexi, copilul lui. Ce lanţ nesfârşit... De unde vin? Cine le-a dat cea dintâi îmbrâncire în lume?

Izvorul de lumină! Şi, de-atunci, vin fără oprire, în lanț neîntrerupt. Moartea? Dar moartea nu-i o întrerupere a duhului. Popas al cărnii, han al durerii, semn al păcatului. Dar duhul? El nu moare, nu poate muri. Stă şi plânge zile la şir la mormântul mic, împodobit cu flori. Candela arde necontenit. Dar ea simte că acestea sunt mai mult de prisos. Un semn văzut al unor lucruri mai mari, din adânc. Adesea se gândeşte la acestea. Într-o zi, stând copleşită de îndurerare la mormânt, deodată, din bălăriile tristeții, s-a ridicat, albă, o floare de gând: „Eu sunt în tine, Mamino!”. Glasul sufletesc a fost clar şi mângâietor. S-a ridicat, cu lacrimile uscate pe obraz, şi a stat pe banca singuratică. Îşi aducea aminte, că, în altă zi, avusese o simțire puternică: „Mormântul e o țărnă, un semn amintitor. Irinel este altundeva, eliberată şi vie...”. Simțirea trecuse ca un mic snop de lumină, stingându-se din nou în întunericul îndurerării... Altădată, stătea sub nucul stufos din vie, trasă deoparte de ochii tuturor şi plângea... Dar niciodată plânsul nu-i dădea vreo limpezire, ci o făcea mai mult să se întristeze, gândindu-se că el ar putea fi o uşurare. Ea nu vroia uşurare. Ea primise de bună voie povara copiilor, şi, în grijile şi îndurerările venite, nu văzuse decât o răspundere de viață. Dar ea dorea o lămurire, o înseninare din întunericul unor întrebări pe care nu le putuse bănui. Vedea vag cu ochii sufletului că durerea nelimpezită duce la moarte. Şi ea nu voia aceasta. Stând în aceste cumpene, a trecut pe lângă ea moş Vasile. Şi s-a oprit. Cu glas netremurat, i-a zis:

- Iaca, nu-i bini ci faci matale! Să hiu iertat, da, vasâzâcă, nu-i bini...

Şi moş Vasile s-a aşezat mai deoparte pe lavița de sub nuc şi, punându-şi vechea sa pălărie jos, a îndrăznit să mai spună câte ceva:

- Toate-s de la Dumnezeu, cucoană Mamino, şi noi trebuie să le primim cu duh netulburat, fără răzvrătiri... Că cini să răzvrăteşti împotriva lui, va să moară acum şi totdeauna... E ca o scorbură în care-şi fac sălaş dihăniili...

Glasul lui moş Vasile vine pe o undă nevăzută de răcoare, pe sus, prin văzduh. Mângâierea e neprefăcută. Nu-i ieşită din nevoia unei uşurări cu orice chip, ci vine din izvor limpede. E trimisă...

- Ş-apăi, coană Mamino, să ştii di la mini, că di plângi mult, să supără duhu celui plecat... El stă bini undi stă, n-ai grijă matale, şi, dacă plângi, vasâzâcă, sî tulbură...

Moş Vasile a mai stat puţin şi luându-şi de jos pălăria veche, a plecat încet, adăugând:

- Toate-s de la Dumnezeu...

Nu şi-a mai adus aminte pe urmă: fusese moş Vasile sau numai o vedenie alinătoare?

În prag, Alexi, cu chipul cătrănit de grijă, o aştepta:

- Mamina dragă, bine c-ai venit... Şi, deodată, Mamina simte o putere nebiruită în sine. Alexi îşi pune în ea nădejdea şi grijile. „A venit Mamina”- glasul trece prin odăi ca o fluturare de lumină şi ajunge până la patul în care viaţa se luptă din răsputeri cu moartea.

Monica o priveşte cu ochi de deznădejde. „Mamina!” Tot trupul tinerei fete se strânge cu putere în gemete adânci şi în icnituri grele. Fruntea lividă stă deasupra unor obraji învineţiţi, ochii sunt de nerecunoscut, întreaga fiinţă luptă să elibereze din tainiţele ei o viaţă nouă. Undeva s-a ridicat o împiedicare. Durerea e o vrăjitoare nevăzută care s-a aşezat pe un scaun şi stă de vorbă cu cei ai casei. O cunoaşte Mamina. Câteva clipe, peste sufletul ei a trecut alaiul de foc al aducerii-aminte din urmă, ca într-un chiot

mut. Dar, de data aceasta, pe urma lui s-a ridicat o putere nouă, asemănătoare cu cea de mai înainte, dar cu zări mai desfăcute, mai limpezi. Căzând mai de sus... O putere de jertfă iubitoare, o năzuință de înrobire a celui care nu poate goni singur suferința, prinse toate dintr-un cuib luminos, de sus, din înălțimi neajunse până acum. Dintr-odată, întreaga casă simte o prefacere, un bine, o creştere a nădejdii. Alexi se uită în ochii Maminei şi nu ştie ce să-i mai facă. Monica o ține necontenit de mână. Chiar doctorii cred cu putere în scăpare. Vrăjitoarea de pe scaun piere din vreme în vreme. Vin ceasurile înalte... Doctorii aduc instrumente lucitoare şi-şi pun halate albe. Alexi, cu nările fremătătoare, într-o odaie alăturată, ține în pumn crispat mâna Maminei:

- Mamina dragă, să nu moară Monica!

În glasul lui e şi rugă şi poruncă. Abia atunci înțelege deplin durerea Maminei, din clipa când o ținea să nu se prăbuşească, în pragul odăii lui Irinel, iar Mamina vede mai adânc şi mai limpede rostul iubirii în suferință. Îl mângâie uşor pe frunte şi-i zice:

- Dumnezeu e bun. Nu te va lăsa... Cuvântul i-a venit pe buze negândit; se miră uşor şi ea de noutatea lui. O clipă i se pare că s-a rugat, închinându-se... Pe urmă i-a poruncit cu dragoste lui Alexi: „Du-te şi fii liniştit. Eu stau cu Monica" – şi Alexi, sărutându-i mâna: „Da, Mamino, du-te...". Cu ochii uşor închişi, cu durerea amăgită de narcotice, Monica respiră greu şi caută ceva cu mâna. Mamina se strecoară încet la capul ei şi i-l cuprinde la piept; cu cealaltă mână îi şterge fruntea. Monica deschide ostenită ochii şi surâde, într-o fluturare diafană, şi-i şopteşte abia auzit:

- Mamino, unde-i Alexi?

Mamina îi face un semn de liniştire. Doctorii, în mormăituri scurte, nepăsători şi preocupaţi, pornesc să dea în lături zăgazul ce se împotriveşte vieţii. Se aude clinchet de instrumente aruncate în tăvi de metal, se ivesc în lumină mari tampoane de vată înroşite viu, şi doctorii iar mormăie ceva între ei sau către surorile de caritate care ajută. În tăcerea durerii răzbesc, aspre, ţipetele Monicăi, vaiete ale vieţii care nu se vrea biruită. Mamina stă în plină lumină de iubire. Parcă niciodată n-a simţit asemenea beatitudine în faţa suferinţei. Şi, în fund, departe, în nebănuite adâncimi, luceşte, bob de diamant negru, recunoştinţa pentru suferinţă. O iubeşte pe Monica în lupta ei cu moartea, cum parcă n-a iubit niciodată o fiinţă omenească. O creştere de iubire, o înflorire la nesfârşit a iubirii în faţa suferinţei... Cerul vieţii se deschide şi mai mult, şi mai plin de lumină, îşi aduce aminte de propria ei durere şi o amestecă pe dată cu durerea celei pe care o ţine în braţele ei de iubire. Vin lacrimi, dar alte lacrimi... Iar mâna mângâie cum parcă n-a mângâiat niciodată.

- Monica, fata mea, fii tare...

Ochii necăjiţi privesc şi ei cu iubire pentru mama bună care s-a ivit din cer, pentru mângâieri neaşteptate... Două ţipete deosebite: unul, aproape istovit şi plângător, de eliberare, altul subţire, nou şi trâmbiţat, ca de izbândă... Repede, cele trebuitoare... Doctorii, în grabă, şoptesc ceva care mişună în preajmă, ca o temere... Monica a căzut într-o sfârşeală de leşin. Sora de caritate o bate pe obraji. Furtuna trece... Mamina, cu două boabe de lacrimi în ochi, respiră adânc, ca şi cum ea însăşi s-ar fi liberat din primejdia cumpenei. A început alt popas al vieţii. Copilul, încă inform din scutecele pline de sânge, e şi al ei – îl simte ca şi al ei... Undeva, cu capul prins în palme şi înfundat

într-o pernă mototolită, Alexi aşteaptă, cu sufletul prins în cangea îngrijorării, sfârşitul. Mamina vine şi-l mângâie, cu ochii râzători în perdea străvezie de lacrimi:

– Copilul meu...

Şi rămâne la ei încă vreo câteva zile, să ştie gonită de tot vrăjitoarea care se aşezase în casa lor. Viaţa şi-a luat iarăşi mersul. Mamina putea să plece. Lăsase şi acolo o fâşie din viaţa ei, şi-acuma se întorcea acasă...

Mergând pe drumul tăcut, Mamina îşi leagă din nou gând de gând. E vreme potolită de sfârşit de vară. Pe drumul uşor înserat nu umblă nimeni. Moş Vasile stă tăcut pe capră, după ce i-a dat veştile de acasă. Înserarea se pregăteşte. Se gândeşte la cei de-acasă şi parcă îi iubeşte şi mai mult, după o săptămână de despărţire. Şi parcă îi iubeşte şi în alt fel, cu un adaos pe lângă ce-a fost până acum. Parcă ar fl umblat printr-un ţinut plin de lumină de aur, care şi-a lăsat din pulberea ei nevăzută pe toate cele ale sufletului, şi acuma ea le aduce, oarecum schimbate, aceleaşi, într-o lumină mai mare. Gândul la Irinel are o potolire care nu-i deloc uitare. O simte cu putere în suflet. Undeva, ea s-a schimbat în putere de iubire. Prin ea, Mamina a putut iubi mai mult. Ea e vie. Este. N-a murit... Gândul vine întovărăşit de-o îmbucurare nouă... Cerul e aşa de înalt şi viaţa se înlănţuie aproape, verigă de verigă, nesfârşită. Îndoielile se destramă, grijile se umbresc, în preajma sufletului se pregăteşte o înţelegere, alta.

Pe o scară nevăzută, din înţelegerea nouă, se pogoară în suflet un freamăt alb de bucurii. Nu suntem singuri în lumea aceasta, nu suntem aruncaţi întâmplării... De-a lungul drumului, adeseori neînţeles, stă de strajă iubirea. Vin vuiete înalte, se ivesc alaiuri ciudate, nu se ştie de unde

vin şi de ce sunt aşa. Suferinţele îşi arată în lumina soarelui rănile durerilor, prevestind moarte, dar pentru toţi, peste tot locul, la marginea de drumuri, afli apa alinătoare a iubirii, venită pe jgheaburi fără moarte, de sus, din ceruri, *de la Dumnezeu...*

Cuvântul acesta se face lumină orbitoare în sufletul Maminei. Niciodată nu l-a simţit viu şi prezent ca acuma. Bolta sufletului s-a spart, şi deasupra s-a aşezat nesfârşirea luminoasă, plină de iubire.

Ar vrea să îngenunche, ar vrea să se roage.

Gândul, ridicat, vine cu alte limpeziri... Dumnezeu este iubire, iubire este între oameni – Dumnezeu este... Dacă nu-i iubire, nu-i nimic. Înlănţuirea este frântă... Toate înţelesurile pier... Lumea se întunecă... Viaţa intră în moarte... Nebunie.

Şi cercul se reface din altă parte: „Dacă Dumnezeu nu ar fi, de unde iubirea? De ce iubirea? Căci iubirea *este*? Este mai vie decât toate, este mai adevărată decât orice, este *totdeauna,* în înlănţuire veşnică... Ea e duhul care ţine viaţa să nu se prăbuşească în moarte. Dacă n-ar fi iubire, ar fi nebunie. Dar nebunie nu este. Aşadar, este iubire, este Dumnezeu...”.

Uimită şi umilită, Mamina îşi simte pe obraz lacrimile. Cum n-au fost niciodată... Se simte un fir de pulbere însufleţită, în care se răsfrânge o picătură din lumina de sus.

Se înserează... Trăsuri ce se apropie de casă.

Gândul se frânge, într-o descumpănire: „Dar *suferinţa*?”.

Încă plăpând şi nesigur, sufletul se înspăimântă o clipă, în temerea de a nu pierde ceea ce câştigase.

Dar Mamina surâde blând şi-şi strânge mâinile la piept, ca şi cum s-ar pregăti să se roage.

Câmpia o învăluie cu umbrele moi ale celor din urmă clipe de înserare.

Se vede casa lor. Mamina surâde din nou.

Nesilit, din sufletul ei, se înalță atunci o respirare delicată şi caldă, ca o mărturisire de iubire imaculată, ca un suspin ai ființei către înalt:

- Fără tine, suferință, n-am fi cunoscut niciodată iubirea cea mare...

Era cea dintâi rugăciune a Maminei....

III
Urcuşul muntelui

Se aud, în noapte, vuietele ploii. De două zile n-a mai contenit. Pânze sure, ca nişte perdele umede de nisip, cad oblice, desfundând pământul sătul de ape. Întunericul e cutremurat de vânturi. Se rup întinderi mari de aer şi se prăbuşesc cine ştie unde, în izbiri aspre. Vaiere prelungi se plimbă prin văzduhuri, ca plânsuri pentru marile nefericiri. Bufnituri neaşteptate, uşi imense, trântite în învolburări de uragan, țipete înalte de păsări nevăzute, jelanii apocaliptice, haotică învolburare... Şi ploaia cade fără oprire.

Micul gând al Maminei stă înspăimântat, ascultând urgia de afară. S-a deşteptat şi nu mai poate adormi. Ostenit, sufletul primeşte aceleaşi unduiri de simțiri aspre, sub apăsarea aducerilor-aminte ale vremii din urmă. Gândul la cei plecați... Îi vede prin zloate şi prin frig: merg greu şi-s slabi, au în priviri osteneli de moarte, cad... Şi nu-i vine să creadă că-s ei: Ian, Alexi, Gri... Unde sunteți voi acum, dragii mei? În care parte? Ce faceți voi? Plânge în noapte, singură... A luat o hotărâre grea: să nu mai plângă – şi acuma plânge. Nu poate înțelege ce putere vrăjmaşă îi poartă pe oameni să se ucidă între ei. Într-o noapte de vară, clopotele au început să bată în afară de obicei. *Războiul!* Izbiri, alergări, strigăte, jale, despărțiri şi ducere, *undeva*, în locuri necunoscute, unde bubuie neîntrerupt tunurile şi şuieră gloanțele... Şi Gri, care n-a vrut să asculte:

– Eu, Mamino, mă duc voluntar.

Nenea Ghi:

- Bine, băiete, nu zic... Dar de ce să nu-ți aştepți rândul la primăvară? Războiul mai ține.

Gri nu vrea s-audă:

- Se duc tata şi Alexi, iar eu, care-s de capul meu, să nu mă duc?

Şi s-a dus... Era soare mult, şi din văzduh cădea pe întinderi o nepăsare caldă. În pragul câmpiei s-au despărțit. Ian, mai înalt, îmbrăcat în haină neobişnuită, cu cizme şi cu sabie, surâzând uşor în ochii serioşi; Alexi, hotărât, cu fruntea adumbrită de un gând greu; Gri, semeț, râzând cu nepăsare, în ochi cu o lucire stranie de somnambul. Şi, în câmpie, stingheri, au rămas Mamina cu Alina şi cu Ştefan... Cu moş Vasile şi cu Irinel... Ce mult e de când au plecat!

Mamina se scoală şi priveşte pe geam nesfârşirea apoasă. Snopi de apă se izbesc în geamuri, cutremurându-le. Trece, din străvechi obicei, pe dincolo. Copiii dorm adânc. E singură şi se înspăimântă de singurătatea aceasta. I-a visat pe cei plecați cu mâinile întinse spre ea. Nu mai poate desluşi nimic din vălmăşagul de gânduri şi simțiri, care vin ca într-o răsturnare şi cer să fie trăite. Aprinde lumânarea, îşi îmbracă o haină mai groasă, se aşază în jilțul de lângă pat şi începe să lucreze la împletitura pe care a început-o de când au plecat bărbații. Nu mai vrea să cugete nimic. Îşi lasă ochii pe lucru şi, ca într-o somnolență voită, caută să se gândească la lucruri indiferente... Câteva clipe, o linişte vagă însoțeşte mişcarea lină a mâinilor şi-a acelor lungi de os. Dar, încet, pe nesimțite, tiptil, din cuprinsul imaterial se adună, unul câte unul, firicelele de gânduri

şi se leagă unul de altul, trecând moale şi ademenitor prin fața minții...

Panoramele interioare se deschid. Ian, când a plecat, i-a luat mâna cu inelul lor de nuntă şi i-a sărutat-o apăsat – şi fruntea, şi ochii: „Mamino dragă, să nădăjduim în bine... Ce se întâmplă, trebuie să se întâmple. Să ne supunem. Eu te iubesc până voi muri. Copiii, Mamino...”. A căzut cu capul pe umărul lui şi-au tăcut, ca împietriți. Alexi şi Gri...O fulgerare de durere: „Dar dacă nu se mai întorc? Cum? Pentru asta i-am crescut şi i-am iubit eu? Să se ducă să piară într-o prăpastie, mâncați de guzgani... Ah! Doamne... Ce sunt toate acestea? Şi ce putere neagră le mână?”.

S-au dus... Zilele s-au înşirat, singuratice şi triste. Veşti rele... Nenea Ghi în cerdac, cu privirea furişă de ruşinea că el nu-i ostaş: „Să sperăm...”. Ceasuri întregi în jilțul din cerdac, cu gândul la ei... Trebuie să ne ridicăm, să fim tari... Merg încet pe la locurile de odinioară. Nucul stufos visează şi el în neştire... Câmpia e plină de singurătate. Cerul e vast şi neprietenos. Cum de nu se aud zgomotele încăierării? Vin cele dintâi scrisori de pe front, fără arătarea locului. În trei părți deosebite sunt cele trei ființe dragi... Suflet rupt în trei şi trimis departe.

Împletitura se mişcă încet în mâinile domoale. Hora gândurilor e neisprăvită.

Veşti rele necontenit. Vin soldați, trimişi cu cine ştie ce treabă: „Nemții bat de departe şi noi n-avem cu ce le răspunde. Nădejdea e în munți. Dacă ținem până la primăvară...”. Şi numele morților se înşiră în liste lungi, dureroase. Mamina nu mai vrea să se uite în jurnale. Vine toamna. Se întind pe lanuri umbre nesfârşite de melancolii. Se duc cocorii. Ce văd ei, oare, de deasupra? Unde or fi Ian şi

băieții? Cugetul se sperie, sufletul sângerează. Scrisoare de la Gri: „Să n-ai nicio grijă, Mamino, vom învinge!”. Şi-l vede, drept, cu fruntea în soare, cu privirea semeață în ochii frumoşi.

Ploi lungi, răniți, liste de morți, veşti din ce în ce mai rele, temeri de dezastru – tovarăşii din fiecare zi ai celor din cerdac. Nenea Ghi: „Cine ştie ce va mai fi?”. Şi Mamina: „Crezi oare, nene Ghi, că vor veni până aici?”. Nenea Ghi tace. Aşadar, se poate?

Mâinile se opresc din lucru, înțepenite de gând...

Şi, parcă atunci, pentru întâia dată, i se pare cu putință Maminei aşa ceva. Se uită împrejur: nu are cu cine vorbi... Afară plouă şi văzduhul vuieşte neîntrerupt. O ridicare de trufie îi răscoleşte sufletul: „Nu-i cu putință!”. Se ridică din jilț şi pune lucrul pe măsuța de noapte. „Să vedem: e cu putință?” Undeva se iveşte un strigăt de deznădăjduită îndurerare: „Nu, nu!”. În ce înşelare a trăit ea până acum? Şi cum de s-a lăsat cotropită de delăsare şi de tristeți? E vinovată şi ea de dezastru? N-a iubit deajuns pământul lor? Dar cei pe care i-a trimis la şanțul de foc? Dar dacă lucrul este cu putință? Să vină să ia tot, să-i poarte în robie? Să-i calce în picioare? Nenea Ghi a tăcut când l-a întrebat. Se poate...

Se mişcă încet prin odaia cuprinsă de tăcere. Lumânarea pâlpâie lin, aruncând slabe umbre pe pereți. Alături, copiii dorm... Ce ştiu ei? Ştefan voia să se ducă şi el la război şi numai nenea Ghi l-a convins că e prea mic... Gândurile se împrăştie spulberate de oboseală şi de necontenita lor repetare.

Şi ziua nu se mai arată...

***

Toată ziua au trecut soldați rupți, cu fața suptă, cu priviri de câine alungat. Sunt fără arme şi nu ştiu unde merg. Se opresc osteniți şi flămânzi pe drumuri şi prin ogrăzi şi tac, încruntați.

- Ce veşti?

- Rău.

Şi iar se înfundă în tăcere. Privesc zăbăuci spre zări, mănâncă mestecând rar, înghițind greu. Bocancii sunt desfundați, mantalele sparte şi zdrențuite, părul mare şi soios şi sufletul gol... Moş Vasile se uită la ei cu încruntare şi cu privire uscată. Nu vorbeşte nimic şi nimeni nu ştie ce-i în capul lui. Le face mămăligă, le dă fiertură şi tace. Pe urmă, soldații pleacă undeva, privind rătăciți drumurile. Şi plouă desfundat, iar frigul a început să umezească ciolanele.

- Ce este aceasta, moş Vasile? îl întreabă Mamina cu sufletul prins de un singur gând.

- Apoi, ci să fie? Rău...

Tac. E gol cuprinsul; o lumină ciudată aleargă pe deasupra câmpiei, ca o răsfrângere a restriştilor de peste tot.

Mamina, cu fruntea încruntată, stă în cerdac şi priveşte cum câțiva soldați rătăciți se pregătesc să plece. Ciudat... Mila pentru suferința lor s-a schimbat dintr-odată într-o întărire. Prin urmare, suferința este a tuturor? Nu-i nimeni în afară de cercul ei. Ploaia cade peste toți, flămânzi pot fi toți, toți trebuie să mergem prin noroaie şi prin tristeți. Primeşte cu zâmbet bun suferința ei... Împărtăşire din acelaşi vas...

Vine nenea Ghi. E îngândurat. Stau pe cerdac.

- Nu trebuie să te sperii, îi spune cu precauție.

- Ştiu... Şi-i arată pe soldații răzleți, rupți, fără arme.

- Da...

Şi nenea Ghi dă din cap. După o tăcere, nenea Ghi, cu glas ocolit:

- Munții au cedat... Retragerea o bănuiesc teribilă. Iarna vine... Ploi, lipsuri...

- Ce vrei să spui, nene Ghi!

Nenea Ghi, ca într-un oftat:

- Eu plec, Mamino... Mă duc cu retragerea... Şi am venit să-ți aduc ceva...

Mamina îl priveşte cu ochi căscați. Nenea Ghi are o tristețe reținută în vorbă:

- Mai întâi, te rog să mă ierți că, într-un prilej greu, te-am mințit... Ascultă-mă, te rog... N-a fost adevărat că am vândut bijuteriile. Le-am ținut eu.

- Dar banii, atunci?

- Erau de la mine.

– Nene Ghi…

- Nu te supăra! Plec... Plecăm, şi cine ştie ce ne aşteaptă... Încercarea e mare, cum n-a mai fost. Şi, de aceea, am venit să te rog să nu te superi... Voi ați fost pentru mine...

Şi glasul se opreşte gâtuit de emoție. Luându-şi stăpânire:

- Eu sunt singur... Iată, le-am adus aici, din nou, la locul lor...

- Nu, nene Ghi, nu! se apără Mamina.

- E darul meu pentru copiii voştri, Mamino. Pentru Gri, Mamino, pentru toți. Noi ne vom duce... Ei rămân... Să fie ale lor din neam în neam, ca aduceri-aminte din bătrâni.

Tac. Pe deasupra trec nelinişti şi potoliri, păreri de rău şi nădejdi, în stoluri risipite. Dacă vine restriştea?... Dacă toate s-au năruit?...

Pe urmă, vorbesc liniştit:

- Voi ce veți face?

Mamina nu ştie. Unde să se ducă? Ce va fi? N-are nici o veste de la Ian. Va vedea..

Vorbeşte potolit, fără temeri, ca şi cum ar fi un lucru de toată ziua. Şi nu-i tristeţe, ci, mai degrabă, o bărbăţie sumbră. „Om vide noi ci este di făcut", vorba, lui moş Vasile.

Rămâne pe cerdac, după ce nenea Ghiu pleacă. Stă cu capul în mâini, priveşte în zare şi tace. O putere nouă vine din adânc. Şopteşte pentru sine:

- Suntem toţi în mâna lui Dumnezeu...

***

Scrisoare de la Ian. O priveşte prin păienjeniş de lacrimi. O clipă are viziunea vremii de demult, când primea scrisorile lui de logodnic, şi sufletul, în fulgerare, simte mireasma de atunci: „O, Ian, al meu...". Scrisoarea e scurtă, scrisă, desigur, la o margine de drum, în grabă, pe o bucată de hârtie găsită la întâmplare, cu amărăciune reţinută:

Nu ştiu ce va fi, acum ne retragem. Nu ştiu încă unde – spre Moldova, se pare. Nici nu este alt loc. Pe Alexi l-am văzut o dată; pe Gri, deloc. Sunt bine. O uşoară rană la braţul drept, vindecată în trei zile.

Rană la braţ... Sufletul Maminei tresare. Desigur, a fost ceva mai greu. Ian nu spune drept...

Dacă pot, trec pe acasă... Dacă nu, vom vedea ce va fi. Nu cred să ajungă până la noi puhoiul. Dacă va ajunge, ce vei face? În clipele acestea, nu ştiu ce sfat să-ţi dau. Cumpăneşte şi tu toate, cum vei crede. Să nu dea Dumnezeu să fie aşa... Sărută copiii şi priveşte şi pentru mine locurile noastre... Fiţi tari!

Ca şi cum ar fi trebuit să plece pe dată, Mamina se scoală, priveşte împrejur.

Alina şi Ştefan vin la ea:

- Mamina, am auzit că a venit scrisoare de la tata.

- Mamina le-o dă, în tăcere. Prin urmare, vine cumpăna...

- Ce voi face? Ce trebuie să fac?

Liniştit o clipă, sufletul Maminei e prins în vârtejul unei singure întrebări:

- Ce trebuie să fac?

***

Se simte că puhoiul vine. Soldaţii rătăciţi trec din ce în ce mai mulţi, cu frunţile încruntate şi cu ochii şterşi. Nu se aude încă rumoarea cea mare a apelor, dar în înalt pluteşte, neîndurată, înfrângerea. Şi ploaia nu mai conteneşte, iar vântul o poartă în rafale umede, jocuri sinistre...

Mamina nu-şi poate statornici hotărârea.

Au trecut câteva zile şi de zeci de ori s-a hotărât să plece, şi, tot de atâtea ori, să rămână. A împachetat unele lucruri de neapărată trebuinţă, a luat toate măsurile, s-a sfătuit cu moş Vasile. Şi, peste puţin, toate gândurile s-au răsturnat. Nu plecăm. Nu vor ajunge până aici. Şi dacă vor ajunge, vom vedea...

Prins de acest zbucium, sufletul ei a uitat de toate. Parcă nici nu şi-l mai recunoaşte. Gândeşte atât de rece şi de clar. E şi ea o părticică din marea restrişte. Nu mai sunt lacrimi, nici aduceri-aminte...

Seara cade cenuşie şi umedă. Vine încă o noapte de gânduri. Şi plouă. De când plouă? Parcă niciodată n-a fost senin.

Latră undeva câinii. Mamina nu doarme. Cele trecute stau ascunse pe după un zid ivit deodată în drumul sufletului. Nu se mai văd...

Câinii au tăcut. Se aude un glas cald în noaptea umedă: „Eu sunt, Mamino!”.

Înspăimântată, Mamina se ridică în cot. A auzit bine? Da, glasul a fost clar.

Se scoală, îşi pune haina. Se aude o larmă uşoară pe cerdac:

- Nu te speria, Mamino, eu sunt...

- Gri! Gri! El este. Gri!

Mamina îl are în braţe, viu, cu adevărat. El, copilul Gri, dragul... Nu-i vine să creadă. Se dă puţin de o parte şi îl priveşte. Parcă e mai înalt şi mai slab. Fruntea tot deschisă a rămas.

- Da, Mamino dragă, eu sunt...

Cum? Ce fel? Gri glumeşte:

- În trecere... Apoi serios:

- Mamino, ne retragem...

S-au sculat şi copiii:

- Gri, Gri!

Mamina plânge:

- Copil drag...

Lui Gri îi e foame. S-au sculat toţi, să-i dea fiecare câte ceva.

- Mamina, îmi pare rău că trebuie să plec de îndată...

- Cum? Nu stai măcar până mâine dimineaţă?

- Peste putinţă!... Camarazii au trecut înainte şi, până mâine, cine poate şti?

- Cum! Sunt aşa de-aproape?

- Nu chiar, dar...

Vine şi moş Vasile. Gri, râzând:

- Ei, moş Vasile, vedem noi ce-avem de făcut!

Moş Vasile surâde palid şi tace. Mamina, cu grăbire:

- Ce zici, Gri, să plecăm şi noi?

Gri, cu răspundere:

- Mamino dragă, eu, dacă aş fi... în locul tău... aş rămâne...

- Da?

- Da... Aici e căminul nostru.. Cine să-l apere?

Scurt, Gri se opreşte:

- Tu, Mamino, fă ce erezi... Dar, dacă te hotărăşti să pleci, pleacă mâine sau, cel mai târziu, poimâine. Puhoiul e aproape...

Şi Gri a dispărut în noapte, ca o vedenie, cu fruntea înaltă, având o lucire de semeție pe ea.

Mamina a rămas cu mâinile întinse spre el, ca într-o chemare de deznădejde. Ploaia cade neîntrerupt. Somnul a pierit.

Dimineața, când zorii buhăiți de ploaie îşi împrăştiau leşuiala peste lume, Mamina, cu sufletul încremenit în aşteptarea unei hotărâri, se întreba nedumerită dacă Gri a trecut cu adevărat sau a fost numai un vis.

Un vuiet înfundat, departe: tunul!

Mamina se opreşte, se uită împrejur, să vadă copiii. Moş Vasile a ridicat şi el privirea.

- Plecăm, moş Vasile! Hotărârea e clară. Va încărca în căruța mică cele câteva lucruri trebuitoare, împache-tate de câteva zile, va înhăma căluțul bătrân, singurul rămas în grajdul gol, şi va pleca, să ajungă din urmă retragerea.

- Cheamă copiii! Plecăm.

Iar se aude tunul, ca şi cum ar bate cineva într-o tobă imensă.

Sfat cu moş Vasile:

- Rămâi aici, moş Vasile, noi plecăm. Ai grijă de toate.

Moş Vasile tace, privind în pământ.

Mamina îşi aduce aminte de ceva, urcă în trăsură şi se întoarce cu sulul de gazetă:

- Iată banii dumitale, moş Vasile. Să-i ai la nevoie. Nu i-am cheltuit. Sunt aşa cum mi i-ai dat.

Moş Vasile îi ia şi tace. Mamina, cu o uşoară osteneală în glas, arătând împrejur, adaugă:

- Rămâi stăpân aici, moş Vasile.

Alina şi Ştefan se pregătesc, Mamina plânge. Simte în suflet o rupere. Se uită spre cerul înnorat. Picături rare şi mari plâng de sus. Cum se îndură ea să le lase pe toate? Au plecat toți şi acuma fuge şi ea de pe locurile dragi... Gri are dreptate: „Aici e căminul nostru. Cine să-l apere?”. Nu va pleca.. dar mâinile înfrigurate mai strâng cele de pe urmă lucruri ale exodului. Rămân aici zările, nucul, cărările, copiii. O, Irinel!... Săgeată de durere în inimă. Tunul...

- Repede, moş Vasile, înhamă căluțul!

Se duc după cei din puhoi. Se vor reîntoarce şi, atunci, le vor avea pe toate câte le părăsesc acum. Da, să plecăm mai degrabă. Cerul e de plumb şi picături mari cad mai des. Căruța a tras la scări. Mamina, din cerdac, priveşte toată valea prin lacrimi. Nu vor pleca. O milă caldă îi mângâie inima. Niciodată nu şi-ar fi închipuit că, vie, va părăsi aceste locuri... Îşi ascunde fața în batistă şi stă aşa câteva clipe.

Tunul... Mai aproape... Plecăm. Mamina ia în mâini hățurile. Copiii s-au urcat. Moş Vasile are în privire o îndurerare uscată şi trufaşă.

Mamina, plecându-se la urechea lui moş Vasile, cu tremur în glas:

- Te rog, moş Vasile, ai grijă de mormântul lui Irinel...

Moş Vasile dă din cap şi-şi întoarce în altă parte privirea. Au plecat.

Tunul... Plouă...

***

Drumul se întinde desfundat şi mocirlos. Singurătate deplină, zguduită la răstimpuri de bubuit de tun. Parcă n-ar fi nimic. Plouă neîntrerupt. S-a pornit şi vânt din miazănoapte. Nici nu-şi mai aduc aminte de când au plecat. Căluțul, istovit, a stat. Se opresc.

- Mergem pe jos. Copiii coboară. Pornesc.

Nu se mai uită îndărăt. Se duc după oştire... De ce am plecat? Rămân în urmă toate aducerile-aminte. Ce departe-s!... N-am plecat prea târziu? Plouă..

Calul a stat din nou. Mamina se uită la el, pe urmă la copii.

Alina cu ochii uşor speriați:

- Ce facem, mamă?

O rafală de artilerie îi zguduie. Ştefan s-a speriat. O clipă, Mamina se gândeşte: să tragem noi căruța. Nebunie. Plouă des şi rece. Vântul bate.

Deshamă calul şi-l trag lângă şanț. Cu niciun chip nu trebuie să rămână. Orice-ar fi, mergem după ai noştri. Încearcă să tragă căruța:

- Împingeți, copii... Calul rămâne în urmă, singur, lângă şanț. Căruța merge o bucată, încet, trasă de fugari. Dar ostenesc curând... Ploaia îi bate din față, iar noroiul e lat de-o şchioapă. Se opresc. Mamina priveşte şi i se par toate un joc fantastic, dintr-un vis... Ce caută ei pe drumul noroios, la ceasul acela?

„Trebuie să ajungem neapărat…"

- Copii, luați din căruță hainele... Atât...

Tunul întețeşte...

Ia fiecare ce poate şi pornesc cu pas grăbit.

În văzduh vuieşte o nelinişte... De ce această singurătate? Unde e încăierarea? Nimic, nicăieri. Numai tunul. Nici un ostaş răzleț pe drum. „Vom fi prinşi..." Ceva se zguduie în mintea Maminei: „Copiii...". Îi cheamă să meargă pe lângă ea... Ei abia mai pot duce în brațe ceea ce-au luat în fugă din căruță. Mamina le vede de pe față oboseala şi se opreşte:

- Lăsați-le jos!

Toți se despovărează şi rămân cu ce au pe ei.

Pornesc în grabă. Simt şi copiii că primejdia se întețeşte. Se apropie de Mamina, luând-o de câte un braț. Şi merg cu capul plecat, înfruntând ploaia şi vântul, care-i biciuiesc vrăjmaş din față.

O toacă de lemn ciocăneşte repede în coastă. Se opresc. N-au auzit niciodată aşa ceva, dar simt că-i tot o unealtă de război.

O bubuitură înfundată, dar apropiată. O fâşâitură sinistră pe deasupra capului şi, peste câteva clipe, un trosnet în mii de ruperi...

Stau îngroziți. Copiii s-au strâns lângă Mamina. Trebuie să ajungem cu orice chip. Cu picioare țepene de teamă şi de frig, pornesc… Şi ploaia care nu mai stă...

Altă fâşâitură, ca de imense pânze sfâşiate, pe deasupra capului. Se strâng aproape. Mamina prinde la piept, cu brațele, pe copii. Şi, îndată… trăsnetul.

Stau singuri în câmpia singuratică. Pornesc din nou. Plouă... Nu ştiu nici unde sunt, nici unde merg. Îi duc paşii. Nu mai ajungem. E târziu. Undeva se închide un cerc de fier, iar în față se sapă o prăpastie de netrecut.

Ostenită, cu respirarea frântă, Mamina se opreşte:

- Doamne, nu ne lăsa!

Copiii se uită cu mirare şi teamă la ea. Tac. Plouă. Încă o încercare:

- Mai puteți merge?

- Da, Mamino, mergem.

Pornesc, înlănțuiți, împotriva ploii şi a vântului.

Stau cu capul plecat, privesc pământul noroios, se strâng să se încălzească şi păşesc mecanic, ca nişte păpuşi. Tustrei ridică deodată capetele: cum mergeau, au văzut nişte cizme mari, soldăţeşti, în fața lor.

Privesc: un soldat străin, cu chivară pe cap, cu arma în mână şi cu o privire de hultan.

Mamina îşi cuprinde copiii în brațe. Copiii se tem:

- Mamino...

Soldatul nici el nu ştie ce să facă.

Mamina vrea să plece mai departe.

Soldatul li se pune mai aproape în față şi le porunceşte ceva.

Mamina vrea să treacă, nebună.

Soldatul dă să-i pună mână în piept.

Mamina, cu ochii căscați, zbiară:

- Ticălosule, îți crăp capul!

Soldatul se trage un pas şi întinde puşca.

Cu dinții strânşi, dând pe copii pe după ea, Mamina îl înfruntă, şuierând vorbele: „Ticălosule...”.

Stau o fulgerare de clipă, privindu-se cu duşmănie.

Capul Maminei cade în piept. Aşteptare lungă...

Undeva se aude o plângere. Plouă. Țeava armei s-a lăsat în jos. Soldatul le face semn să pornească îndărăt.

Se întorc. În sufletul Maminei s-a făcut întuneric.

Plouă fără oprire...

***

În noaptea de iarnă cu cer de sticlă şi cu stele sclipind rece, Mamina nu doarme. Se gândeşte la cei plecați. De câte ori le-a urmărit în suflet drumurile...

Pleacă, se duce gândul, umblă prin locuri depărtate, coboară prin căsuțe de prin funduri de văi, prin ploaie şi prin frig, şi-i caută peste tot. Îi vede cu frunțile întunecate, ca străini, cu priviri deznădăjduite, cu brațe întinse după o himeră de abur, mergând mereu, pe-un drum fără capăt. Unde vă duceți? Ostenit, gândul se trage în sine, în iezături de dureri şi melancolii fără hotare, dincolo de durere. Se prinde atunci de trecut, caută acolo apă vie, soarbe, aduce atâtea amănunte, care parcă n-au fost. Vin încărcate de lumina de atunci, proaspete, în jocuri de duioşii şi dragoste. Lacrimi neputincioase, sfâşieri... Când vor veni?

Priveşte pe calea stelelor. Poate tot, acum, vreunul din cei plecați priveşte pe drumul aceleiaşi stele şi, undeva, privirile se întâlnesc, se recunosc şi-şi spun dorul.... Mamina simte o tresărire, ca sub atingerea unui fior din nemărginire.

- Când vor fi nopți senine, să te uiți pe cer, Mamina, şi vei afla acolo dorul meu – e glasul de cine ştie când al lui Ian.

- Mamina, Mamina noastră, se aude în suflet glasul clar al copiilor ei.

- Şi, acum, unde sunteți voi? Pe drumuri de stele vagabondează visurile solitare, în necuprinsul întunecat.

De sub arsura suferinței, se ridică, pâlpâitoare, flacăra iubirii şi caută, cu brațe moi, să mângâie. „Copiii mei..."

Se duce în odaia de alături: copiii dorm – toate dorm împrejur.

Vine din nou la geam.

S-au mutat de mult în aceste două odăițe de jos, lângă moş Vasile. Casa mare şi curtea întreagă sunt în mâna cotropitorilor. Nu mai sunt ei stăpâni.

Când a văzut-o moş Vasile venind îndărăt, cu copiii de mână, plouați, trişti şi înfrigurați, s-a închinat.

Pe urmă, au început traiul de gânduri, de tăceri şi de suferințe.

Moş Vasile tace toată vremea. Nici nu se uită la „şoacății" care au pus stăpânire pe toate. El îşi caută de treaba lui, ca şi cum nimic nu s-ar fi schimbat. Priveşte toate cu deopotrivă nepăsare. Doar de mormăie din când în când:

- Om vide noi care pe care, la ormî...

Când vorbeşte cu Mamina, e ca şi cum nici o iotă din cele mai dinainte nu s-ar fi clintit. Ca şi cum toți ai casei ar fi de față. E tot aşa: înalt şi uscat, iar părul e uns cu untdelemn şi cade în fâşii late până aproape de umăr. Când se uită la el, Mamina are un fel de statornicire simplă în suflet. Se culege de pe ținuturile durerii şi vine într-un loc de potolire naivă şi odihnitoare.

Stă adesea pe prispă cu el, de vorbă. Despre cei plecați. Atunci moş Vasile e ceva mai vorbăreț. Are gândurile lui cu privire la cei din curte.

- Să țin ei, vasâzâcă, măreți, da′ au s-o pățascî... Ascultă ci-ți spui eu... Mai era odată la munți, la noi, unu care credea că ari să trăiască o nie di ani, şi fudul nevoie mare, şi numa′ ce într-o bună zî i-o tăet Dumnezeu zilele cum tai gâtu′ la un pui di găinî... Om vide noi, care pi care, la orma ormelor...

Despre cei plecați:

- Au să sî′ntorcă sănătoşi şi sdravini, coana Mămino, precum o plecat... Ascultă ci-ți spui eu...

Pe urmă, Mamina îşi macină vremea stând cu Alina şi cu Ştefan. Fac tustrei o tovărăşie nedespărțită.

- Ce zici, Ştefan, când vor veni ai noştri?

Şi Ştefan, cu toată sârguința:

- Cât de curând, Mamina...

Poieni de lumină se fac în suflete. Nădejdea deschide ocoale mari de verdeață sufletească.

Şi iar vin înserările copleşite de melancolii.

Câmpia nu mai e nici ea aceeaşi. S-a mai strâmtat şi lumina ei e palidă. „Unde au pierit aducerile ei aminte?"

Mamina priveşte stelele înghețate şi parcă-i sunt străine toate simțirile şi gândurile învălmăşite.

Şi totuşi: de unde îi vine puterea pe care nici n-ar fi bănuit-o mai înainte? Ian, plecat cu copiii de-atâta vreme, şi ea încă n-a murit.

Este undeva un izvor de viață care nu seacă.

Ochii se închid de oboseală.

Mâinile au căzut obosite pe genunchi.

O răbufnire caldă a unui bine care va veni cât de curând o potoleşte.

Cu zâmbetul senin pe chip, Mamina adoarme cu fața la stelele care sclipesc rece pe cerul de sticlă.

***

Astă-noapte a murit văduva lui Ion, din vecini. Bărbatu-său a plecat la război şi, peste o lună, a venit veste că s-a prăpădit, şi ea a rămas cu doi copii. A plâns, s-a văietat o vreme, şi pe urmă a tăcut. Nimeni nu i-a mai avut de ştire. Şi acuma, a murit şi ea.

Moş Vasile povesteşte Maminei această întâmplare şi arată cu degetul, vag, spre casa văduvei moarte.

Mamina nu-i răspunde nimic. Gândul ei nu este senin – se vede după încruntarea frunții. Se scoală, îşi ia de pe undeva un bețişor şi porneşte în tăcere.

Casa văduvei e mică, învelită cu stuf şi puțin lăsată într-o parte, ca un om ostenit. Ferestrele-s mici şi au geamuri de hârtie. Curtea e goală. Nici vită, nici car, nici orătănii, nimic. Uşa e dată de perete şi atârnă numai într-o balama. Tinda-i goală. Un scăunel olog, pe care stă o doniță dogită. Pereții afumați. Miroase rânced. În odaie, o laviță acoperită, cu o zdreanță pe ea, trupul înghețat al vădanei. O lumânărică firavă îi arde la cap. Jos, pe lut, într-un colț, înghesuiți unul în altul, cei doi copilaşi, cu nişte țoale pe ei. De sub părul stufos şi încâlcit, nişte ochişori, ca nişte puncte de cărbuni, privesc speriat.

Pe o masă goală de lângă vatră, o rămăşiță uscată de mămăligă şi o strachină cu puțină sleială pe fund. Vatra goală, cenuşa răvăşită, hornul desfundat. Vântul zgâlțâie o tăbliță care scârțâie neîncetat. Femeia are pe ea o fustă sfâşiată şi un pieptăraş spart. I se vede pielea înnegrită. Cămaşa e neagră şi ruptă. Ochii nu-s închişi de tot: au o deschizătură sticloasă şi fixă, ca un rânjet. Gura căscată tare, parcă vrea să prindă ceva. Mâinile supte, cu adâncituri între coardele degetelor, cu unghiile mari, de parcă vor să scurme, picioarele goale şi ciolănoase. Un miros uscat, veşted, ca de baltă, şi tăcere...

Mamina a rămas stană de piatră în mijlocul odăii. Sufletul i s-a strâns de-o înfrigurare stranie. În cap i s-a făcut un gol, ca şi cum un vânt de deznădejde a spulberat tot. În trup s-a prăbuşit o încremenire de paralizie.

Nu ştie ce să facă... Nicio simțire nu-i abureşte peste suflet. Nici milă, nici dezgust.

Ca într-o cumpănă de rece nepăsare.

Luminița albă pâlpâie ostenită, ochişorii negri şi speriați clipesc jos, în colț.

„Şi nimeni n-a ştiut nimic...” – gândul bate la poarta sufletului, în grăbire fierbinte.

Nările tremură, pleoapele tresar, pieptul se umflă de prea mare respirare.

Mamina îşi duce în grabă batista la ochi şi hohoteşte în plâns: „Doamne, Doamne!”.

Copiii se tem şi încep a scânci, ținându-se unul de altul.

Mamina îşi şterge fața şi vine spre ei, cu brațele întinse: „Săracii de voi!”.

Copiii se feresc...

Mamina îngenunche lângă ei şi-i mângâie încet pe părul încâlcit.

Aşa o găseşte moş Vasile, care a urmărit-o de când a plecat.

Mamina izbucneşte:

- Uită-te, moş Vasile, uită-te!

Moş Vasile, cu capul descoperit, se uită vrăjmaş împrejur, ca şi cum ar vrea să alunge un diavol, respiră adânc şi şopteşte abia auzit: „Şi câte-or mai hi aşa”.

Mamina se înspăimântă.

Tac.

Luminița de la căpătâiul moartei sfârâie. Moş Vasile o potriveşte.

Mamina, cu hotărâre:

- Moş Vasile, îi luăm la noi.

Să-i luăm, dacă zici matale.

Mamina se apleacă din nou spre copii şi, cu mâna moale, alinătoare, ridică pe unul din ei şi-l ia în brațe. Copilul se lasă luat, dar se uită spre frățiorul care rămâne jos. Vine moş Vasile şi-l ia şi pe el.

Copiii privesc cu ochi neînțelegători spre mama lor şi ies din casă, ca dintr-un mormânt.

- Vom îngriji, moş Vasile, şi de îngroparea femeii.

Moş Vasile dă din cap.

Lacrimile stau uscate pe obrazul Maminei.

***

Nu-şi mai aduce aminte de când stă acolo. Bisericuța e veche şi joasă, cu ferestre zăbrelite şi cu picturi afumate de vreme. Catapeteasma-i de piatră, iar stranele-s lustruite. Pe jos, dale mari stau pătate de ceara lumânărilor. Lumina vine scăzută şi schimbată. Un miros vag, de busuioc vechi şi de umezeală trezită, pluteşte tainic peste tot, iar în colțuri, pânze de păianjen tremură uşor la boarea ce vine printr-un geam spart demult.

Se trezise în dimineața aceea cu sufletul încărcat şi tulburat. La toate cele mai dinainte se adăugase acum şi o adâncă nemulțumire de sine. Toate nefericirile care o înconjurau făceau sălaş în inima ei, iar cugetul o chinuia cu întrebări şi imputări. Suferință pretutindeni. Nu-i nimeni care să scape de ea. Privea la soldații străini care se mişcau ca nişte somnambuli prin curte şi-i vedea şi pe ei atât de nefericiți… Au lăsat undeva tot ce le era drag, cum au lăsat-o ai ei pe ea, şi-au ajuns peste depărtări mari, aici, în curtea ei, şi se mişcă încolo şi încoace. Văduva care murise de foame şi de lipsuri... Copiii plini de păduchi... Şi în câte case, asemenea. Un aer nemărginit...

Priveşte prin uşa întredeschisă de la altar şi închide uşor ochii.

În plină noapte se trezise cu gândul prins de vedeniile din vis. De ce-l vede pe Gri totdeauna cu o cunună de lumină crepusculară în jurul capului? Sau nu-l vede

deloc, pe când pe ceilalți doi îi vede? Câteva clipe, visul mai trăieşte cu întreaga lui lucire stranie, deşi Mamina s-a deşteptat. Iar după ce se şterge, invadează în suflet tristețea. N-a mai putut dormi. A stat şi a privit cu ochi nepăsători lumina nopții de vară. Gândurile suferințelor vin ca o vietate fantasmagorică şi stau de vorbă cu Mamina: „Iată, cât vezi, pământul întreg e plin de suferință... Oamenii au greşit şi acuma suferă”. O clipă gândurile tac, dar, peste puțin, aduc grele imputări: „Au avut cu ei iubirea şi au gonit-o... şi acum suferă şi plâng. O, de când nu se mai iubesc oamenii!”.

O pală de vânt văratic a făcut un foşnet la uşa bisericii. Mamina se trezeşte şi se uită în jur, parcă uimită că se găseşte acolo. Dar îşi aduce aminte limpede glasul din suflet, din noaptea trecută: „Du-te acolo. Acolo e iubirea...”.

Se gândeşte la ziua când se întorcea de la Monica. Sufletul i se umple pe dată de-o mireasmă nespus de plăcută. Amintirea vine vie şi întreagă, ca un mic bloc de lumină serafică. Dar, curând, o umbră de gând vine s-o micşoreze. Mamina surâde enigmatic: „Ce puțin... Ce iubire palidă față de imensitatea suferințelor omeneşti! Şi cât de mic e sufletul, cu socotelile lui de fiecare clipă! Şi cât de mult ne iubim pe noi, pe când iubim aşa de puțin pe alții! Şi cât de puțin ne disprețuim păcatele noastre şi cât de mult osândim pe ale altora! Unde e iubirea noastră? Noi, slabii, păcătoşii, interesații, fățarnicii...”. Mamina simte în suflet o ruşinare de sine, o imputare venită nu se ştie de unde, o clară conştiință a păcătoşeniei şi-a slăbiciunii sale.

Priveşte cu teamă spre icoane şi spre altar.

Din zbuciumul sufletului se țese, sub o lumină venită din afară de el, o subită mângâiere caldă, ca niciodată. Un adaos peste lumina din ziua Monicăi. O tăcere blândă se

propagă, cu prisos. Mamina deschide, mirată, ochii. Se teme de înşelare. Mângâierea se şterge. Tumultul geme din nou **în inima ei.**

Un braţ de lumină se întinde iarăşi spre inima Maminei. Mai mult, îl presimte. Dar gândul suferinţei îl spulberă din calea privirii sufleteşti.

Ceva se clatină în adâncimi... O năzuinţă grea se târăşte, încă neputincioasă, spre o lumină fixă, externă, care aşteaptă, bună, în depărtări numai bănuite.

Cu sufletul rupt de nefericire, Mamina plânge în strana bătrână, singură, pe când înserarea aruncă taine vechi pe pietrele late, pătate de ceară şi mâncate de genunchii generaţiilor.

***

A fost în oraş. A auzit că trec de-ai noştri, prizonieri în luptele grele din urmă.

A plecat pe jos, de dimineaţă, ducând cu ea un pachet cu lucruri pentru ei.

N-au lăsat-o să intre, dar a răzbătut. Când i-a văzut, a avut o slăbiciune, era să cadă. A stat de vorbă cu unii dintre ei, la gardul de sârmă, le-a dat albiturile şi lucrurile aduse, bani şi le-a spus în şoapte: „Nu mai e mult. Scăpăm... Stau prost – sunt plini de teamă”. Pe urmă a vorbit de Ian, de Alexi, de Gri... Un ofiţer i-a spus limpede:

- Căpitanul Ian acum două zile era bine şi sănătos, pe drumul dinspre Mărăşeşti.

- Da? Eşti sigur? Şi ofiţerul îi dă amănunte: „E un om înalt, negricios...”. Şi Mamina râde în ochi înlăcrimaţi. Altul i-a dat lămuriri sigure de Alexi:

- Doamnă, e în regimentul nostru. Un brav... L-am lăsat ieri, sănătos, în plină luptă. Şi-l ispiteşte şi pe el. Da, el e: Alexi, tăcut şi neînfrânt...

- Dar Gri? Nimeni nu-i poate da nici o lămurire. Singur, un soldat din margine, când a auzit numele acesta, a tresărit. Aşa i s-a părut Maminei. Şi soldatul a întrebat-o:

- Dumneavoastră sunteţi mama lui?

- Da, sunt mama lui.

Şi soldatul a tăcut.

- De ce mă întrebi?

- Nu, am întrebat numai aşa... şi-a tăcut.

Ştie ceva şi nu spune? A văzut în ochii lui ca o sclipire de mândrie când numele lui Gri i-a ajuns la ureche...

Pe urmă a venit un soldat şi i-a spus că s-a isprăvit dreptul de a sta de vorbă cu prizonierii. A plecat istovită şi îngândurată. Ian şi Alexi vii, sănătoşi, văzuţi cu ochii celor ce i-au povestit, iar de Gri, nimic...

Cu neputinţă să-şi scoată gândul din drumul acesta. Luciri vagi din visul nopţii trecute stăruie în mintea ostenită. Gri s-a dus... Vrea să gonească gândul, dar el, palid o clipă, se întoarce şi mai viu şi mai clar. Caută să judece, să-şi dea sieşi cuvinte de netemeinicie în ceea ce crede. Sufletul, prins în vifor, se zbate să dea o argumentare puternică şi adevărată. Totul se petrece ca într-un tribunal. Rece, cu părţi care atacă, cu altele care apără – sus, cugetul dă sentinţa. Parcă e vorba de un străin. Chiar numele, Gri, pare al altuia. Şi Mamina stă nepăsătoare. Aceea nevăzută, din vedenie, dar aceasta, de dincoace, fărâmată şi îndurerată, Mamina lui Gri, plânge, plânge că Gri s-a dus...

Vrea atunci să şi-l închipuie viu, cel de toate zilele. Cheamă toată amintirile, se încordează în sforţări care-i îndurerează gândul, dar Gri nu se arată de nicăieri! Nu mai vine. Ci îl vede numai aşa, cu o coroană de lucire crepusculară pe frunte, ca în visul din urmă...

E răsărit sau apus? Când a plecat pe drumul acesta? Şi unde se află?

Parcă pornise de acasă să se ducă la mormântul lui Irinel, să aprindă candela. Mâine e „Schimbarea la Faţă”. A plecat în haină neagră. Înaintea ei mergea Gri, cu cunună de lumină în jurul capului. Şi a mers, şi a mers... Se face convoi mare. Şi nu-i lumina de aici. Altundeva... Convoiul urcă pe drum de stânci. Mamina se amestecă în mulţime. Gri a trecut înainte. Când şi când, convoiul imens se opreşte. O clipă, Mamina vede în frunte pe Gri, purtând o cruce în spinare. Se duce spre vârf. Dar, pe drum, privind, vede că Gri nu mai e el şi crucea o poartă un Om cu trupul sfărâmat şi cu coroană de spini pe fruntea zdrelită şi împurpurată de sânge... Aproape, Maica Omului cu crucea, plânge – parcă ar fi Mamina, mergând după Gri... Omul cu crucea, din frunte, cade. Genunchii sângerează până la os. Nişte ostaşi călări Îl bat, să se scoale. Cu ochi de rugă, Omul se scoală şi porneşte greu, mai departe, pe urcuş. În ochii Lui stau suferinţele oamenilor şi iubirea pentru oameni...

Mamina îşi vede, într-o fulgerare, în ei, toată viaţa. Dar Omul cade din nou şi soldaţii Îl bat iarăşi. De unde îi cunoaşte Mamina pe soldaţii aceştia? Parcă i-a văzut de-a lungul zilelor ei... Şi ce milă se revarsă! Convoiul urcă. Maica Omului merge încet şi plânge. Plâng şi alte femei. Omul cu crucea se opreşte şi, cald, le spune: „Nu Mă plângeţi pe Mine, plângeţi-vă pe voi!”. Oştenii călări Îl biciuiesc cu furie pe Omul cu crucea: de ce s-a oprit? Şi crucea se face din ce în mai grea. Se adună asupră-I greutăţi din lumea întreagă, de totdeauna. Şi nu mai ajung pe vârf... E o rană deschisă tot trupul Celui ce poartă crucea. Mamina merge după El, cu sufletul apăsat de milă şi de durere.

Se desface în ea o putere nespusă de dragoste pentru Cel ce merge să fie răstignit. Ar vrea să se ducă şi să-I ceară iertare pentru că şi ea i-a apăsat spinii pe frunte şi crucea pe umeri... De ce Îl iubeşte aşa de mult?

Şi, deodată, în zarea întregului pământ, cuprinsă de-un întuneric de moarte, se ridică o cruce imensă, iar pe ea stă Cel ce-o purtase până atunci. Din ochii Lui se revarsă o lumină fără pieire. Mamina stă, în hipnotică încordare, priveşte şi se lasă inundată de valurile pure şi năvalnice de iubire care cad în cascade albe, de sus, din ochii şi din inima Celui crucificat, spre ochii şi spre inima ei...

Şi se trezeşte îngenunchiată, singură, în bisericuța cuprinsă de înserare, plângând fără întrerupere şi privind crucea de pe altar...

IV
Gri

Mamina stă cu fața ascunsă în palmă şi ascultă povestirea. Nu plânge, ci se lasă purtată de simțirea că-i vorba de un străin, nu de Gri al ei. Cele câteva săptămâni din urmă, de când Ian şi Alexi s-au întors acasă fără Gri, stau înfundate în pâclă. Şi întâmplările de atunci par străine. Nesfârşita bucurie a revederii prinsă în chenar negru: „Gri s-a dus”. Ian şi Alexi, mai bronzați la chip, mai serioşi, o țin în brațele lor, iar ea, fără lacrimi, gemând adânc: „Copilul meu, copilul meu...”. Nenea Ghi stă deoparte şi lasă să-i curgă lin, pe obrazul boțit de durere, lacrimile. Nu găseşte cuvânt cu care să gonească din inimă jalea pentru copilul lui sufletesc. Ian, cu glas tremurat, caută s-o mângâie: „Toată lumea a dat jertfe... Gri e jertfa noastră, Mamina dragă”. Da, şi ea a zis, în ceasurile de amară singurătate ale celui din urmă an, tot aşa, dar sufletul a sângerat necontenit. S-a luptat cu sine, a înțeles unele lucruri, dar sufletul îngenunchiat n-a vrut să primească. Furişată printre apele bucuriei, durerea a rămas ca o geană de sânge pe marginea unui răsărit de soare. Îl vede necontenit aşa cum i s-a arătat în visul din vara trecută. Într-o zi, nenea Ghi a zis, cu o vibrare de bucurie în glas:

- Mă duc să-i caut mormântul...

Toți au tresărit. Ian:

- Crezi că-i identificat?

- Îl voi găsi.

Mamina, cu lacrimi:

- Da, nene Ghi, du-te...

Şi nenea Ghi a plecat să caute mormântul lui Gri.

Au trecut de-atunci două săptămâni, şi nenea Ghi s-a întors.

Stau pe cerdacul încărcat de lumină şi nenea Ghi povesteşte.

Este sus, în Munții Vrancei, un loc de unde se întinde o vale plină de lumină. Câteva sate stau risipite pe marginile ei, iar prin mijloc trece o apă repede de munte. Soarele bate cu putere peste tot cuprinsul. E zi de vară. Vin ordine tainice. Vrăjmaşul are în mâinile sale locul acela înalt. Ai noştri sunt în față. Trebuie luată creasta, că, pe urmă, toată valea cea luminoasă este a noastră. Pentru aceasta e nevoie ca ai noştri, acoperiți de bombardamentul plin al artileriei, să urce cu orice chip creasta, să scoată pe vrăjmaş din culcuş şi să-l prăvale de partea cealaltă. „Cu orice chip" – aşa spune ordinul. Nu se mai poate, trebuie să dovedească şi ai noştri că-şi iubesc pământul cotropit. Încep bombardamentele năprasnice în zori. Se cutremură văzduhul, se rupe aerul. În vale, pedestraşii aşteaptă porunca... Colonelul cheamă pe Gri: „Vei sta cu mine şi vom sui creasta, la urmă, cu plotonaşii tăi. Goarnele sună. Ostaşii zvâcnesc din şanțuri. Se face bine ziuă. E, peste tot, o îmbucurare vie. Vom lua creasta şi valea. Mitralierele ciocănesc pe creastă. Câțiva din ai noştri cad, prăvălindu-se pe spate. Vrăjmaşul bate îndârjit, dar şi artileria noastră crapă în mii de fărâme adăposturile de sus. Nu-i glumă. Alte şiruri se urcă spre culme. Alții cad... E o încercare supremă. Pornesc cele din urmă valuri. Colonelul, Gri, plotonaşii. Plouă cu plumb. Unul cade ici,

altul dincolo. Artileria bate cu încăpăţânare. Creasta încă ţine. Merg cu capul în jos, ca nişte tauri care vor să ia pământul în coarne. Gri strigă vesel: „Sus pe creastă, băieţi!". Şi, ca nişte şopârle, se urcă uşor. Creasta se clatină: încă o sforţare. Gri cântă: „Înainte, băieţi!..." – şi, deodată, creasta cedează. Şirurile noastre se strâng, stau o clipă pe înălţime şi, în plin soare, care cade potop peste toate, se iau după fugari. E un mic platou înclinat. Ai noştri merg şi trag, chiuind că-şi iau înapoi pământul încălcat. Gri cu colonelul merg cu pas desfăcut, având soarele deasupra. Se privesc, în fulgerări de bucurie, şi merg după urmăritori. În văzduh se sparg mitraliere, în spate explodează bombe. Şi ei merg potopiţi de soare. Deodată, se face în faţa lor o vatră de foc, din care mii de schije înroşite plesnesc în toate părţile. Una mică de tot, ca o pecete de aramă, s-a izbit de fruntea lui Gri, şi Gri, cu braţe desfăcute, privind în zâmbet valea, a căzut, îmbrăţişând pământul. Era soare, şi zările se întindeau până departe, departe, cât ţine pământul nostru. Pe urmă, colonelul, şi el rănit la umăr, l-a ridicat şi l-a dus sus pe culme. I-au făcut mormânt în piatră şi l-au coborât în el. Deasupra, după ce lupta s-a isprăvit, i-au pus cruce de fier. Acolo stă Gri, sus, privind, pe vecie, valea plină de soare...

Toţi tac... Mamina, cu capul plecat pe pumn, stă cu fruntea răzimată de masa de pe cerdac şi simte cum prin flacăra de durere se strecoară o potolire. Toate încep să se coboare în legendă, pierzându-şi tristeţea pământului din noi. Ca într-o eliberare. Purificare şi înălţare... Primire de bună voie, nu resemnare...

Nenea Ghi mai dă amănunte:

- L-am găsit pe colonel. Un om de mare tărie morală. Sub haina modestă a unui om de aparențe simple, un erou. Când a aflat de ce-am venit, a zis atât: „O, Gri!” şi a dat din cap. Pe urmă m-a dus chiar el la mormânt. Am stat acolo, cu mâna pe crucea lui Gri şi am privit valea. I-am făcut apoi grilaj de fier şi, când am plecat, am luat aceste foi de merişor din preajma mormântului lui... să le avem aici. Colonelul a trimis o scrisoare...

Mamina alipeşte de obraz frunzele verzi şi, dând abia văzut din cap, lăcrimează pe ele. Mângâie în gând pe Gri al ei...

Doamnă,

Nu scriu ca să vă consolez. Ar fi şi o îndrăzneală şi o impietate din parte-mi... Consolarea numai Dumnezeu o poate da, nu oamenii, iar, cât despre Gri, consolarea oamenilor ar fi şi o impietate față de chipul în care el a plecat dintre noi. Sunt unele Consolări care înjosesc.

Şi nici despre eroismul lui Gri n-am să vă vorbesc. Cuvântul acesta este vag şi a ajuns azi şi demonetizat, chiar când, în fapt, a fost eroism... Ş-apoi, eroism are în el ceva de trufaş, de ostentativ, de omenesc.

Nimic din toate acestea n-a fost la Gri… Am fost cu el toată vremea campaniei. A fost îngerul meu cel bun. L-am văzut de-aproape. A fost un splendid copil... Nu l-am aflat vreodată cu sufletul scăzut. O lumină pură, care a rămas necontenit aceeaşi. Pe chipul lui a fost fără înce-tare o lucire îngerească.

Dar nu vreau să întârzii asupra acestor considerații care pot cădea în banal sau în cine ştie ce dulcegării străine de intenția mea... Ci vreau numai să vă spun cum s-a dus... Pe culme, cu fața

în soare, râzând, cu brațele desfăcute în lături. Îl văd așa necontenit şi aşa îl voi vedea până voi închide ochii.

Vom muri, doamnă, cu toții, acum sau mai târziu, dar câți vom muri ca Gri?

Ce zic eu moarte? Gri, bună doamnă, n-a murit... A plecat. O lumină pură, vărsată în lumina cea mare... S-a dus în sânul luminii din care se rupsese.

S-a dus ca un heruvim…

O, Gri! Aducerea lui aminte şi, mai cu deosebire, plecarea lui vor fi pentru mine îmbărbătări cu care voi înfrunta toate prostiile, toate răutățile şi toate nelegiuirile vieții acesteia.

Cum aş vrea să plec şi eu din lume ca Gri!

Şi vă întreb respectuos, doamnă: pot încăpea consolări în asemenea dumnezeiască împrejurare?

Sărut cu devoțiune mâna aceleia care a purtat în sânul ei pe Gri.

V
Spre vârfuri

Mamina stătea cu bărbia în palmă şi privea cum soarele se lasă spre asfinţit. Era, sus în vie, un dâmb de pământ, de unde priveliştile căpătau de jur-împrejur o şi mai mare desfăşurare. Ziua de toamnă se isprăvea, cu încetul, într-o simplitate paşnică. În văzduh pluteau uşoare scame de nori, care păreau că stau pe loc. Zgomotele împrejurimii erau rare. Departe, se auzea doar o talangă cu sunet gros când şi când, ca un ornic sonor al câmpiei. Un vuiet slab, aproape neauzit, ţinea tovărăşie mersului zilei spre apus. Soarele avea pe chip o străvezie maramă pe abur, care-i dădea o blajinătate mângâietoare. Întreaga lume părea cufundată într-o pace biblică. Fuseseră vreodată restrişti? Erau suferinţe undeva? Mai plângeau oamenii?

Într-o pace deplină, Mamina stătea pe dâmbul de pământ şi primea, cu surâs îngăduitor, atât gândurile care îi veneau, paşnice, din adâncurile potolite ale sufletului, cât şi dulceaţa priveliştilor pământului. I se părea că se destramă şi ea, ca şi norii subţiri de pe cer, ca şi zgomotele care-şi isprăveau viaţa în suspin neauzit, ca şi zările care se pierdeau în pânzele cenuşii ale înserării. În locul ei se aşeza o lumină care năzuia spre înalt, în eliberare uşoară şi voioasă. Se topea pământul din ea, fără îndurerări, scurgându-se în ţarina moale şi tăcută, şi rămânea numai o imagine, un chip, o umbră luminoasă. Nu mai erau nici păreri de rău, nici lacrimi, nici dureri...

În dimineaţa aceea se trezise cu o rază călduţă de soare pe chip şi cu gândul clar şi luminos la Irinel şi la Gri.

Nicăieri nu se afla vreo tristețe. Ca şi cum ar fi fost de față, Mamina i-a simțit vii şi neschimbați: Irinel, bună şi mângâietoare, Gri, cu lumină pe fruntea largă. Peste vremea care se pusese la mijloc, peste atâtea întâmplări şi mărunțişuri ale vieții, chipurile copiilor ei plecați în câmpiile albe ale văzduhurilor sufleteşti veneau spre ea, aducându-i, în divine surâsuri, o veste de lumină şi de pace.

Adeseori, în vremea anilor din urmă, Mamina se gândise la moarte, şi gândurile ei aveau o palidă lumină de îndoială. Desigur, îşi zicea ea, nu se sfârşesc toate la pragul mormântului. Fiindcă nu se poate. Mintea nu poate primi ideea nimicului. Ea poate să cugete totul, dar nu poate să cugete acest nimic. Da, vedem trupul prefăcându-se în țărână, dar din acest trup s-a ridicat ceva în clipa morții... Neîndoielnic. Gânduri, simțiri, aduceri-aminte – unde sunt? Ce-au fost şi ce s-au făcut? Toate acele *arătări* ale vieții care au dăinuit în lanț neîntrerupt, ce erau şi unde s-au dus? Nimic? Ce este acest „nimic”? Nu le vom mai întâlni niciodată? Nu le vom mai primi de undeva în veşnicie? Dar ce mai poate însemna atunci veşnicie? Şi de ce, când şi când, din ținuturile misterioase ne vin veşti, înfățişări ale vieții de mai înainte? Un glas, o mişcare, o umbră a privirii, un semn, un fapt, toate care au fost şi care vin vii, neschimbate, *aceleaşi* ca atunci?

Din toate aceste gânduri, Mamina ieşea ostenită, dar cu simțirea că nu se poate desprinde cu nici un chip de-o lume tainică şi imensă, care, în afară de viața aceasta trăită şi văzută, sălăşluieşte undeva, în nesfârşiri pline de mişcare, pe care nu le putem pricepe, dar dinspre care primim veşti pe unde nevăzute şi către care ne poartă doruri sfâşietoare...

În dimineața aceea, veştile venite dinspre ținuturile albe aduceau cu ele o lumină nouă. Cu sufletul cuprins de

uşurare, pe care, în felul acesta, Mamina n-o gustase vreodată, chipurile celor dragi nu mai aveau pe ele nici o umbră de întristare. Erau spălate de orice zgură omenească şi aduceau o înţelegere nouă. Mamina simţea că, în tainiţele de la fund, se răscoleşte şi piere cea din urmă nedumerire, gonită de privirea angelică, cu linii de aur sufletesc, ale chipurilor venite s-o viziteze în dimineaţa aceea de pace. Dar chipurile acestea dragi nu veneau singure, ci Mamina le simţea *trimise* de un Stăpân bun şi iubitor. El le dădea magnifica înfăţişare. El le lumina cu splendidă mărinimie. El le purifica prin divină iubire.

Toată ziua aceea, Mamina surâsese cu potolită îngăduinţă tuturor, oameni şi lucruri. Avea în sine o bucurie de pace, o presimţire de liniştire adâncă, înfăşurată în aburul acesta sufletesc. Mamina, spre seară, se trase spre dâmbul de pământ, de sus, din vie, şi, cu ochii înrouraţi de lacrimi, stătu de vorbă cu însuşi Bunul Dumnezeu.

...Cum? Toate cele trecute să fie numai un gunoi la pragul unui mormânt care nu spune nimic? Dumnezeiasca înflorire a dragostei din vremea luminoasei logodne – putregai? Duioşia celui dintâi surâs de copil – minciună? Fremătătoarea dragoste pentru caldul cămin – o simplă părere înşelătoare? Devoţiunea sacră pentru ridicarea fiinţelor mici, jertfele de noapte şi de zi, lacrimile de recunoştinţă pentru ridicarea din boală – nimicuri netrebnice? Elanul de vitejie sufletească, cu care răstorni nevoile şi răutăţile, răbdarea luminoasă, îngăduinţa bună – fleacuri trecătoare?

Cum? Iubirea prieteniei, pornirea spre jertfire, mulţumirea desăvârşită a jertfei îndeplinită de bună voie, lucruri de râs?

Cum? Iubirea de oameni, mila pentru cei căzuţi, întinderea braţului spre a ajuta, lacrima picată din ochi fără

gînd meschin, bucuria de înfrățire prin suferință, avântul curat spre împărtăşire cu cel nefericit, glasul tremurat de emoție când mângâi frunți palide de mizerie, toate, toate mărunțişuri ridicole şi netrebuitoare? Cum? Ridicarea sufletului, în năzuințe de lumină, spre înțelegerile de sus, mângâioasa înălțare pe brațe bune de îngeri nevăzuți, spre izvoarele din înălțime, o orbire nebună?

Cum, atâta armonie a lumii, o vană închipuire?

Cum? *Iubirea*, o zădărnicie a zădărniciilor?

Şi cum? Cu acestea toate să nu ne mai întâlnim niciodată? Niciodată? Şi toate să se încheie, dintr-odată, pentru totdeauna, în netrebnicie putregăioasă, la marginea unei gropi?

Iar toate acestea să fie lucrarea unui Dumnezeu Atotînțelegător, Atotbun, Atotdrept, Atotiubitor?

Dumnezeu să fie Creatorul unor asemenea grosolane absurdități? El, izvorul de înțelegere, să fie întocmitorul unei asemenea stupidități? El, revărsarea nesfârşită de iubire, să fie părintele dureroasei minciuni? El, stăpânul supremei dreptăți, să fie întemeietorul unei alcătuiri atât de nedrepte? El, bunul, să fi statornicit – şi pentru ce? – atâta cumplită răutate?

Cum? Atâtea, ca să ajungem la un neînțeles şi înfricoşător „nimic"?

Chipul Maminei se destinde într-o împăcare plină de zâmbet. Pe undă tremurată, pe drum de neînserată lumină, înțelegerile...

Cu cât în afară luminile zilei scad în încenuşarea treptată a înserării, cu atât lumina interioară se îmbogățeşte, în tresăriri de îmbucurare senină. Undeva, un clopot bate rar: e ceasul Vecerniei.

Vine ca o chemare. Mamina se ridică, uşoară, şi, cu o dulce asigurare în toată fiinţa, păşeşte încet pe cărarea ferită, care duce spre locul de închinare.

Trece prin livezi cu pomii încă înfrunziţi palid, coboară mici şanţuri dintre ogrăzi de vie, se strecoară pe sub nuci cu frunzarul bulbucat şi verde şi ajunge la gărduţul bisericii. Deschide încet portiţa, care scârţâie uşor şi prietenos şi, pe cărarea mică, mărginită de iarbă moale, ajunge la pridvor. Câteva lumânări mici sclipesc pe nisipul curat din lădiţa de jos. Cumpără şi ea de la babă, câteva lumânări şi le aşează tot acolo, să fie mai aproape de trupurile ce se odihnesc în aşteptarea cea plină de uimitoare lumină. Se aşază pe urmă în locul ei şi cade în ascultare.

Pornesc glasuri interioare spre altar şi vin de acolo glasuri către lăuntrul care le aşteaptă.

Părintele bătrân o vede şi dă prietenos din cap, apoi, cu glas moale, cântă încet versetele, ca şi cum ar silabisi cartea vieţii:

„...Toate vor trece... dar cuvintele Mele vor rămâne...”

Mamina închide slab ochii şi dă nevăzut din cap.

„...Iubirea nu piere **niciodată**... ”

Mamina ridică privirea. Un fior de-o nespusă duioşie îi înfloreşte în toată făptura şi-i năpădeşte în piept şi sub pleoape. Priveşte spre altar şi lasă să i se scurgă pe obraz lacrimile smeritei recunoştinţe:

„...Aşadar, aceste trei rămân: credinţa, nădejdea şi iubirea, dar cea mai mare dintre ele este **Iubirea**... ”.

Mamina coboară încet din strană şi îşi apleacă genunchii pe piatră. În suflet, lumină lină şi bună. Afară, înserare căzută în noapte...

VI
Rob fericit

Mamina, Ian şi nenea Ghi stau pe cerdac şi sunt îngândurați. Chiar în dimineața aceea, nenea Ghi s-a întors de la oraş. Mamina îl aştepta nerăbdătoare din zori. Se plimba în lungul cerdacului şi, din când în când, se oprea şi ridica fruntea, privind uşor nedumerită în jur: „Alina...”. Nu-i venea să creadă. Porneau încet să dezlege înțelesuri. Mergeau dibuind pe cărări de umbre, ajungeau până la un popas, se odihneau puțin şi plecau iarăşi să atingă cea de pe urmă înțelegere, pe care însă n-o ajungeau: „Cum de-a putut să facă Alina aşa ceva?”. O mâhnire ca un jar iute îi ardea sufletul. O văzuse mai de mult pe fată îngândurată şi fără chef de vorbă. Se apropiase de ea cu întrebări sfioase şi cu priviri de îngrijorare:

- Ce-i, Alino dragă?

Fata se ferise necontenit să privească pe Mamina drept în față.

- Tu ai o taină, fata mamei, şi rău faci că nu mi-o spui.

- Nimic, Mamino, sunt ostenită de examenele de la facultate. Va trece.

Nu spune adevărul. Mamina tăcuse şi se rugase lui Dumnezeu pentru copilul ei. Pe urmă, prin nenea Ghi, aflase. Alina iubea pe un bărbat întâlnit din întâmplare în calea vieții ei. N-ar fi zis nimic Mamina, dar de ce Alina să se ascundă de ea? Pe urmă, veştile aduse de nenea Ghi fuseseră din ce în ce mai rele: un om stricat, care avea

drept profesie să ademenească fetele tinere, slabe şi neştiutoare. Discuţie faţă în faţă cu Alina. Neînţelegere şi vorbe aspre, iar Alina, strânsă ca un arici asupra ei însăşi, intrase în răzvrătire. Toate fuseseră de prisos. Şi, acum două zile, Alinam pretextând că are a se întâlni cu o colegă, plecase la oraş. Mamina pricepuse şi rămăsese fulgerată de mâhnire. Repede trimisese după nenea Ghi şi îl rugase să plece grabnic s-o găsească, să-i spună să se reîntoarcă, s-o convingă că ceea ce face este primejdios şi urât.

Nenea Ghi se dusese, şi acum venise cu veste proastă.

- N-am putut face nimic... Mi-a respins tot ce i-am spus. Zice că-l iubeşte. Simte că asta-i toată fericirea ei. Credinţa mea însă este că ea mai mult se încăpăţânează în ce-a apucat să zică... Îi vine greu să cedeze.

Tustrei tac şi nu se privesc în ochi. Nenea Ghi, învins, are o încruntătură adâncă pe frunte. Dă din umeri şi mai adaugă:

- Ce să le faci? Vremuri ciudate...

Mamina se trezeşte din adâncul gând la aceste vorbe şi se ridică, îşi pipăie pieptul şi-şi trage haina pe trup, ca şi cum s-ar pregăti de-o luptă. Respiră adânc şi-şi strânge buzele cu putere. Oftează:

- Nu se poate... Nu-mi las eu copilul să se înece!

Ian o priveşte cu îngrijorare:

- Ce vrei să zici, Mamino?

Mamina, cu hotărârea luată:

- Mă duc eu...

***

Îşi aduce aminte, peste vreme, de ceasul de încercare când, în zorii aceia plini de negrăită lumină pură, micul bob de viaţă care avea să fie Alina fusese sădit în sânul

ei. Cu câtă grijă îl purtase... Şi când, într-o dimineață de vară, Alina a fost dată lumii şi vieții, era soare bogat şi se auzeau strigăte voioase dinspre câmpie: se făcuse secerişul şi treieratul era în plin. Veneau pe fereastra deschisă zvonurile vesele ale muncii. Şi Alina a crescut ca o floare a jocului aceluia.

Mamina vrea să prindă din şiragul amintirii bobii anilor, dar totul se cufundă în alba câmpie a duioşiilor trecutului, amestecându-se laolaltă cu amintirile celorlalți copii. Unele clipe ale acestui trecut se arată mai limpezi şi Mamina vede pe Alina pe drumul noroios, pe când obuzele fâşâiau sinistru pe deasupra capetelor lor, în toamna restriştii. O simte strânsă lângă ea, apărând-o de încruntatul soldat străin care întinsese arma asupra lor. „Ticălosul!" şopteşte Mamina, dar, printr-un joc ciudat al sufletului, acum soldatul acela s-a schimbat într-un om cu ochi răi, care întinde brațe spurcate spre Alina, iar ea nu se mai strânge lângă mama ei ca atunci, ci vrea să se desprindă şi să se ducă după omul acela străin şi mincinos. „Nu", respiră greu Mamina. „Nu te las, copilă! Asta nu se poate!".

Şi i se pare că se duce prea târziu. Că ticăloşia fusese mistuită. Îi vine să se dea jos din trăsură şi s-o ia la goană, ca să ajungă mai repede, să împiedice nenorocirea. Îşi face mustrări aspre: „Sunt o mamă fără simțire. Cum am putut să stau până acum?". Greşeala ei e aşa de vădită, că plânsul o îneacă în hohote...

Moş Vasile, de pe capră, ca şi cum i-ar fi urmărit cărările sufletului, se întoarce slab într-o parte şi-i zice uscat:

- Iaca, nu faci bine matale...

Mamina nu-i răspunde, iar moş Vasile sfârşeşte vorba:

- Trec toati şă sî faci bini iar...

***

Mamina simte că şovăie. Stau de două ceasuri, ea şi Alina, într-o odaie retrasă din casa lui Alexi şi se zbat într-un duel dureros. Pierzând sfiala primului moment, Alina s-a ridicat cu fremătătoare tinereţe să-şi apere dragostea. Mamina i-a adus în faţă toate cuvintele pe care îşi întemeiază opunerea: nu cunoaşte viaţa, toate ştirile sunt rele, trecutul omului acesta e detestabil, nu e dragoste, e înşelare a simţurilor, se duce în prăpastie...

Acum Mamina o ia de mână şi-i zice cald:

- Îţi pierzi tinereţea, fata mamei... Se duce tot ce e mai frumos în viaţa unui om. Nu se mai întoarce. Pierzi floarea fără preţ. Alino, trezeşte-te...

Alina stă în picioare, crispată în jurul unui singur gând: „Nu vreau...". Ochii adânci sclipesc ca nişte cărbuni aprinşi. Urechea e surdă la chemarea mamei, încăpăţânarea şi ruşinea de a ceda se încordează...

- Răspunde, Alino, răspunde: ce vrei să faci cu tinereţea ta, cu viaţa ta?

Vibrarea caldă a glasului o deşteaptă pe Alina din încremenire, strigă cu glas aspru:

- Mi-i drag, Mamino, mi-i drag!

Mamina, calmă, dar adânc:

- Nu-i aceasta dragostea, Alino! Crede-mă, Alino...

În sufletul Maminei se face atunci o răvăşire în profunzimi: iubire, milă de copil, durere de mamă, înspăimântare fioroasă, răspundere în faţa lui Dumnezeu.

Vifor în preajma deznădejdii. Mamina cade în genunchi şi cuprinde în braţe picioarele copilului ei:

- Alino, Alino, copilul meu, copilaşul meu – şi, alipindu-şi fruntea de pulpa tremurătoare a Alinei, hohoteşte în plâns înalt.

Spăimântată şi ruşinată, Alina vrea să se dea un pas îndărăt, dar cleştele braţelor Maminei n-o lasă. Şopteşte aiurit:

- Tu, Mamino, în genunchi, în faţa mea?

Mamina ridică faţa plânsă spre Alina şi, cu glas ca de ispăşire:

- Da, Alina mea, da. Eu te-am făcut, Alino! Eu stau în genunchi în faţa ta şi te rog să mă ierţi...

Alina, cu ochii în mirare:

- Eu să te iert pe tine, Mamino?

- Da, Alino, da. Iartă-mă, copilaşul meu, iartă-mă... N-am făcut tot ce-a trebuit pentru tine. Nu te-am iubit de-ajuns. Iau asupra mea toate păcatele tale... Eu răspund în faţa lui Dumnezeu...

- Nu, Mamino, nu. Te rog...

Şi Alina vrea s-o ridice de jos. Mamina e stană de piatră:

- Eu să fiu neagră şi urâtă şi să vă port toate păcatele... Tu să fii albă, Alino, să fii albă...

De data aceasta, Alina, cu ochii năpădiţi de lacrimi, nu mai vrea să lase îngenunchiată pe Mamina ei. Mamina, în hohot:

- Uită, fata mea, uită... Nu greşeşte iubirea maicii tale. Numai Dumnezeu te iubeşte mai mult ca mine... Uită, fata mea, şi fii albă ca un înger.

Vorbeşte şi plânge, stând încleştată de picioarele copilului ei.

Alina, neputând-o desface de ea, strigă cald şi o mângâie pe creştet:

– Mamina mea dragă! Mamina...

Sfârşită de puteri, Mamina îşi lasă capul în piept, mâinile se desfac moi de pe trupul Alinei, ochii se întunecă, gura şopteşte ca un ecou depărtat al sufletului:

– Alina mea, copilaşule...

Alina o prinde repede în braţe şi o ridică încet în picioare. O duce cu teamă şi cu buze tremurătoare spre fotoliul de lângă fereastră şi-o aşază uşor în el.

Învinsă şi cu sufletul prins în remuşcare, Alina cade în genunchi, aproape, îşi pleacă fruntea în braţele care o caută, calde şi bune, nu-şi mai reţine plânsul care o înăbuşă şi chemă pe mama ei, ca atunci, în vremea trecutului dulce:

- Mamina mea... Mamina mea dragă...

Mamina, în leşinul uşor, simte că vorbele acestea sunt de dragoste şi de ispăşire.

Putea să nădăjduiască...

***

Trăsurica merge surd pe drumul moale de ţară. Caii ţăcănesc, la răstimpuri, din copite, dând monotoniei mersului o aducere-aminte a ritmului neauzit. Ziua cade spre asfinţit. E toamnă şi pe deasupra trec cârduri de gâşte sălbatice. Se duc în jos, ţipând ascuţit.

Fâşii de răcoare se zbat şi merg să trezească foşnete în păpuşoiul uscat. Se pornesc talazuri sunătoare până cine ştie unde.

La o margine, înainte, aproape de desişul păpuşoaielor, o prepeliţă se zbate în zbor mic în jurul unui bot cenuşiu care se mişcă încet. Când ajung cu trăsurica în dreptul ei, prepeliţa se ascunde. Botul cenuşiu e un pui al ei. Trec. Mamina întoarce capul: prepeliţa a venit repede la puişor şi încearcă piuind necontenit, să-l ducă în sălaş, ca să nu-l pască vreo nenorocire.

Mamina strânge lângă sine, aproape, cald şi cu puterea căpătată, pe Alina, care stă cu capul pe pieptul ei,

înfăşurată peste tot cu o largă pelerină groasă. Nu mai plânge, dar Mamina o simte încă bolnavă. Va trece. Numai iubirea adevărată, cea mare, nu trece; toate celelalte trec...

Cu povara caldă la piept, Mamina crede că duce pe acelaşi copilaş de odinioară, şi braţele ei în nevinovată uitare încep să legene încet, iar buzele să murmure neauzit cântarea de altădată.

VII
Noapte de vară

Noapte de vară...

Boul bolții şi-a început cântarea monotonă şi plină, semn că duhul zilei a adormit. Pare un puls cântător al nopții care cheamă şi alte gâze văratice să-şi înceapă preludiul la marea simfonie nocturnă. Începe o acordare generală. Violinele înalte ale cosaşilor, atinse de arcuşul fin al brizelor aromate, scot sunete diafane şi prelungi; violele negre ale greierilor, în triluri moi şi egale, dau un ritm de iute jovialitate peste monotoniile înstelate; violoncelele guşate ale broaştelor bătrâne, în note prelungi şi joase, gem o melancolie paşnică şi visătoare, care e stropită, săltăreț şi asimetric, de orăcăitul, ca de ocarină, al mulțimilor de broaşte tinere. Jos, la temelia armonică, stă imensul vuiet al câmpiei în noaptea de vară, ieşit din respirarea grea şi călduroasă a pământului spre înaltul cerului şi sorbit de privirea de aur sclipitor a miliardelor de ochi ai stelelor.

Alăturate lor, se ivesc, în variații capricioase, alte elemente simfonice nocturne. Undeva, un cristei îşi aduce contribuția lui modernistă, un fel de scrâşnet al celor două consoane inițiale ale numelui său, un bou încă neadormit crede că poate adăuga ceva armoniei printr-un lung şi moale muget, plin de somnolență bovină, de pe nu se ştie unde vine, la răstimpuri largi, un țipăt lung, ca o chemare a depărtărilor, şuierături anonime scânteiază sonor pe portativul negru al nopții; în lătrături din ce în ce mai potolite,

câinii, cu glas de fagot, dau simfoniei coloratura câmpenească autohtonă.

Şi cu cât noaptea se adânceşte, cu atât, în vederea deplinătăţii simfonice care va veni curând, se acordează şi alte instrumente, necunoscute în slabele orchestre omeneşti. Harpele aeriene ale tuturor miresmelor din câmpie: menta, pelinul, rozmarinul, anonima lume a ierburilor de toate felurile îşi avântă fremătarea îmbălsămată către stele. Atinse de oftatul nesimţit al nopţii, coardele tresar, trezite de dulcea viaţă a visului de vară.

Pe culmi se aprind focuri, ca flamuri mişcătoare şi imense, de rubin topit; prin aer foşneşte, ademenitor şi mângâietor, duhul poveştilor văratice; cineva, o fiinţă de duh, a alergat nebuneşte peste faţa câmpiei şi a dat de veste că, de îndată, astrul nocturn, stăpân luminos, va veni să ia parte, din imensitate, la concertul obştesc.

Atunci, din desişul din care stă ascunsă, privighetoarea îşi începe pregătirea.

Se apropie miezul nopţii...

Simfonia se ridică spre ceruri, în intonări majestoase şi în linii simple, ca într-un imn de preamărire.

Noapte de vară...

Pe cerdac, după ce ceilalţi s-au retras, a rămas o siluetă neagră, cu contururi precise: un bărbat şi o femeie, stând în picioare, înlănţuiţi într-o îmbrăţişare apropiată. Stau aşa şi privesc cum se măreşte geana de aramă luminoasă spre răsărit. În aşteptare, tac şi se strâng mai tare unul de altul. Capetele lor stau aplecate unul spre celălalt. Sunt tineri...

- Priveşte! şopteşte femeia.

Geana de foc s-a risipit şi în locul ei s-a ivit un vârf de frunte sângeriu, care aruncă peste tot cuprinsul o paloare crudă, arămie, vastă.

– Închide ochii, spune bărbatul.

Stau în tăcere câteva clipe, aşteptând.

Şi, când deschide ochii, fata stă puțin nedumerită şi orbită: îi surâde în aur şi în sânge fața plină a lunii.

Câmpia s-a umplut de umbre şi de foşnete. Primadona nopții se avântă în triluri savante, poruncind tăcere peste tot, ca într-un recitativ. Pe urmă, rumoarea orchestrală invadează şi-i ține tovărăşie în surdină, în val urcat şi coborât.

Silueta de pe cerdac se micşorează, în strângeri pasionate. Capetele stau prinse față de față. Nu-i nimeni în preajmă şi-i noapte de vară...

Mamina nu doarme. Gândul ei se duce departe. În noaptea de vară, răzbat până la ea ecouri din vremi trecute, aburindu-i cu uşoară melancolie sufletul.

Anii au trecut... Copiii au plecat... S-au desprins unul câte unul din cămin.

Acum se dezlipeşte şi Ştefan...

Stătea cu Ian pe cerdac şi aşteptau să cadă seara. În zarea drumului, o pulbere uşoară: vine o maşină. Mamina presimte şi surâde. E Ştefan cu Ana-Maria, logodnica lui.

Tineri amândoi, ca două lujere de crin. El: înalt, cu obraz bronzat şi ras, cu păr negru, ondulat, dat sprinten peste cap, cu privirea semeață, cu ochi verzi bătând în negru. Ea: subțire, înălțuță, în rochia simplă, care-i cade în falduri liniştite, cu privirea vioaie, dar îndulcită de o blajinătate cuminte, cu buclele de păr castaniu, revărsate în plăcută dezordine.

- Mamina! Am venit să vă vedem.

Ştefan prinde în cuprinzătoarele lui braţe pe Mamina şi pe Ian şi-i sărută, plin, pe obraji. După aceea îi priveşte de-aproape, cercetându-le sănătatea de pe chip:

- Ia să vedem noi...

Ana-Maria clipeşte des din ochi, zâmbind de gluma lui Ştefan. El o ia de mână şi-o prezintă:

- Iată, o cunoaşteţi: domnia-sa este Ana-Maria, cea mai frumoasă logodnică din lume, serios!

Ian cu Mamina râd. Ştefan sărută pe cea mai frumoasă logodnică din lume.

- Nebunule! – şopteşte cu respirare fierbinte de dragoste Mamina. Două picături rotunde de diamant lichid licăresc la colţul ochilor.

- Mamina, să nu cumva, că plec!

Râd... Boabele se sparg şi Mamina le şterge repede, pe furiş.

Abia le zăreşte, la răstimpuri, siluetele pe cerdac. Lumina lunii s-a revărsat pe scândurile odăii în lacuri mari, albe-argintii. Privirea Maminei cade pe luciul tremurător, gândul se pierde, alunecând spre trecut. Ian şi Mamina stau îmbrăţişaţi pe cerdac şi privesc cum se ridică luna pe cer, ascultând superba simfonie a nopţii de vară. Stau muţi şi-şi simt inimile una lângă alta, bătând în ritm grăbit şi cald. Visează la zilele ce vor veni şi simt că din ei se ţese o viaţă nouă... Începe altceva: două lumini s-au îngemănat topindu-se. În sufletul lor, iubirea a ridicat altar de lumină, şi ei, în dulce umilinţă, vor jertfi vieţii. În jurul lor, cântarea nopţii de vară ţine lung ison de fericire imaculată.

Mamina tresare... şi, în fulgerare de lumină, anii se topesc în clipa de acum...

Pe cerdac e acum Ştefan, copilul ei cel mai mic, cu Ana-Maria, logodnica lui.

Le-au luat locul, în lanț de viață.

Mamina simte cum şi ea e acolo, pe cerdac, în Ştefan. O clipă, sclipire de intensă bucurie. Şuvoi nevăzut, fin, pur. Iubire...

Până târziu, când, ostenită, orchestra nopții de vară a început a-şi destrăma sonoritățile prin ierburile înfiorate de răcoare, cei doi au stat pe cerdac, înveşmântați în hlamidă de argint, visând la zilele ce vor veni.

Noapte de vară...

VIII
„We are seven”

Ştefan şi Ana-Maria au plecat.

În sufletul Maminei s-a lăsat o umbră, ca pe câmpii, în plin soare, umbra norilor.

În tăcere, s-a aşezat în scaunul ei de pe cerdac şi, privind zările, a prins în mâini lucrul – face pentru copiii Alinei hăinuțe împletite de iarnă. Ridică la răstimpuri împletitura, o priveşte, umplând-o în închipuire cu trupuşorul copilului şi, din nou, lungile ace de os încep tăcuta lor lucrare.

Gândurile se înlănțuie în fir neîntrerupt. Vin amintiri răzlețe, clipesc repede în lumină, pier şi vin altele, în joc tăcut şi moale; se acopăr de lumină palidă de vis şi hoinăresc şi ele mai departe. Pe chipul Maminei se răsfrâng lumini şi umbre, după apele din gând. O lucire de zâmbet îi stăruie pe frunte, pe ochi, pe buze. Când se gândeşte la copiii ei, Mamina are o simțire ciudată. Are în gând, deodată, ca pe o ființă unică şi dragă, întregul ei cămin, iar în suflet un fel de sentiment colectiv, neîmpărțit, o lumină a ei, care cade egal şi deodată asupra tuturor: ea, Ian şi copiii, toți copiii. Nu simte câtuşi de puțin că cei plecați s-ar fi înstrăinat de acest cerc de lumină.

Într-o zi, venind la țară un negustor care voia să cumpere nişte grâu, a întrebat-o din politețe:

- Câți copii aveți, doamnă?

- Cinci, domnule...

Şi negustorul a rămas puţin surprins, căci el nu cunoştea decât trei.

Mamina, văzându-i mirarea, i-a spus simplu:

– Trei am aici, doi sunt în ceruri...

Străinul a tăcut.

Îi este peste putinţă să se gândească la unul din aceşti alcătuitori ai lumii ei, fără ca, de îndată, să nu aibă şi lumina aceasta limpede căzând asupra tuturor. Irinel şi Gri n-au lipsit o clipă din caldul cerc familiar şi nici o trăsătură a chipului şi-a sufletului lor nu a pălit în sufletul şi în cugetul Maminei. A trăit necontenit cu ei, şi ei cu ea.

Se gândeşte la Ştefan şi Ana-Maria, care au plecat în dimineaţa aceasta cu lumina proaspătă de vară şi, pe dată, se închează în fiinţa ei lăuntrică acelaşi cerc cald de iubire.

Împletitura se opreşte, Mamina ridică fruntea de pe lucru. Un gând: „Unde a citit ea acest lucru?”. Curioasă, se scoală de pe scaun, pune lucrul jos şi-şi duce mâna la frunte. Din depărtări mari, ca dintr-o ceaţă, îi vine aducerea-aminte, dar gândul nu poate desluşi timpul, locul, împrejurarea... îşi aduce aminte, şters, că pe vremuri a citit, într-o revistă franceză, o poveste tradusă din englezeşte: „We are seven”. Cuvintele acestea dormiseră zeci de ani, undeva, în mintea Maminei şi acum veneau din străfunduri să-i redea răspuns la nişte gânduri şi nişte simţiri ale ei. Se limpezeşte. Da, într-o revistă... Vor mai fi, oare, în pod, în cufărul acela cu tot felul de lucruri netrebuitoare?

Vraful de reviste prăfuite şi îngălbenite se trezeşte din lungul somn. Maminei i se pare că umblă prin sufletul ei de pe vremuri. Le ia, le scutură şi le ridică în lumină. Va găsi, oare, bucata aceea? I-ar părea rău de n-ar mai fi?

Cu brațul plin, se coboară pe cerdac şi, una câte una, le cercetează cuprinsul. Ce mult e de atunci! Era fata tânără când le citea pe cerdac, gândindu-se la cine ştie ce. Poate la ceea ce-i azi. Titlul dorit nu se arată. Îşi aduce aminte cum a citit bucata – are un titlu cu literă înflorită, pe la mijlocul paginii. Era toamnă. Se culegea via. Avea şi o ilustrație la mijloc. Mâinile caută, ochii cercetează.

A găsit... Deodată, bucata apare în lumină ca piatra căutată în pământ de un arheolog.

Timpul s-a întors cu zeci de ani în urmă.

„Noaptea s-a pogorât pe vale. Casele şi-au aprins ochii de lumină. Stelele au început a clipi pe cerul violet. Câmpiile-s cuprinse de tăcere şi de singurătate. Rar, câte un om întârziat merge pe drumurile care abia mai albesc puțin în noapte, iar câinii mai latră slab, când şi când. Vântul a stat şi copiii au adormit demult. Oamenii au muncit toată ziua şi acuma, stând la vetre, clipesc de somn. Au mâncat şi se pregătesc de culcare. Una câte una, luminile se sting pe la case, ca şi cum o mână nevăzută le-ar lua viața.

Numai la o casă din margine, lumina nu s-a stins. Acolo stă Ion cu nevasta sa, Maria, şi cu cei trei copii ai lor. Maria împleteşte sub lumina lămpii şi nu vrea să se culce. Ion o ține de rău:

– De ce nu te culci, Mario?

Lucrez, Ioane...

Copiii dorm în pătucene. Ion se culcă. Maria rămâne singură. Lucrează şi plânge.

- De ce plângi, Mario? o întreabă un glas care parcă vine pe hornul vetrei.

- Plâng pentru cei doi copilaşi ai mei care au murit.

Toți dorm, şi Maria lucrează şi plânge. Ochii se usucă de lacrimi, dar sufletul rămâne întristat. „Unde sunteți voi, copilaşii mei?” Şi-i vede în gând, cum erau. Şi ce mult îi iubeau Maria şi Ion!

Şi Maria nu-şi aduce aminte bine; a adormit sau era trează, când la geamul înnoptat s-a făcut o luminiță de aur şi un degețel ca de vată a bătut încet. Mirată, a ridicat privirea. Parcă bătea în sufletul ei. Şi a mai trecut puțin şi s-a făcut o altă luminiță de aur la cealaltă fereastră şi alt degețel de vată a bătut în geam. Şi iar i s-a părut că bate în sufletul ei.

Atunci, două glasuri vorbind în unul singur au zis:

- Măicuță, măicuța noastră, nu mai plânge. Aici, suntem noi, cei doi copii ai tăi care s-au dus la ceruri.

Măicuța a deschis ochii mari şi a întins mai aproape urechea.

- Maică, măicuța noastră, nu mai plânge. *Noi suntem şapte...* pe pământ şi aici. Noi suntem şapte...

Măicuța se uimeşte şi ascultă.

- Maică, măicuța noastră, aşa a vrut bunul Dumnezeu să fim noi, şapte: tu, tata şi noi cinci, pe pământ şi în ceruri, totdeauna.

Măicuța întinde mâinile spre fereastră.

- Maică, măicuța noastră, nu mai plânge! Noi suntem împreună totdeauna. Aşa vrea bunul Dumnezeu...

Măicuța lăcrimează de-o bucurie bună ce-i vine de la copilaşii din ceruri.

- Maică, măicuța noastră, noi suntem şapte...

Luminițele de aur au clipit încă puțin la geamuri, degețelele de vată au bătut încet în sufletul cald al măicuței şi, pe urmă, s-au întors în văzduhuri...

Au fost doi îngeri, care s-au coborât în somnul Măriei şi i-au mângâiat visul.

Şi când s-a sculat Ion dimineaţa, Maria nu mai era tristă. I-a spus cu glas dulce:

- Ion, noi suntem şapte...

- Da, Mario, noi suntem şapte...

Şi de-atunci Maria n-a mai plâns”.

Mamina a rămas cu revista în mână şi se trage cu greu din vremea depărtată spre clipa de acum. Reciteşte încet bucata. Lacrimile îi vin, fără voie, în ochi. Dar nu e întristare. E ceva mai presus de întristare şi de bucurie.

E o răscruce a drumurilor mari.

E un popas sus, pe-o culme, în lumină curată, unde cele omeneşti îşi pierd îndurerările şi bucuriile, de unde, în păienjeniş de aur, se întrezăresc locurile unde nu-i nici întristare, nici suspin...

Ian o găseşte pe cerdac, cu revista pe genunchi, privind zările.

Mamina, într-un surâs de nespusă seninătate, îl priveşte în faţă, şi-i spune:

- Ian, noi suntem şapte...

Ian, înţelegându-i lumina din suflet, îi răspunde în acelaşi surâs:

- Da, Mamino, noi suntem şapte...

Partea a treia

La țărmul oceanului tainic se află uneori flori şi zâmbete

Azi, Mamina a împlinit şaizeci de ani. Bătrână. Şi totuşi, din toată făptura ei se desprinde un aer de neînvinsă tinerețe. Trupul înalt nu cunoaşte încă încovoierea spinării; e plin, dar nu gras, are o suplețe firească şi unduioasă, pieptul nu vădeşte semnele veştejirii obişnuite vârstei, iar capul, de n-ar fi părul uşor albit pe la tâmple, ar fi al unei femei de treizeci de ani. Mai ales privirea. Sub cununa de păr aşezată în aceeaşi împletitură de totdeauna, ochii, de un verde intens, bătând în ape negre, au o privire în care vioiciunea se amestecă, în unde nevăzute, cu o nu ştiu ce vagă melancolie. Când ochii sunt deschişi tare, Mamina pare că porunceşte blând, iar când îi lasă întredeschişi, Mamina mângâie. Glasul ei are mlădieri de alto sonor şi dulce, ascunzând în cutele ei moi un adaos de duioşie. Iar mâinile Maminei, albe, cu degete lungi, având gropițe cu vagi umbre negre la încheieturi, par nişte ființe mici, gata să vină spre frunți, să le dezmierde, sau spre obraji, să-i alinte. Strălucitor, deşi măcinat de vreme, în acelaşi loc de patruzeci de ani şi mai bine, stă pe degetul stângii inelul legăturii ei cu Ian, bărbatul ei, unicul.

Complotul a izbutit de minune. Înțeleşi numai cu tatăl Ian, copiii au organizat adunarea generală la țară, pentru a sărbători cei şaizeci de ani ai Maminei.

Era spre sfârşitul verii. Mamina şi Ian stăteau la ţară, ca nişte pensionari „inutili”, cum le spunea, glumind, Ştefan, şi se gândeau, fireşte, la copiii lor. Mamina, privind spre valea care se întindea, ca o imensă peluză, din marginea cerdacului până în pragul dealului depărtat, întreba la răstimpuri pe Ian, care citea, stând înfundat într-un jilţ de pai:

- Ce fac copiii noştri, Ian dragă?

Fără să părăsească lectura, Ian îi răspundea:

- Bine, Mamina dragă...

Stăteau în cerdacul care primise toată parada vieţii trecute şi, privind aceeaşi vale, care fusese de faţă la toate, vorbeau de copiii lor.

Şi deodată, ca într-o alcătuire din cărţi, se arătară la marginea zării maşinile care aduceau pe complotişti. Mamina avu o izbire moale în inimă şi în pleoape. Se sperie puţin la început, dar, pe urmă, înţelegând, lăsă să-i cadă lacrimile pe obrajii îmbujoraţi de plăcerea revederii.

Erau toţi ai lor. Mai întâi Alexi, cu Monica şi cu cei trei copii: Ian, un flăcău negricios, înalt; Gri, mai mult blond şi cu ochi albaştri, bătând în verde, băieţandru cu pretenţii, şi Ileana, încă fetiţă mică, având pe chip, vag, o fulguire de asemănare cu Mamina.

Apoi Alina, drăgăstoasă femeie în plină vârstă, aidoma Maminei la treizeci şi trei de ani, cu bărbatul ei, Teodor, şi cu copiii lor: Alin, Mia şi Mihăiţă, dolofani, cu obraz de caş şi cu ochi de păcură, înşirându-se la linie în trei, cinci şi zece ani.

Pe urmă Ştefan, bărbat de aproape treizeci de ani, ras de mustăţi, cu ochi negri, bătând în verde, cu păr ondulat, dat bogat peste cap, ţinând de mână pe Ana-Maria, logodnica lui, şi prezentând-o tuturor ca pe un exemplar

rar, atât la frumusețe, cât şi la cuminţenie. Iar biata fată, ruşinată, neştiind ce să facă cu privirea, o purta întrebătoare de la unul la altul.

Şi se mai afla printre complotişti şi vechiul prieten, bătrânul nenea Ghi, aşa precum odinioară îi potrivise numele unul din copiii Maminei.

Când îl văzu Mamina, îi zise:

- Prin urmare şi tu, nene Ghi!

Bătrânul surâse tăcut şi ridică puţin din umeri, aşa precum făcea totdeauna când nu avea ce răspunde.

Veneau toţi să sărbătorească pe Mamina.

A fost ca un exod al poporului lor. În izbiri de vijelie, în cascade de râs şi de bucurie, femeile clanului punând mâna şi arătându-şi fiecare meritele culinare şi domestice, se alcătui masa ospăţului aniversar. Valea se împânzise de copii, care nu mai cunoşteau răgaz zbierătelor şi chiotelor. Ian, flăcăul, cu Ştefan şi cu Ana-Maria puseseră şeile pe cai şi zburaseră ca nişte năluci spre golul însorit al câmpiei. Alina şi Monica, oriunde o prindeau pe Mamina, o luau în braţe şi-i spuneau un singur cuvânt:„Mamina, Mamina".

Mia, fetiţă de opt ani, cu obrazul ca o caisă pârguită şi cu ochi de viezuraş neastâmpărat, nu se dezlipea de Mamina. Voia ea, de mult, să-i pună o întrebare şi nu îndrăznea. Clipa însă era potrivită şi Mia întrebă pe Mamina:

- De ce-ţi spune matale Mamina?

Mamina duse mâna spre fruntea copilei. Oprindu-se o clipă, oftă, ca şi cum şi-ar fi adus aminte de ceva de demult, şi pe urmă răspunse:

- Aşa a vrut Doamne-Doamne, Mia.

- Da?

- Da, Mia...

Întrebarea fetiței o făcu pe Mamina să-şi aducă aminte când Irinel îi dăduse acest nume.

Gândind la cei doi, Irinel şi Gri, Mamina îşi şopti sieşi: „Şi ei sunt cu noi acum”.

Masa ospățului fu îmbelşugată şi potopită de bucurie. În cap şedeau bătrânii, hărăziți să primească tirania întregului popor şi fanteziile clipei. Unul a cerut ca cei doi soți să le țină câte un discurs alcătuit exact din câte patruzeci şi două de cuvinte. Altul i-a rugat să se îmbrace în costumele epocii preistorice căreia aparținea tinerețea lor, iar altul, mai obraznic, a pretins imperios să joace amândoi o mazurcă, invocând că, în asemenea prilejuri, refuzul ar fi o grea ofensă. Erau toți în odaia cea mare din mijloc, care respira, prin uşa largă, spre valea prelungită până departe, în parapetul dealului. După-amiaza de început de toamnă, cu cerul străveziu, stătea molcomă, ca într-o mirată aşteptare. Şuvițe nevăzute de răcoare se furişau de cerdac şi intrau în odaia ospățului, se veseleau şi ele de clipa care trecea în val de bucurie şi se duceau apoi să spună văii că Mamina a împlinit şaizeci de ani, dar că tot frumoasă şi tot bună e şi că acum e înconjurată de copii şi de nepoți, ca într-o poveste cu zâne şi cu feți frumoşi.

Ştefan cântă din vioară „Cincantena”, acompaniat la pian de Ana-Maria.

Explică publicului:

- Ar trebui să cântăm *Soasantena,* dar fiindcă termenul nu există, cântăm *Cincantena.*

Se face tăcere. Copiii ascultă şi ei.

Ştefan îşi potriveşte vioara sub bărbie – fața i se schimbă – şi ridică arcuşul. Melodia se iveşte clară, dintr-o dată, ca un nufăr pe baltă. Pianul, umbră sonoră, se ține de ea, în arpegii uşoare, ca o picurare de streaşină.

Diafană, ca şi cerul zilei, cântarea se strecoară pe cerdac şi priveşte zările. Parcă îşi aduce aminte şi ea de demult. Atunci la pian era Ian, iar Mamina o cânta din gură. Oare a trecut atâta timp de-atunci? Şi nu poate să-şi răspundă...

Alexi vine lângă bătrâni şi, îndulcindu-şi glasul, le şopteşte:

- Mamina dragă şi tu, tata Ian, cântaţi, *Inelul de aur.*[1]

Bătrânii se feresc, dar Alexi îi roagă. Află şi ceilalţi, se unesc cu el şi cer, cer cu insistenţă să cânte. Poporul cere şi, când cere el, opunere ar însemna primejdie...

Dar Mamina le surâde şi, întorcându-se spre Ian, îl întreabă din ochi. Ian consimte şi se ridică. Poporul e fericit.

De undeva, din prăfuite stive, Ian scoate notele îngălbenite şi, aşezându-le la pian, face câteva acorduri, ca şi cum ar vrea să trezească melodia din somnul ei fericit. Mamina se apropie, îşi prinde tina din mâini de marginea de sus a pianului şi aşteaptă.

Ian glumeşte:

- Îţi mai aduci aminte melodia şi versurile?

Mamina, surâzând, îi şopteşte neauzit:

- Nu le voi uita niciodată...

Se face tăcere. Poporul, orice-ar zice, este emoţionat.

Pianul are câteva note, singur.

Glasul Maminei, ajutat de aducerile-aminte, catifelează tăcerea:

Inelul scump de aur pe care mi l-ai dat,

„Mamina era tânără când Ian i-a dat inelul acela scump."

Păstrează-n el închise atâtea jurăminte.

---

[1] După „L'anneau d'argent" de Rosemonde Gerand, în româneşte de Horia Furtună, muzica de Chaminade.

„Ce mari făgăduieli poate închide un mic inel de aur, când în ele se topesc, pe vecie, sufletele celor doi oameni...”. *În ceasuri de-ndoială, doar el m-a mângâiat*:

„Mângâieri, da. Ceasuri de restrişte, câte. Ei amândoi le ştiu, numai. Şi au trecut...”

Inelul ce ascunde aducerile-aminte

„O, câte aduceri-aminte! Cine le mai poate socoti? Ele s-au făcut viață, s-au făcut nădejde, s-au făcut lacrimi şi n-au lăsat să piară făgăduielile date atunci.”

Precum panglica ține mănunchiul înainte
Chiar după ce buchetul de flori s-a scuturat,
Tot astfel şi inelul de aur ce mi-ai dat
Păstrează-n el închise atâtea jurăminte.

„Până la moarte şi dincolo”.

Când va veni uitarea să ducă spre morminte
Sicriul meu cu albă mătase îmbrăcat,
Când palidă-ntre roze eu voi dormi cuminte,
Aş vrea să-mi mai lucească pe degetu-mi uscat.

„Desigur, desigur... Aici vor fi uitate toate, dar noi vom fi totdeauna uniți, peste vreme, peste gând, peste granița vieții,”

Inelul scump de aur pe care mi l-ai dat.

„Legământ fără sfărâmare, inefabil şi unic.”

Melodia s-a sfârşit. Mamina rămâne câteva clipe, uitată, ca şi cum ar fi singură în fața văii cu lumină potolită.

Dar, deodată, surâde... Aplauze zgomotoase năvălesc spre cei doi cântăreți. Poporul aclamă în picioare, lacrimi se sparg în colțul ochilor, copiii, cu toate că nu înțeleg totul, se unesc alaiului.

Alexi, grav, după ce se face tăcere, se ridică alături de bătrâni şi, cu glas care vrea să nu fie emoționat, spune cuvântul de preamărire:

- Mamina şi Ian, dragii noştri părinți, azi, când sărbătorim...

Poporului însă nu-i place gravitatea şi monotonia, discursul amenință lungime. Un glas rebel pocneşte:

- Nu vrem discursuri.

Oratorul este derutat din elanul prim. Vrea să reînceapă:

- Mamina noastră dragă şi Ian... Alt glas completează:

- ...iubitul nostru tată...

Altul:

- Ştim acestea şi nu-i nevoie să ni se spună...

Hohote de râs. Aplauze subversive.

Oratorul vrea să fie serios, dar o umbră de râs îl trădează. Chiar şi bătrânii surâd. Până la hohotul general nu mai e mult. Alexi vrea să devină protocolar:

- Domnilor...

- Ce? Ce? Domnilor? îl întâmpină norodul aproape răzvrătit.

- Nu sunteți serioşi.

- Aceasta este o insultă.

Grav. Tulburare. Hohotul de râs acoperă toate. Alexi râde dezarmat, se apleacă şi sărută, cu un bob de lacrimă în ochi, pe bătrâni.

- Vezi? Aşa – aprobă poporul.

Şi trec toţi şi-i sărută. Femeile plâng, bărbaţii tuşesc, ca să nu plângă.

Pe urmă ies toţi pe cerdacul larg şi respiră senin de toamnă timpurie din priveliştea văii.

Ţinând de după umeri, cu câte-un braţ, pe bătrâni, Alexi se uită când la unul, când la altul şi le spune:

- Câte s-au perindat pe aici! Cerdacul acesta a fost ca un rateş la drumul mare al veşniciei, pe unde au trecut necontenit chervanele vieţii...

Mamina şi Ian se gândesc la trecut.

Lumina îi mângâie pe toţi. Valea îi cheamă să le limpezească sufletele. Dumnezeu stă ascuns undeva, ca să-i mângâie pe toţi şi să-i ferească de melancolii.

Zările şi valea i-au chemat pe toţi. Singuri, Mamina şi Ian stau în odaia cea mare, deşertată acum, şi privesc spre zarea care, curând, va primi culorile apusului. Tac, cufundaţi fiind în amintiri.

Ian stă pe divanul care are privirea afară şi se uită spre zări fără să le vadă.

Mamina vine încet şi ea şi se aşează pe divan, aplecându-şi fruntea pe umărul lui Ian.

Ian îi pune mâna pe după cap, iar Mamina îi cuprinde uşor mijlocul.

Tac... De afară vine o pală călduţă de aer sprinten.

Ian o întreabă pe Mamina:

- La ce te gândeşti, Mamino?

Mamina îi răspunde simplu:

- La ce te gândeşti tu, Ian...

Nu-şi spuneau unul altuia gândurile, dar, în locul lor, acolo, în ceasul acela de potolire şi de bucurie senină, duhul iubirii lor grăia astfel:

„Hărăziţi dintr-un început unul altuia de Tine, Doamne, ne-am întâlnit în primăvara vieţii şi, întregindu-ne, ne-am iubit cu deplinătate. Am primit de bunăvoie să fim izvor de viaţa nouă, ascultând poruncile Tale şi mulţumind pentru o învrednicire atât de mare.

Am stat strajă, zi şi noapte, celor care s-au arătat, ca florile, din iubirea noastră, şi n-am cârtit, blestemând.

Şi i-am ridicat, punându-le în suflet mireasma dragostei, în braţe, puterea vitejiei, şi în minte, cugetele cele bune.

Iar dacă Tu, Doamne, ne-ai luat la ceruri, la vremea ce-ai crezut, pe doi dintre copiii noştri, noi am primit voia Ta şi ne-am supus ei.

Pe urmă, noi, Părinte a toate, neslăbind legătura iubirii, am dus mai departe, spre cele cuvenite, sarcina pe care niciodată n-am hulit-o.

Am crezut cu putere că iubirea este însăşi înfăţişarea Ta cea mai deplină în această viaţă, în care Răul a pătruns demult.

Cu Iubirea Ta am întâmpinat toate, cu Iubirea Ta am alungat tristeţea şi îndoielile, cu iubirea Ta am iubit.

Şi iată că acuma suntem învredniciţi, la termenul călătoriei noastre, să vedem în jur viaţă plină, zâmbete şi lumină.

Ca nişte fire de beteală de aur, aşa s-a întors din iubirea cu care ne-ai învrednicit: şuviţe de viaţă nouă, copii din copii, până la sfârşitul vremii.

Vor merge şi ei în căile Tale, Tu ajutând slăbiciunii lor şi ferindu-i necontenit, cu puterea Ta, de chemările Răului.

Pentru toate acestea, noi, cei apropiaţi de clipa înfăţişării înaintea Ta, îţi mulţumim cu iubire… cu iubirea Ta.

Ajunşi la ţărmul oceanului plin de taină, noi îţi cerem cu putere încă un singur lucru, din nesfârşita vistierie a bunătăţii Tale.

Îţi cerem, Doamne, să hotărăşti ca plecarea noastră pe valurile oceanului tainic să fie în aceeaşi clipă pentru noi amândoi.

Precum în viaţă am fost alături, nedespărţiţi, tot aşa, în clipa plecării spre tronul Tău, să fim alături, braţ de braţ.

Şi în umilinţă, şi în iubire, să ne înfăţişăm amândoi înaintea Ta, ca să-Ţi spunem într-acelaşi glas: «Iată, Doamne, ce-am făcut noi!».

Şi Tu, Doamne, luând în mâinile Tale darul iubirii noastre, neînsemnat, însă adevărat, să ne spui cu îngăduinţă şi cu iubire:

«Veniţi la sânul Meu, copii ai Iubirii Mele! Veniţi şi vă sălăşluiţi în pace, fii ascultători ai poruncilor Mele!».

Şi aşa, în împăcare şi iubire, să ne reîntoarcem, Doamne, din nou la Tine, întru slava Ta cea fără de moarte".

O uşoară pânză de vis se lăsă pe liniştea lor.

Nu-şi mai pot lămuri dacă gândurile şi simţirile care, vag, le cutreieră gândul şi le înfioară sufletul sunt ale treziei sau dacă o mână bună şi mângâietoare a coborât peste viaţă un păienjeniş de visare blajină.

Un zgomot de paşi pe cerdac...

În prag, Mihăiţă, cel mai mic din toată adunarea, vine suflând greu. Ţine în braţe un mare mănunchi de flori de câmp, printre care i se zăresc, ca două puncte de cărbune, ochişorii căscaţi şi cercetători.

Cum îi vede, aleargă spre ei.

Mamina şi Ian se ridică, surâd şi îl întâmpină.

- Le-am cules de pe câmp şi, iaca, le-am adus.

Mamina stă gata cu brațele să le prindă. Copilul a ostenit. Se ruşinează să mai spună restul urării, pregătită cu maică-sa.

N-au timp să se dumirească.

Invazia se produce. Vin toți cu flori de câmp în mână şi cu zâmbet în ochi şi fiecare se apropie de cei sărbătoriți.

Sunt flori mici, sălbatice, dar au o frăgezime şi-o suavitate fără preț.

Sunt florile câmpiei.

Ies cu toții în cerdac să privească apusul soarelui.

Pe culmi, prăfuire de aur.

Purpuri sfâşiate pregătesc culcuşul soarelui care se lasă spre dunga clară a zării.

Dinspre căsuța lui, cel mai bătrân, Moş Vasile, drag om al casei pentru toți, vine, împovărat de ani, să-şi spună şi el cuvântul de hiritisire pentru Mamina.

E îmbrăcat curat, cu cămaşa largă, albă, cu bundița înflorită, cu ciubote bine lustruite, cu părul argint lucitor, uns cu untdelemn, lăsat în şuvițe late până pe umeri, cu privirea uscată şi uşor nepăsătoare, înalt şi subțire.

Toți îl primesc cu zâmbete bune pe cerdac. Are drepturile lui. El i-a purtat, pe mulți din ei, în brațe şi le-a făcut jocuri.

Sărută mâna Maminei şi pe urmă o duce la frunte. Aşa şi lui Ian. Cu ceilalți dă mâna.

Ştefan glumeşte:

- Moş Vasile, iată ce-am hotărât: să trăim cu toții încă douăzeci de ani şi să ne mai adunăm aici şi să fii şi matale.

Moş Vasile surâde şugubăț şi-şi pune mâna în chimirul lat, bătut cu paftale de alamă.

Toți stau gata să izbucnească. Ştiu ce-are să răspundă moş Vasile.

- Ei, ce zici matale, moş Vasile?

Prin luminile ochilor îi trece, nevăzută, o lucire de zâmbet bun. Ştie că glumesc. Dar şi el, la ceasul acela, se vrea dus de şagă. Respirând şiret, zice cu glas plin:

- Apăi ce să zic? Să trăim şi să fim sănătoşi, ş-om vide noi ci este de făcut!

Şi toți râd cu bună voie, pe când soarele se lasă încet spre asfințit.

Sfârşit

În colecția „Romanul creştin”, seria de autor Alexandru Lascarov-Moldovanu, au apărut:

Undeva într-o sihăstrie...
Biserica năruită
Întoarcerea părintelui Andrei Pătraşcu
Mamina

În curs de apariție:

Despre smerenie
Tătunu

Redactori: Pr. Sever Negrescu, Pr. drd. Nicolae Răzvan Stan
și Sebastian Schipor
Corector: Ovidiu Clapa
Tehnoredactor: Rema Zugravu
Design copertă: Ana-Maria Chiribuță
DTP: Leonard Lunguleac

Editura Doxologia, Cuza-Vodă 51, 700038, Iași
Tel.: (0232)216693; (0232)218324; Fax: (0232)216694
http://www.edituradoxologia.ro,
E-mail: editura@doxologia.ro